

deskriptiv svensk grammatik

Utarbetad av
**LÄRARE VID IES,
STOCKHOLMS UNIVERSITET**

Under redaktion av
**BRITTA HOLM
och ELIZABETH NYLUND**

 Skriptor

deskriptiv svensk grammatik

deskriptiv svensk grammatik

Utarbetad av
**LÄRARE VID IES,
STOCKHOLMS UNIVERSITET**

Redigerad av
**BRITTA HOLM
ELIZABETH NYLUND**

 Skriptor

Grammatik Översikt Malmö

ISBN 91-21-15048-6

©1970 Almqvist & Wiksell Förlag AB

Första upplagan
16

Tryckt på miljövänligt papper
Printed in Sweden by
Graphic Systems Malmö 1993

Kopieringsförbud

Detta verk är skyddat av upphovsrättslagen. Kopiering är förbjuden utöver vad som anges i avtalet om kopiering i högskolorna (UFB 3).

Den som bryter mot lagen om upphovsrätt kan åtalas av allmän åklagare och dömas till böter eller fängelse i upp till två år samt bli skyldig erlägga ersättning till upphovsman/rättsinnehavare.

INNEHÅLL

FÖRORD

SUBSTANTIV

- § 101 INLEDNING
 - A. Genus
 - B. Singularis och pluralis
 - C. Artiklar
 - D. Kasus

PLURALIS

- § 102 PLURALÄNDELSER
- § 103 OREGELBUNDEN plural**bildning**
- § 104 Schematisk översikt över **DEKLINATIONSTILLHÖRIGHET**

ARTIKLAR

- § 105 OBESTÄMD artikel
- § 106 BESTÄMD artikel
- § 107 SCHEMA över OBESTÄMD och **BESTÄMD form av substantiv**, SINGULARIS och PLURALIS
- § 108 ANVÄNDNING av ARTIKLAR
 - I. Artikellöst
 - II. Artikel
- § 109 ARTIKELLÖSA SUBSTANTIV
- § 110 Användningen av OBESTÄMD ARTIKEL
- § 111 Användningen av BESTÄMD ARTIKEL
- § 112 Användningen av BESTÄMD FORM av **ADJEKTIV utan fristående artikel**
- § 113 **BORTFALL av e i vissa substantiv**
- § 114 **GENITIV**

ADJEKTIV

- § 201 DEFINITION
- § 202 ATTRIBUTIV ställning
- § 203 PREDIKATIV ställning
- § 204 SCHEMA över ADJEKTIVET och dess **BÖJNINGSMÖNSTER**
- § 205 Adjektiv med OREGELBUNDEN BÖJNING
- § 206 BÖJNINGEN av *liten* och *gammal*
- § 207 OBÖJLIGA adjektiv
- § 208 SUBSTANTIVERADE adjektiv
- § 209 Adjektiv i BESTÄMD FORM SINGULARIS vid **MASKULINA** substantiv

ADJEKTIVETS KOMPARATION

- § 210 KOMPARATIONSMÖNSTER
- § 211 BORTFALL av e vid komparation

- § 212 KOMPARATIV — obestämd och bestämd form
- § 213 SUPERLATIV — obestämd och bestämd form
- § 214 KOMPARATION av adjektiv som betecknar PLATS eller ORDNING
- § 215 ABSOLUT KOMPARATIV och SUPERLATIV

- § 216 BÖJNING av ADJEKTIV + SUBSTANTIV (efter vissa ord)

RÄKNEORD

- § 301 FÖRTECKNING

GRUNDTAL

- § 302 BESKRIVNING
- § 303 RÄKNEORD använda som SUBSTANTIV och ADJEKTIV
- § 304 SUBSTANTIV sammansatta av RÄKNEORD + -tal
- § 305 Anmärkningar

ORDNINGSTAL

- § 306 BESKRIVNING
- § 307 BILDNING, ÄNDELSE och ARTIKLAR
- § 308 Användningen av ORDNINGSTAL

ÖVRIGT

- § 309 Användningen av SIFFROR resp. BOKSTÄVER i skriftspråket

PRONOMINA

- § 401 BESKRIVNING

PERSONLIGA PRONOMINA

- § 402 BESKRIVNING
- § 403 Schema över PERSONLIGA PRONOMINA
- § 404 ANVÄNDNINGEN av *den* och *det*

POSSESSIVA PRONOMINA

- § 405 DEFINITION
- § 406 Schema över PERSONLIGA och POSSESSIVA PRONOMINA
- § 407 DE POSSESSIVA PRONOMINA *hans*, *hennes*, *dess*, *deras* resp. *sin*, *sitt*, *sina*
- § 408 ANVÄNDNINGEN av *hans*, *hennes*, *dess*, *deras* resp. *sin*, *sitt*, *sina*

RELATIVA PRONOMINA

- § 409 DEFINITION
- § 410 *som*
- § 411 *vars*, *vilkas*
- § 412 *vilken*, *vilket*, *vilka*
- § 413 *vad*

DEMONSTRATIVA PRONOMINA

- § 414 DEFINITION
- § 415 *den här*, *den där*, etc.
- § 416 *den*, *det*, *de*
- § 417 *denna*, *detta*, *dessa*
- § 418 *sådan*, *sådant*, *sådana*
- § 419 *samma*
- § 420 *densamma*, etc.
- § 421 *dylig*, etc.

§ 422 DETERMINATIVA PRONOMINA

INTERROGATIVA PRONOMINA

- § 423 DEFINITION och FÖRTECKNING
- § 424 I HUVUDSATS (direkt fråga)
- § 425 I BISATS (indirekt fråga)
- § 426 *vad . . . för något*, *vad . . . för*, etc.

INDEFINITA PRONOMINA

- § 427 DEFINITION
- § 428 *någon*, *något*, *några*, *någonting*
- § 429 *ingen*, *inget*, *inga*, *ingenting*
- § 430 *man* (*ens*, *en*, *sin*, *sitt*, *sin*)
- § 431 *all*, *allt*, *alla*, *allting*
- § 432 *var*, *vart*, *varje*, *varenda*, *var och en*, etc.
- § 433 *var och en*, *vart och ett*
- § 434 *varannan* etc.
- § 435 *annan*, *annat*, *andra*
- § 436 *vem som helst*, *vad som helst*

REFLEXIVA PRONOMINA

- § 437 DEFINITION och FÖRTECKNING

VERB

- § 501 DEFINITION
- § 502 Verbets TEMA
- § 503 INFINITIV
- § 504 Användningen av INFINITIV
- § 505 Verbets STAM

Verbets olika TIDSFORMER, TEMPUS

- § 506 ENKELT resp. SAMMANSATT TEMPUS
- § 507 PRESENS
- § 508 PRETERITUM (IMPERFEKTUM) PERFEKTUM och PLUSKVAMPERFEKTUM
- § 509 Definition
- § 510 Perfektum
- § 511 Pluskvamperfektum

- § 512 FUTURUM
- § 513 TEMPUSHARMONI

KONJUGATIONER

- § 514 INLEDNING
SVAGA VERB
- § 515 Första konjugationen
- § 516 Andra konjugationen
- § 517 Tredje konjugationen
STARKA VERB
- § 518 Fjärde konjugationen
- § 519 Böjning av OREGELBUNDNA VERB
- § 520 Schematisk översikt över VERBBÖJNINGEN,
KONJUGATIONERNA 1 — 4 samt OREGELBUNDNA VERB
- § 521 Schema över vanliga VOKALVÄXLINGAR inom den 4:e
KONJUGATIONEN

- § 522 Alfabetisk lista över SVÅRA VERB

- § 523 VERBETS PLURALFORMER

- § 524 IMPERATIV

- § 525 KONJUNKTIV

PRESENS PARTICIP och PERFEKT PARTICIP

- § 526 DEFINITION
- § 527 PRESENS PARTICIP
- § 528 Användningen av PRESENS PARTICIP
- § 529 PERFEKT PARTICIP
- § 530 PERFEKT PARTICIP och SUPINUM

- § 531 SAMORDNING av TVÅ VERBFORMER

PASSIVUM

- § 532 s-PASSIVUM
- § 533 Något om ANVÄNDNINGEN av PASSIVUM
- § 534 PASSIVUM med former av bli eller vara + PERFEKT PARTICIP
- § 535 VERBENS s-FORMER

- § 536 REFLEXIVA verb

FAST och LÖST SAMMANSATTA VERB

- § 537 DEFINITION
- § 538 FAST eller LÖS SAMMANSÄTTNING
- § 539 OLIKA BETYDELSE vid FAST och LÖS SAMMANSÄTTNING
- § 540 Översikt över placeringen av "VANDRANDE" ADVERB vid
LÖST SAMMANSATTA VERB
- § 541 ADJEKTIVETS PLACERING vid uttrycket *se . . . ut*

TRANSITIVA och INTRANSITIVA VERB

- § 542 DEFINITION
- § 543 Några TRANSITIVA och INTRANSITIVA VERB (en jämförelse)

MODALA HJÄLPVERB

- § 544 DEFINITION
- § 545 Förteckning över MODALA HJÄLPVERB
- § 546 Översikt över de MODALA HJÄLPVERBEN och deras
OLIKA BETYDELSE
- § 547 VERB som konstrueras som MODALA HJÄLPVERB

ADVERB

- § 601 DEFINITION

- § 602 INDELNING av ADVERBEN enligt BETYDELSE

- a) tidsadverb
- b) rumsadverb
- c) sättsadverb
- d) orsaksadverb
- e) gradadverb

INDELNING av ADVERBEN enligt FUNKTION

- § 603 PRONOMINELLA adverb
 - a) demonstrativa adverb
 - b) relativa adverb
 - c) interrogativa adverb
 - d) indefinita adverb
- § 604 SATSADVERB
 - a) allmänna satsadverb
 - b) negationer
 - c) konjunktionella adverb
- § 605 Indelning av de konjunktionella adverb i grupper enligt betydelsen
- § 606 FÖRSTÄRKANDE adverb

OLIKA sätt att BILDA ADVERB

- § 607 Adverb bildade av ADJEKTIV
- § 608 Några vanliga adverb som INTE är bildade av ADJEKTIV
- § 609 Schematisk översikt över några RELATIVA, INTERROGATIVA
och DEMONSTRATIVA adverb
- § 610 Adverb bildade med SUFFIXEN *-ledes*, *-lunda*, *-t+vis*, *-stans*
och *-städes*
- § 611 ADVERBETS KOMPARATION

ÖVRIGT

- § 612 Adverb som betecknar BEFINTLIGHET resp. RÖRELSE
- § 613 ANVÄNDNINGEN av adverb *var* — *vart* resp. *där* — *dit*

PREPOSITIONER

§ 701 DEFINITION

ALFABETISK FÖRTECKNING över vanliga ENKLA och SAMMANSATTA PREPOSITIONER och deras ANVÄNDNING

- § 702 *av*
- § 703 *bakom*
- § 704 *bland*
- § 705 *enligt*
- § 706 *efter*
- § 707 *framför*
- § 708 *från*
- § 709 *för*
- § 710 *före*
- § 711 *genom*
- § 712 *hos*
- § 713 *i*
- § 714 *inom*
- § 715 *längs*
- § 716 *med*
- § 717 *mellan*
- § 718 *mot*
- § 719 *om*
- § 720 *omkring*
- § 721 *på*
- § 722 *till*
- § 723 *under*
- § 724 *utan*
- § 725 *utom*
- § 726 *vid*
- § 727 *åt*
- § 728 *över*
- § 729 **SAMMANSTÄLLDA PREPOSITIONER**
- § 730 **PREPOSITIONER bildade av VERB, ADJEKTIV eller SUBSTANTIV**

TIDSPREPOSITIONER

- § 731 DEFINITION
- § 732 TIDSLÄNGD
- § 733 TIDPUNKT
- § 734 Schema över TIDSUTTRYCK
- § 735 PERIODICITET

§ 736 RUMSPREPOSITIONER

ÖVRIGT

- § 737 ADVERB + PREPOSITIONER
- § 738 PREPOSITION + INFINITIV och PREPOSITION + BISATS
- § 739 PREPOSITIONER som uttrycker GENITIVFÖRHÅLLANDE
- § 740 Olika fall då PREPOSITIONEN står SKILD från SITT HUVUDORD
- § 741 PREPOSITION + rest av gammal KASUSBÖJNING

KONJUNKTIONER

§ 801 DEFINITION

§ 802 OLIKA SLAG AV KONJUNKTIONER

SAMORDNANDE KONJUNKTIONER

- § 803 INLEDNING
- § 804 *och*
- § 805 *samt*
- § 806 *eller*
- § 807 *men och utan*
- § 808 *för och ty*
- § 809 *både . . . och, antingen . . . eller, varken . . . eller*

UNDERORDNANDE KONJUNKTIONER

- § 810 INLEDNING
- § 811 *att*
- § 812 *när*
- § 813 *då*
- § 814 *sedan*
- § 815 *inte . . . förrän*
- § 816 *innan*
- § 817 *därför att*
- § 818 *då*
- § 819 *om*
- § 820 *fastän*
- § 821 *för att*
- § 822 *så att*
- § 823 *än och som*
- § 824 *ju . . . desto (ju)*
- § 825 *om*

ORDFÖLJD

§ 901 INLEDNING

ORDFÖLJDEN I HUVUDSATS

- § 902 REGLER för ORDFÖLJDEN i HUVUDSATS
- § 903 Schematisk översikt över ORDFÖLJDEN i HUVUDSATS

ORDFÖLJDEN I BISATS

- § 904 REGLER för ORDFÖLJDEN i BISATS
- § 905 Schematisk översikt över ORDFÖLJDEN i BISATS

ADVERBETS PLATS

- § 906 "VANDRANDE" ADVERB
- § 907 Förteckning över "VANDRANDE" ADVERB

- § 908 Anmärkningar om de "vandrande" adverb
 1. Olika typer av "vandrande" adverb
 2. "Vandrande" adverb i början av huvudsats
 3. *också* — *inte heller*
 4. *till och med* — *inte ens*
 5. Inbördes placering av "vandrande" adverb
 6. *inte* som bestämning till ett speciellt ord eller uttryck
 7. Placeringen av *inte*, *alltid*, *aldrig*, m. fl. i konditionala bisatser
 8. Placeringen av "vandrande" adverb vid infinitiv
 9. Ordföljden vid *kanske*
 10. Placeringen av *tyvärr*
- § 909 Placeringen av BESTÄMDA TIDSADVERB och en del RUMSADVERB
- § 910 SYNONYMER bland de "VANDRANDE" ADVERBEN
- § 911 Schematisk översikt över DE "VANDRANDE" ADVERBENS PLACERING I HUVUDSATS och BISATS

ÖVERSIKT över den INBÖRDES PLACERINGEN av OBJEKT och ADVERBIAL

- § 912 INLEDNING
 § 913 HUVUDSATS med *rak ordföljd*
 § 914 HUVUDSATS med *omvänd ordföljd*
 § 915 BISATS

ÖVRIGT

- § 916 PLACERINGEN av OBETONAT PRONOMEN *som* OBJEKT

MENINGSBYGGNAD

- § 1001 INLEDNING

- § 1002 HUVUDSATSER

BISATSER

- § 1003 INLEDNING
 § 1004 Indelning av bisatserna efter deras FUNKTION i den överordnade satsen

- A. Objektsbisatser
 B. Adverbialsbisatser
 C. Attributbisatser
 D. Subjektsbisatser

- Indelning av bisatserna efter deras INRE UPPBYGGNAD

- § 1005 Konjunktionsbisatser

- a) *att*-satser
 b) Temporala bisatser
 c) Kausala bisatser
 d) Konditionala bisatser
 e) Koncessiva bisatser
 f) Finala bisatser
 g) Konsekutiva bisatser
 h) Komparativa bisatser
 i) Interrogativa bisatser

- § 1006 Indirekta frågesatser

- § 1007 Relativa bisatser

- § 1008 Översikt över några vanliga BISATSINLEDANDE ORD

- § 1009 Några vanliga MENINGSTYPER

- I. a) huvudsats + huvudsats
 b) huvudsats som slutar med bisats
 c) huvudsats som börjar med bisats
 d) huvudsats med inbäddad bisats
 e) huvudsats som slutar med adverbial + huvudsats som slutar med adverbial
 f) huvudsats som börjar med adverbial + huvudsats som slutar med adverbial
 g) huvudsats som slutar med adverbial + huvudsats som börjar med adverbial
 h) huvudsats som börjar med adverbial + huvudsats som börjar med adverbial
- II. a) huvudsats + huvudsats som slutar med bisats
 b) huvudsats som börjar med adverbial + huvudsats som slutar med bisats
 c) huvudsats + huvudsats med "inkilad" bisats
 d) huvudsats som börjar med bisats + konjunktion + bisats
 e) huvudsats som slutar med bisats + bisats
 f) huvudsats som börjar med adverbial och slutar med bisats + konjunktion + bisats
 g) huvudsats som både börjar och slutar med en bisats
- III. huvudsats som slutar med en bisats som slutar med en bisats

DIVERSE

- § 1101 Användningen av *före* och *innan*
 § 1102 Användningen av *under* och *medan*
 § 1103 Användningen av *efter* och *sedan*
 § 1104 Olika betydelser av *då*
 § 1105 Användningen av tidsadverb *sedan* och *då*
 § 1106 Användningen av *trots* och *trots att*
 § 1107 Användningen av *därför* och *därför att*
 § 1108 Användningen av *tro*, *tycka* och *tänka*
 § 1109 EMFATISK OMSKRIVNING
 § 1110 Användningen av *som* och *att*
 § 1111 Användningen av *mycket* i jakande och nekande satser
 § 1112 Användningen av *att* och *för att* framför en infinitiv
 § 1113 Schema över användningen av *de* och *dem*
 § 1114 STAVNINGEN av *m*- och *n*-ljuden
 § 1115 AVSTAVNING
 § 1116 Användningen av STOR resp. LITEN BEGYNNELSEBOKSTAV

UTTAL

UTTAL — STAVNING

- U 1 VOKALER
- U 2 KONSONANTER

BETONING

- U 3 ALLMÄNNA REGLER
- U 4 SUBSTANTIV
- U 5 VERB
- U 6 ADJEKTIV
- U 7 Något om accent och betoning i SAMMANSÄTTNINGAR och AVLEDNINGAR

LITTERATUR

Förord till Kortfattad deskriptiv grammatik

Allt färre av våra utländska studenter har under senare år kunnat använda någon grammatik för engelsktalande, tysktalande, etc., eftersom de oftast har haft andra modersmål samt otillräckliga kunskaper i engelska, tyska, etc. Vi — svensklärarna vid IES, Stockholms universitet — har i stället gjort scheman över vissa grammatiska mönster och satt in dessa i våra övningspärmar (Enspråkiga övningar del 1 och del 2). Då vi fann att studenterna uppskattade dessa översikter, har vi nu försökt att sammanställa en enkel svensk grammatik som bygger på scheman med kommentarer, vilka beskriver och förklarar de grammatiska reglerna. Grammatiken är i första hand avsedd för utlänningar, men den kan också användas av svenskar, som önskar en kortfattad översikt över grammatiska mönster i svenskan.

Grammatiken är inte indelad i formlära och syntax utan är uppställd på samma sätt som våra övningsböcker, d. v. s. indelad i Substantiv, Adjektiv, Ordföljd Meningsbyggnad, etc. Inom avdelningen Substantiv tar vi upp ren formlära (t. ex. substantivets pluralformer) och syntax (t. ex. användningen av bestämd och obestämd form). Avdelningen Diverse innehåller regler som inte går att hänföra till någon speciell ordklass eller syntaktisk företeelse, t. ex. användningen av *sedan* och *efter*, stavningen av *m-* och *n-ljuden*. Hit har också förts en regel om transitiva och intransitiva verb, vilken egentligen borde ha placerats under avdelningen Verb. Anledningen till denna placering är att regeln kom till under tryckningen, och vi föredrog att föra in den som sista paragraf under avdelningen Diverse i stället för att sätta in den i ett särskilt supplement.

Följande lärare står som författare till denna grammatik:

Lars Alarik	Gunilla Jansson
Gertie Englund	Elizabeth Nylund-Brodde
Barbro Hellermark	Marja Palmer
Britta Holm	Kerstin Thorsell
Göran Inghult	Margareta Trevisani

Bidrag har även lämnats av

Eva Diddens Froster	Monika Holm
Gunilla Gentzel	Birgit Lilja Angel

Fil. mag. Britta Holm har dessutom varit behjälplig vid redigeringen av grammatiken.

Denna grammatik gör inte anspråk på att vara fullständig utan är endast ett första försök till en deskriptiv svensk grammatik för utlänningar.

Stockholm den 25 september 1970

Elizabeth Nylund-Brodde

Förord till Deskriptiv svensk grammatik

"Kortfattad deskriptiv grammatik i svenska" har i sina första bägge upplagor — som skiljer sig åt enbart genom den yttre utformningen — använts både inom undervisningen i svenska för utlänningar och inom den svenska vuxenundervisningen. På begäran har den nu kraftigt omarbetats och utökats. Därför har också titeln ändrats till "Deskriptiv svensk grammatik".

Följande lärare har medverkat vid utarbetandet av grammatiken:

Lars Alarik	Gunilla Jansson
Gertie Englund	Rolf Marschall
Gunilla Gentzel	Elizabeth Nylund-Brodde
Barbro Hellermark	Marja Palmer
Britta Holm	Nils-Owe Pettersson
Monika Holm	Kerstin Thorsell
Göran Inghult	Margareta Trevisani

Böjningsscheman och elementära regler är inramade. Språket i regler och förklaringar har avsiktligt förenklats och gjorts lättfattligt. Så har t. ex. passivkonstruktioner undvikits i största möjliga utsträckning. I exemplen har vi eftersträvat ett så idiomatiskt och naturligt språk som möjligt.

Vi har ansett det väsentligt att koncentrera uppmärksamheten på grammatiska svårigheter. Ibland kan det tyckas att vi behandlat vissa detaljer väl ingående. Det är då detaljer som enligt erfarenheter erbjudit svårigheter för såväl lärare som elever.

Liksom i "Kortfattad deskriptiv grammatik i svenska" är uppställningen relativt okonventionell. Vi har dock nu i större utsträckning än tidigare använt gängse terminologi, bl. a. därför att detta visat sig praktiskt ur internationell synpunkt. Flertalet grammatiska termer har emellertid fått en kort förklaring. Vi har dock förutsatt att termer som subjekt, predikat och objekt är bekanta.

Grammatiken är liksom "Kortfattad deskriptiv grammatik i svenska" uppdelad i avsnitt som behandlar substantiv, adjektiv etc. Nyttillkomna avsnitt är Räkneord, Konjunktioner och Uttal. Alla sektioner omfattar både formlära och syntax. Paragraferna är numrerade på följande sätt: substantivavsnittet har numren 101, 102, 103 etc., adjektivavsnittet har numren 201, 202 etc. Det avsnitt som rör uttal är placerat sist i grammatiken som ett slags tillägg med paragrafnumren U 1, U 2 etc. Vi räknar med att denna avdelning kommer att utökas och omarbetas väsentligt till nästa upplaga.

Några avsnitt i denna nya grammatik har diskuterats vid två doktorandseminarier hos Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet. Vi önskar framföra vårt tack för det intresse som institutionen och seminariedeltagarna visade och för de värdefulla synpunkter som då kom fram.

Slutligen vill vi endast säga att vår strävan varit att **beskriva** modern svenska: hur den är uppbyggd och hur den fungerar.

Stockholm den 1 juni 1972

Elizabeth Nylund-Brodde Britta Holm

SUBSTANTIV

§ 101 INLEDNING

Bland substantiven kan man urskilja följande grupper:

konkreta substantiv, t. ex. *katt, stol, hus, äpple, stad*;
abstrakta substantiv, t. ex. *vänlighet, utbildning, liv*;

kollektiva substantiv, t. ex. *folk, klass*;

ämnesnamn, t. ex. *trä, vatten, silver*;

egennamn, t. ex. *Johan, Maria, Andersson, Stockholm, Östersjön*.

A. Genus

Svenska språket har två genus: **utrum och neutrum**. Vi kan därför dela in substantiven i:

en-substantiv (utrum)

Exempel: en flicka
 en bok
 en händelse

ett-substantiv (neutrum)

Exempel: ett hus
 ett äpple
 ett förslag

De flesta substantiv är **en-substantiv**. **Substantiv som betecknar person är nästan alltid en-substantiv.**

B. Singularis och pluralis

I de flesta fall har ett substantiv olika former i **ental (singularis)** och **flertal (pluralis)**: *en smörgås/smörgåsar, barnet/barnen*.

C. Artiklar

Ett substantiv står ibland med artikel, ibland utan. Det finns två slags artiklar: **obestämd artikel** och **bestämd artikel**. Det kan bli litet olika betydelse,

beroende på om substantivet står artikellöst, med obestämd artikel eller med bestämd artikel:

Exempel: Han åt smörgås medan vi pratade. (artikellös form)
 Han åt på en smörgås medan vi pratade. (obestämd artikel)
 Han åt upp smörgåsen medan vi pratade. (bestämd artikel)

D. Kasus

Kasus anger hur substantivet förhåller sig till andra ord i satsen.
 Svenska substantiv har två kasus: grundform och genitiv.

Exempel: Han köpte sin flicka röda rosor. (grundform)
 Han köpte sin flickas röda rosor. (genitiv)

(I vissa fraser förekommer former som motsvarar andra kasus i äldre svenska; se Prepositioner § 741.)

Anm.: Några pronomina har tre kasus. Se Pronomina § 401.

PLURALIS

§ 102 PLURALÄNDELSE

Svenskan har 5 olika pluraländelser.

Man kallar de fem olika sätten att bilda pluralis för **de fem deklinationerna**.

(Det finns också många oregelbundna substantiv — se Substantiv § 103.)

Pluraländelse -or (1:a deklinationen)

Exempel: en flicka två flickor
 en blomma två blommor

Obs! Slutvokalen -a faller framför -or.

Pluraländelse -ar (2:a deklinationen)

Exempel: en stol två stolar
 en fru två fruar
 en pojke två pojkar

Obs! Slutvokalen -e faller framför -ar.

Pluraländelse -er (3:e deklinationen)

Exempel: en kostym två kostymer
 ett konditori två konditorier
 en ändelse två ändelser

Obs! Slutvokalen -e faller framför -er.

Pluraländelse -n (4:e deklinationen)

Exempel: ett äpple två äpplen
 ett hjärta två hjärtan
 ett knä två knän

Ingen pluraländelse (5:e deklinationen) (pluralformen = singularformen)

Exempel: ett hus två hus
 ett fönster två fönster
 en lärare två lärare
 en gående två gående
 en ordförande två ordförande
 en tekniker två tekniker

Anm.: En del substantiv finns bara i singularis (**speciellt abstrakta substantiv på -on, -ande och -ende**). Man brukar i ordlistor markera detta genom 0 (en nolla) i stället för pluraländelse.

Exempel: en önskan 0
 ett handlande 0
 ett boende 0

§ 103 OREGELBUNDEN pluralbildning

Oregelbunden pluralis har många vanliga substantiv. Här följer exempel på några, ordnade efter de deklinationer de närmast hör till.

1:a deklinationen

Singularis

en toffel
en ros
en väg
en åder

Pluralis

tofflor
rosor
vägor
ådror

2:a deklinationen

en dotter
en mo(de)r
en morgon
en sommar

döttrar
mödrar
morgnar
somrar

3:e deklinationen

en bok
en bokstav
en bonde
en fot
en hand
ett land
en natt
en son
en stad
en strand
en tand
en tång
ett laboratorium
ett museum

böcker
bokstäver
bönder
fötter
händer
länder
nätter
söner
städer
stränder
tänder
tänger
laboratorier
museer

Anm.: Observera skillnaden i uttalet av singularformen resp. pluralformen av ord som en professor [professor], två professorer [professorer], en doktor, [dóktor], två doktorer [doktórer].

Några substantiv har bara -r som pluraländelse:

Singularis

en ko
en sko

Pluralis

kor
skor

4:e deklinationen

ett huvud
(uttalas oftast *huvu*)
ett öga
ett öra

huvuden ¹⁾
(uttalas oftast *huvu*)
ögon
öron

5:e deklinationen

en bro(de)r
en fa(de)r
en man

bröder
fäder
män

Många substantiv ändrar stamvokal i pluralis:

a — ä:	en man	män
å — ä:	en tång	tånger
o — ö:	en son	söner

Detta vokalbyte kallar man **omljud**. I ordlistor visar man omljud med †

Anm.: Många adjektiv har också olika stamvokal i olika former, och växling-
en hos adjektiv sker på samma sätt som hos substantiven. (Vid adjektiv
finns också omljudsparet *u — y*, t. ex. *ung — yngre*. Se Adjektiv
§ 210.)

1)

Talspråkets former *huvu/huvu* är helt regelbundna.

§ 104 Schematisk översikt över DEKLINATIONSTILLHÖRIGHET

<p>1:a deklinationen</p> <p>Bara <i>en</i>-substantiv (utrum)</p> <p>Två- eller flerstaviga substantiv som slutar på -a. (Obs! <i>en toffel, en åder, en våg, en ros</i>, se Substantiv § 103.)</p>	<p>Exempel:</p> <p>en blomma en lärarinna en sjuksköterska</p>	<p>blommor lärarinnor sjuksköterskor</p>
<p>2:a deklinationen</p> <p>Bara <i>en</i>-substantiv (utrum)</p> <p>1) Alla substantiv som slutar på suffixen -ing och -ning</p> <p>2) Många enstaviga substantiv</p> <p>3) Många tvåstaviga substantiv som slutar på obetonat -e, -el, -en, -er. Undantag: <i>en neger</i> (3:e deklinationen)</p>	<p>en våning en tidning</p> <p>en stol en båt</p> <p>en pojke en nyckel en öken en syster en teater</p>	<p>våningar tidningar</p> <p>stolar båtar</p> <p>pojkar nycklar öknar systrar testrar</p>
<p>3:e deklinationen</p> <p>I. <i>en</i>-substantiv (utrum)</p> <p>1) Många substantiv med om-ljud i pluralis (se Substantiv § 103)</p> <p>2) Substantiv som slutar på suffixen -nad, -skap, - (n)är, -het, -else, -ion</p>	<p>en stad en bok</p> <p>en månad en vetenskap en resenär en lägenhet en ändelse en diskussion en station</p>	<p>städer böcker</p> <p>månader vetenskaper resenärer lägenheter ändelser diskussioner stationer</p>

<p>3) Många låneord (särskilt två- eller flerstaviga substantiv)</p> <p>4) En del låneord som slutar på obetonat -el</p> <p>(Obs! Några substantiv som slutar på vokal får endast -r som pluraländelse (se Substantiv § 103)</p>	<p>en student en bibliotekarie en professor en tragedi</p> <p>en möbel en regel</p> <p>en sko</p>	<p>studenter bibliotekarier professorer tragedier</p> <p>möbler regler</p> <p>skor</p>
<p>II. <i>ett</i>-substantiv (neutrum)</p> <p>1) Låneord som slutar på -eri eller -ori</p> <p>2) Låneord som slutar på -eum eller -ium</p>	<p>ett bageri ett konditori</p> <p>ett museum ett laboratorium</p>	<p>bagerier konditorier</p> <p>museer laboratorier</p>
<p>4:e deklinationen</p> <p>Bara <i>ett</i>-substantiv (neutrum)</p> <p>1) Substantiv som slutar på vokal (undantag: -eri och -ori, se Substantiv § 107 3:e deklinationen)</p> <p>Obs! Pluralen av <i>ett öga</i> = ögon, <i>ett öra</i> = öron.</p> <p>2) Hit hör presens particip använda som abstrakta substantiv</p>	<p>ett knä ett bi ett ställe ett frimärke ett hjärta</p> <p>ett öppnande ett förtroende</p>	<p>knän bin ställen frimärken hjärtan</p> <p>öppnanden förtroenden</p>
<p>5:e deklinationen</p> <p>I. <i>ett</i>-substantiv (neutrum)</p> <p>1) Många enstaviga och flerstaviga substantiv som slutar på konsonant</p>	<p>ett barn ett hus ett fönster</p>	<p>barn hus fönster</p>

2) Många låneord som slutar på konsonant	ett universitet ett problem	universitet problem
3) Många fruktnamn som slutar på -on	ett päron ett lingon ett smultron	päron lingon smultron
II. <i>en</i> -substantiv (utrum)		
1) Substantiv som slutar på -are	en lärare en bagare	lärare bagare
2) Yrkes- eller nationalitetsbeteckningar som slutar på -er	en tekniker en indier	tekniker indier
3) Presens particip använda om människor	en ordförande en gående	ordförande gående

Anm.: De flesta *en*-substantiv (utrum) böjer man enligt 2:a deklinationen. De flesta *ett*-substantiv (neutrum) böjer man enligt 5:e deklinationen.

ARTIKLAR

§ 105 OBESTÄMD artikel

Utrum-substantiven har som **obestämd artikel singularis** *en*.

Exempel: en flicka

Neutrum-substantiven har som **obestämd artikel singularis** *ett*.

Exempel: ett hus

Pluralis har ingen särskild obestämd artikel men *några* eller *flera* använder man ofta som artikel.

Obestämd artikel står framför substantivet. Om substantivet har ett attribut

framför sig, står obestämda artikeln framför attributet. Det är mycket vanligt att man sätter ut obestämd artikel i sådana fall. (Jfr Substantiv § 110 I.)

Exempel: en bok
en dålig bok

§ 106 BESTÄMD artikel

A. Bestämd slutartikel singularis

Utrum-substantiv (*en*-substantiv) har -*en* eller -*n* som **bestämd artikel singularis**. Neutrum-substantiv (*ett*-substantiv) har -*et* eller -*t* som **bestämd artikel singularis**. Den bestämda artikeln placeras man som en ändelse efter substantivets stam.

Exempel: **Obestämd form** **Bestämd form**
 en bok boken
 en flicka flickan
 ett hus huset
 ett äpple äppet

Angående användningen av obestämd och bestämd form, se Substantiv § § 110 och 111.

B. Bestämd slutartikel pluralis

Den **bestämda artikeln i pluralis** är -*na* utom i 4:e deklinationen, där den är -*a*, och i 5:e deklinationens **neutrala** substantiv, där den är -*en*. Den bestämda artikeln placeras man som en ändelse efter substantivets pluraländelse. I 5:e deklinationen, som saknar pluraländelse, står artikeln efter stammen.

Bestämd form pluralis:

1:a deklinationen	} → -na	blommorna	(utrum)	
2:a deklinationen			stolarna	"
3:e deklinationen			kostymerna	"
		konditorierna	(neutrum)	
4:e deklinationen	→ -a	äplena	(neutrum)	
5:e deklinationen	} →	husen	(neutrum)	
			-na	lärarna

Anm.: Substantiv som slutar på *-an* har inte någon bestämd form singularis. Man byter oftast ut ett sådant substantiv, t. ex. *en önskan*, mot ett liknande, *en önskning*, när man vill använda det i bestämd form (eller i pluralis — se Substantiv § 102 anm.).

§ 107 SCHEMA över OBESTÄMD och BESTÄMD form av substantiv, SINGULARIS och PLURALIS

Deklination	Form	Singularis	Pluralis
1: a	obestämd form	en blomma	två blomm/or
	bestämd form	blomma/n	blomm/orna
2: a	obestämd form	en stol	två stol/ar
	bestämd form	stol/en	stol/arna
	obestämd form	en pojke	två pojk/ar
	bestämd form	pojke/n	pojkar/na
3: e	obestämd form	en katt	två katt/er
	bestämd form	katt/en	katt/erna
	obestämd form	en kostym	två kostym/er
	bestämd form	kostym/en	kostym/erna
	obestämd form	ett konditori	två konditori/er
	bestämd form	konditori/et	konditori/erna
4: e	obestämd form	ett äpple	två äpple/n
	bestämd form	äpple/t	äpple/na
	obestämd form	ett knä	två knä/n
	bestämd form	knä(e)t	knä/na
5: e	obestämd form	ett hus	två hus/
	bestämd form	hus/et	hus/en
	obestämd form	ett fönster	två fönster/
	bestämd form	fönstr/et	fönstr/en
	obestämd form	en lärare	två lärare/
	bestämd form	lärare/n	lärar/na
	obestämd form	en ordförande	två ordförande/
	bestämd form	ordförande/n	ordförande/na

§ 108 ANVÄNDNING av ARTIKLAR

I. Artikellöst

står substantivet

a) när det har en mycket **allmän betydelse**

Exempel: Han åkte tåg.
(Man tänker inte på något visst tåg utan betonar bara att han inte åkte buss eller flyg o. s. v.)
Han åt smörgås.
(Det spelar ingen roll om han åt en eller flera smörgåsar. Huvudsaken är att han inte rökte pipa eller tuggade tugggummi eller liknande.)
Han har köpt bil.
(Förut åkte han buss.)

b) när det står efter en genitivbestämning (eller ett possessivpronomen)

Exempel: Det här är inte mitt bord.
Har du sett Petterssons gröna bil?

II. Artikel

har substantivet när man tänker på **någon viss person eller sak eller några** vissa personer eller saker.

a) När man talar om någonting som är **obekant** för **åhöraren väljer man** obestämd artikel.

Exempel: Han har köpt en grön bil.

I pluralis använder man **några** eller **flera** som **obestämd artikel**.

Exempel: Han bjöd hem några vänner.

b) När man talar om någonting som är **omtalat** eller **annars redan be-**
kant för **åhöraren väljer man** bestämd artikel.

Exempel: Han köpte en vacker grön bil häromdagen, men nu är han redan trött på färgen och tänker sälja bilen igen.

Det är inte alltid lätt att veta om ett substantiv skall ha artikel eller inte. (Se Substantiv § § 109—112.)

§ 109 ARTIKELLÖSA SUBSTANTIV

Artikel saknas

- a) ofta vid substantiv som står i predikativ ställning (se Adjektiv § 203) och som betecknar yrke eller nationalitet, religiös, filosofisk eller politisk uppfattning

Exempel: Han är_lärare.
(Men: Han är en bra lärare.)
Hon är_tjeckiska.
(Men: Hon är en tjeckiska som nyss har kommit till Sverige.)
Herr Weber är_katolik.
(Men: Herr Weber är en god katolik.)
Han är_socialist.
(Men: Han är en fanatisk socialist.)

- b) vid substantiv som betecknar ämne, material eller dylikt

Exempel: Jag ska köpa_mjolk och_kött idag.
De drack_vin till middagen.
Klockan är gjord av_guld.

- c) ofta vid transportmedel

Exempel: åka_buss, bil, tåg, tunnelbana, o. s. v.
ta_taxi, buss, tunnelbana, o. s. v.
Vi tar_buss nummer 25 till arbetet.

- d) ofta vid väderuttryck, även med framförstående adjektivattribut

Exempel: Det är_vackert, fint, fult, dåligt, o. s. v. väder idag.
Det ser ut att bli_regn.
Men: (enligt regeln, se Substantiv § 110 I): Vi hade ett förskräckligt regn igår.

- e) ofta vid abstrakta substantiv

Exempel: Jag kommer med_glädje.
De kände_rädsla, ångest, fruktan, o. s. v.
Han lyssnade med_intresse.
Georg W. talade alltid_sanning.

Artikel saknas alltid vid abstrakta substantiv + infinitiv

Exempel: ha_tid att
ha_just att
ha_kraft att
ha_hjärta att
ha_mod att
ha_ork att
ha_hopp om att

- f) vid ord som betecknar språk

Exempel: Anna talar (flytande) franska.
Franska är svårt. (Jfr Adjektiv § 204 anm. 3.)
Men: Franskan använder i det fallet presens.

- g) vid verktyg, instrument och dylikt

Exempel: Pelle skriver (på)_maskin hela dagen.
Hon ville inte ta i honom ens med_tång.
Man bör äta soppa med_sked och inte med_gaffel!
Vi lagade vasen med_klister.
Gisela spelar_piano ganska bra.

- h) ofta vid utrustning, kläder och dylikt

Exempel: Eva har_kjol och_blus idag. Igår hade hon_klänning.
Albert har alltid_hatt och_handskar.
Villan har_tjuvlarm.
Bilen har_rattväxel.
Huset har (en) trädgård.
De har (ett) sommarställe i skärgården.

Observera skillnaden mellan "De har hund" och "De har en hund"!

- i) efter **possessiva pronomina** och **genitiver**; **substantivet står då alltid i obestämd form**, utan artikel i singularis

Exempel: min (deras, flickans, bibliotekets) **bok**_
Evas äpple_
familjens medlemmar_

Anm.: Observera nyansskillnaderna i följande uttryck!

Han kom hem med bil.
Han kom hem med en bil.
Han kom hem med bilen.

§ 110 Användningen av OBESTÄMD ARTIKEL

- I. Man sätter vanligen ut **obestämd artikel** när substantivet har en **attributiv bestämning**, vanligen ett **adjektiv**. Denna bestämning kan också vara ett **prepositionsattribut**, en **attributsbisats** (se Meningsbyggnad § 1004 C) eller ett **infinitivattribut** (se Verb § 504 II d).

Exempel: Hon har en vacker klänning. (adjektivattribut)
Hon har en klänning med gula blommor. (prepositionsattribut)
Hon har en klänning, som är fin. (attributsbisats)
Hon har också en klänning att vara fin i. (infinitivattribut)

- II. Jämförelsekonjunktionen *som* plus **ett substantiv i obestämd form singularis** har två betydelser. I det ena fallet har substantivet obestämd artikel, i det andra inte.

- 1) *som* = *liksom*, *i likhet med* + substantiv **med** artikel

Exempel: Han är **som ett barn** = Han är barnslig, han är lik ett barn (men han är inget barn).
Han talar **som en professor** = Han talar på samma sätt som en professor (men han är inte professor).

- 2) *som* = *i egenskap av* + substantiv **utan** artikel

Exempel: **Som barn** var han ofta sjuk = När han var barn, var han ofta sjuk.
Han yttrar sig i frågan **som professor** i ämnet = I egenskap av professor yttrar han sig; eftersom han är professor, yttrar han sig.

§ 111 Användningen av BESTÄMD ARTIKEL

Om ett **adjektiv** står **framför** ett **substantiv i bestämd form** sätter man oftast **en fristående bestämd artikel**: *den* (utrum), *det* (neutrum), *de* (pluralis) framför adjektivet, och adjektivet står i bestämd form.

Exempel: **den** fina boken
det gröna bordet
de gula blommorna

Angående *de*, se även Diverse § 1113.

- I. Huvudregel för användningen av bestämd form: se Substantiv § 108 II b
- II. **Bestämd form av substantivet använder man ofta för att beteckna en art eller sort** i sin helhet.

Exempel: **Hunden** är ett husdjur.
Människan är bara en naken apa.

- III. **Bestämd form av substantivet använder man ofta vid personifiering av abstrakta substantiv.**

Exempel: **döden**, **livet**, **paradiset**, **sanningen**.

- IV. Vid **tilltal** använder man ofta bestämd form av **titlar**.

Exempel: Får jag börja arbeta nu igen, **doktorn**?

§ 112 Användningen av BESTÄMD FORM av ADJEKTIV utan fristående artikel

Man sätter **inte** ut **den fristående bestämda artikeln framför adjektiv + substantiv i bestämd form** i följande fall:

- a) vid **namn**:

Exempel: Gamla stan, Vita huset, Röda Havet,
Gula febern, svarta tavlan.

b) vid **nationalitetsadjektiv** i vissa stående uttryck:

Exempel: svenska språket, engelska flottan, franska revolutionen.
Men: Vi träffade **den engelska damen igår**.

c) vid adjektiv som betecknar **läge** eller **ordningsföljd**; **man kan ofta tänka** sig en motsats eller ett alternativ:

Exempel: högra handen, vänstra handen
norra, mellersta, södra delen av landet
övre, nedre våningen
förra året
första, andra, o. s. v., sista gången, kapitlet, upplagan

(Jfr Adjektivets komparation, Adjektiv § 214.)

d) vid adjektiven *hel*, *halv* och även *själv*, när detta ord står **före** sitt huvudord:

Exempel: De arbetade **hela dagen**.
Hon har läst **halva boken**.
Själva boken är färdig nu.
I **själva verket** var han sjuk.

Anm.: Adjektivet *ren* använder man i vissa fasta uttryck på **samma sätt**.

Exempel: rena turen
Men: den rena skjortan ≠ den smutsiga skjortan

§ 113 BORTFALL av e i vissa substantiv

Substantiv på obetonat -e, -er, -el, -en tappar i regel sitt e framför ändelser som börjar på vokal. Det gäller

a) bestämd form singularis av **utrum**-substantiv som slutar på **-en**

Exempel: en öken öknen

b) bestämd form singularis av **neutrum**-substantiv som slutar på -el, -en, -er

Exempel: ett exempel exemplet
ett tecken tecknet
ett fönster fönstret

c) pluralis av substantiv som slutar på -e, -el, -en, -er

Exempel: Singularis		Pluralis	
Obestämd form		Obestämd form	Bestämd form
en pojke		två pojkar	pojkar
en regel		två regler	reglerna
en fröken		två fröknar	fröknarna
en syster		två systrar	systrarna
ett tecken		två tecken	tecknen
ett exempel		två exempel	exemplen
ett fönster		två fönster	fönstren

Det gäller inte

d) bestämd form singularis av **utrum**-substantiv som slutar på -el och -er. Där är det i stället ändelsen som förlorar sitt e och man lägger bara till n.

Exempel: en nyckel nyckeln
en moster mostern

§ 114 GENITIV

Genitivformen bildar man genom att lägga -s till grundformen. Så gör man både i **obestämd** och i **bestämd form**, både i **singularis** och i **pluralis**:

Singularis	Obestämd form:	en blommas färg,	ett barns uppfostran
	Bestämd form:	blommans färg,	barnets uppfostran
Pluralis	Obestämd form:	blommors färg,	barns uppfostran
	Bestämd form:	blommornas färg,	barnens uppfostran

Exempel: livets mening
Karins rum
Janssons frestelse

Anm. 1: Substantiv som slutar på -s, -x eller -z får inget ytterligare -s i genitiv.

Exempel: Anders födelsedag
Marx skrifter

Om ett substantiv som slutar på -s inte är egennamn (t. ex. *dans*, *hus*) undviker man genitiven i obestämd form singularis.

Anm. 2: Efter ett substantiv i genitivform står alltid ett efterföljande substantiv i obestämd form. (Se Adjektiv § 216.)

Exempel: flickans klänning

ADJEKTIV

§ 201 DEFINITION

Ett **adjektiv** talar i regel om hurudant någonting är, vad som är karakteristiskt för något som man uttryckt med ett substantiv. På svenska kallar man för den skull adjektiv **egenskapsord**.

Exempel: Bilen är **gul**, en **gul** bil.
Flickan är **vänlig**, en **vänlig** flicka.

Adjektiv (och particip, se Verb § § 526 — 529) kan stå antingen attributivt eller predikativt.

§ 202 ATTRIBUTIV ställning

Attributiv ställning har adjektivet (och participet), när det står som bestämning till ett substantiv. Det står då **före** sitt huvudord. Adjektiv i attributiv ställning förekommer i både **obestämd** och **bestämd** form. (Jfr Substantiv § § 110 och 111.)

Schema över adjektivets böjning finns i § 204.

§ 203 PREDIKATIV ställning

Predikativ ställning har adjektivet (och participet) när det står som bestämning samtidigt till **predikatsverbet** och till subjektet eller objektet. **Adjektivet** har i denna ställning endast **obestämd form**.

Efter verben *vara* och *bli(va)* kallar man adjektivet **subjektiv predikatsfyllnad**, då det i sådana fall är en bestämning till **subjektet** i satsen förutom att det är en bestämning till predikatsverbet.

Exempel: Lampan var **fin**.
Ett piano är **dyrt**.
Blommor är **billiga** på sommaren.

Anm. 1: Även ett substantiv kan ha **predikativ ställning efter verben vara och bli**.

Exempel: Han är bagare.
Hon blev katolik.

En annan typ av **predikativ ställning** har adjektivet, när det står som bestämning till **predikats verbet och objektet**, s. k. **objektiv predikatsfyllnad**. Även här har adjektivet **obestämd form**.

Exempel: Han målar stolen **grön** och bordet **gult**.
De gjorde oss **glada**.

Anm. 2: Även ett substantiv kan vara **objektiv predikatsfyllnad**.

Exempel: Regeringen utnämnde honom till general.

§ 204 SCHEMA över ADJEKTIVET och dess BÖJNINGSMÖNSTER

	ATTRIBUTIV STÄLLNING		PREDIKATIV STÄLLNING
	Obestämd form	Bestämd form	
	Singularis	Singularis	Singularis
utrum	en billig stol	den billiga stolen	En stol } Stolen } är billig.
neutrum	ett billigt hus	det billiga huset	Ett hus } Huset } är billigt.
	Pluralis	Pluralis	Pluralis
utrum	två billiga stolar	de billiga stolarna	Två stolar } Stolarna } är billiga.
neutrum	två billiga hus	de billiga husen	Två hus } Husen } är billiga.

Anm. 1: **Presens particip** och **perfekt particip** använder man ofta som adjektiv. Angående böjning av presens particip se Verb § 527, av perfekt particip se Verb § 529.

Exempel: den **stängda** dörren
ett **nybyggt** hus
de **förstående** vännerna
ett **skrikande** barn

Anm. 2: När ett perfekt particip i predikativ ställning står **före** subjektet, sätter man det i talspråk ofta i **neutrum singularis**.

Exempel: I priset är inräknat mervärdeskatten.

I skrift är det mera korrekt om det heter: I priset är **mervärdeskatten** inräknad.

Anm. 3: När man talar om mat, maträtter m. m. får **adjektiv** som betecknar smak ofta den singulara **neutrumformen** i predikativ ställning. Substantivet står i obestämd form.

Exempel: Sill är **gott**.
Blodpudding är **äckligt**.
Ärter är **gott**.

Anm. 4: Kollektiva substantiv får ibland predikativet i **pluralis också när de står** i singularis.

Exempel: Folk har varit snälla mot mig.

Jämför: "snällt folk"

Observera talspråkets ogrammatikaliska användning av *man!*

Exempel: **Man** har varit sysselsatta med . . .
(*man* är här = flera personer, jfr Pronomen § 430.)

§ 205 Adjektiv med OREGELBUNDEN BÖJNING

Flera adjektiv har en **oregelbunden** böjning. Man kan **urskilja några typgrupper**.

a) Adjektiv som slutar på **betonad lång vokal** får **kort vokal + tt** i obestämd form singularis **neutrum**.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
ny (y)	nytt (y̆)	nya (y̆)
fri (i)	fritt (ĭ)	fria (ĭ)
grå (å)	grått (å̆)	gråa (å̆) ¹⁾
blå (å)	blått (å̆)	blåa (å̆) ¹⁾

b) Enstaviga adjektiv som slutar på **lång vokal + t** får i neutrum **kort vokal + tt**.

1) även *grå* och *blå* i pluralis och bestämd form.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
vit (ī)	vitt (ĭ)	vita (ī)
våt (ā)	vått (ǣ)	våta (ā)

c) Flerstaviga adjektiv som slutar på *t* efter **betonad vokal** får inget extra *t* i neutrum.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
konkrēt absolūt	konkrēt absolūt	konkrēta absolūta

d) I adjektiv som slutar på **konsonant + t** lägger man inte till något extra *t* i neutrum.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
intressant svart trött	intressant svart trött	intressanta svarta trötta

e) Adjektiv som slutar på **lång vokal + d** får i neutrum **kort vokal + tt**.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
röd (ō)	rött (ö)	röda (ō)
god (o)	gott (ö)	goda (o)
bred (e)	brett (ë)	breda (e)
solid (i)	solitt (i)	solida (i)

f) Adjektiv som slutar på **konsonant + d** får i neutrum **konsonant + t**.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
hård vild	hårt vilt	hårda vilda

g) I adjektiv som slutar på **obetonat -en** faller *-n* före ändelsen *-t* i neutrum singularis. Jfr Verb § 529.

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
vaken avlägsen mogen	vaket avlägset moget	vakna avlägsna mogna

h) I adjektiv som slutar på **obetonat -el, -er** faller *e* bort i **pluralis obestämd form** och i **bestämd form singularis och pluralis** (alltså före *a*-ändelse).

Exempel:

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
enkel vacker mager	enkelt vackert magert	enkla vackra magra

i) Angående böjning av två- och flerstaviga adjektiv som slutar på **obetonat -ad**, se böjningen av perfekt particip, första konjugationen (Verb § 529).

Exempel: kortärmad, enarmad, plattfodad

§ 206 BÖJNINGEN av *liten* och *gammal*

Helt oregelbunden böjning har adjektiven *liten* och *gammal*.

LITEN

Obestämd form <i>singularis</i>	Bestämd form <i>singularis</i>
en <i>liten</i> bil ett <i>litet</i> hus	den <i>lilla</i> bilen det <i>lilla</i> huset
Obestämd form <i>pluralis</i>	Bestämd form <i>pluralis</i>
två <i>små</i> bilar två <i>små</i> hus	de <i>små</i> bilarna de <i>små</i> husen

GAMMAL

Utrum	Neutrum	Pluralis och bestämd form
gammal	gammalt	gamla

Angående stavningen av *m*-ljudet, se Diverse § 1114 A.

§ 207 OBÖJLIGA adjektiv

Några adjektiv är **oböjliga**, t. ex.

bra	inrikes
extra	utrikes
äkta	gratis
öde	stackars
gammaldags	lagom

Exempel: Skorna är **bra**.
Hjälp de **stackars** människorna!
De fick **gratis** material.
Hon kom i **lagom** tid.

§ 208 SUBSTANTIVERADE adjektiv

Många **adjektiv** och **particip** använder man som **substantiv**. De får substantivens **genitivändelse** -s men inga andra substantivändelser utan man böjer dem i övrigt som ett **adjektiv**.

Exempel: en bekant två bekanta
 en anhörig två anhöriga

Både **unga** och **gamla** tyckte om filmen.

Genitiv: De Blindas förening
 Vi åkte i en bekants bil.

§ 209 Adjektiv i BESTÄMD FORM SINGULARIS vid MASKULINA substantiv

I **bestämd form singularis** använder man ibland ändelsen **-e** i stället för **-a** vid maskulina substantiv, t. ex. *man*, *pojke*, *gubbe*, *son*.

Exempel: den gamle mannen
 min gode vän Peter
 Käre John (t. ex. i brev)
 den ende sonen
 Peter den store
 (Men: Katarina den stora)

Likaså vid **substantiverade adjektiv**.

Exempel: den döde, den nyfödde, den **bortgångne**, den **avlidne**.

ADJEKTIVETS KOMPARATION

§ 210 KOMPARATIONSMÖNSTER

Adjektivet har tre komparationsformer: **positiv**, **komparativ** och **superlativ**.

Grupp I

De flesta adjektiven komparerar man som

positiv	komparativ	superlativ
fin	finare	finast
billig	billigare	billigast

Grupp II

Följande tio adjektiv har alla vokalbyte (omljud, se Substantiv § 103) i komparativ och superlativ (utom hög):

Positiv	Komparativ	Superlativ
ung	yngre	yngst
tung	tyngre	tyngst
stor	större	störst
grov	grövre	grövst
låg	lägre	lägst
lång	längre	längst
trång	trängre	trängst
få	färre	—
små	smärre	—
hög	högre	högst

Grupp III

Följande fem adjektiv är oregelbundna:

Positiv	Komparativ	Superlativ
dålig ¹⁾	{ sämre värre ²⁾	{ sämst värst ²⁾
god (bra)	{ bättre godare ³⁾	{ bäst godast ³⁾
gammal	äldre	äldst
liten	mindre	minst
många	fler(a)	flest

1) I **talspråk** förekommer komparationsformerna *dåligare* och *dåligast*, särskilt när det är fråga om dålig hälsa.

2) *sämre*, *sämst* anger att någonting är *mindre* (*minst*) utrustat med någon bra egenskap. *värre*, *värst* anger att någonting är *mera* (*mest*) utrustat med någon dålig egenskap.

Exempel: Hon var sjuk i går.

Idag är hon **sämre**.

Pelle är svår att ha i klassen.

Han är t. o. m. **värre** än sin bror.

Eva är **sämst** i klassen. (kunskaper)

Pelle är den **värsta** eleven i klassen (= den **besvärligaste**).

3) *godare*, *godast* när det är fråga om hur någonting smakar.

Grupp IV

Adjektiv som **slutar på -isk** och obetonat **-ad** komparerar man med *mer(a)* och *mest*.

Positiv	Komparativ	Superlativ
typisk	mer typisk	mest typisk
begåvad	mer begåvad	mest begåvad

Obs! Adjektivet *van* komparerar man oftast med *mer(a)* och *mest*.

Grupp V

Perfekt particip och **presens particip** som man använder som adjektiv komparerar man med *mer(a)* och *mest*.

Positiv	Komparativ	Superlativ
intresserad	mer intresserad	mest intresserad
förstående	mer förstående	mest förstående

§ 211 BORTFALL av *e* vid komparation

Obs! I adjektiv som slutar på obetonat *-el*, *-er*, *-en* faller *-e* före komparationsformerna *-are*, *-ast*.

	Positiv	Komparativ	Superlativ
Exempel:	enkel	enklare	enkläst
	vacker	vackrare	vackrast
	mogen	mognare	mognäst

§ 212 KOMPARATIV — obestämd och bestämd form

Komparativen har bara **en** form, samma form för obestämd och bestämd form, singularis och pluralis.

Exempel: Herr Gren bor i ett **billigare** hus än direktör Pärönkvist, men herr Gren har **intelligentare** söner och en **vackrare** fru.

§ 213 SUPERLATIV — obestämd och bestämd form (jfr § 204)

Superlativen har **två** former, obestämd och bestämd form.

	ATTRIBUTIV STÄLLNING	PREDIKATIV STÄLLNING
	Bestämd form	Obestämd form
Grupp I	(den, det, de) finaste billigaste enklaste	finast billigast enkläst
Grupp II	yngsta största	yngst störst
Grupp III	sämsta äldsta	sämst äldst
Grupp IV	mest typiska	mest typiskt -t -a
Grupp V	mest roade mest strålande	mest roa/d -t -de mest strålande

Anm. 1: Superlativformer som slutar på *-ast* får i pluralis och bestämd form *-e*. Superlativformer som slutar på *-st* får i pluralis och bestämd form *-a*.

Anm. 2: Adjektiv och particip som man komparerar med *mer(a)* och *mest* har i pluralis och bestämd form superlativ samma ändelser som i grundformen (positiv).

Angående **presens particip** och dess böjning se Verb § 527. Angående **perfekt particip** och dess böjning se Verb § 529.

§ 214 KOMPARATION av adjektiv som betecknar PLATS eller ORDNING

Vissa adjektiv, särskilt sådana som betecknar plats eller ordning, har **inte** någon positivform. De flesta av dem har superlativform på *-erst*.

Positiv	Komparativ	Superlativ
—	bakre	bakerst
—	bortre	borterst
—	främre	främst
—	förra	först
—	hitre	hiterst
—	inre	innerst
—	—	mellerst
—	nedre	nederst
—	undre	underst
—	yttre	ytterst
—	övre	överst

Undantag: nära

{	närmare	{	näst
	närmre		närmast
			närmst

Det finns **prepositioner** eller **adverb** som man kan tänka sig som positivform till dessa adjektiv, t. ex. *bakom*, *bort*, *fram*, *före*, *hit*, *in*, *mellan*, *ner*, *under*, *ute*, *över*.

I bestämd form superlativ har dessa adjektiv ändelsen *-a* utom *närmast*, som har *-e*. Se Adjektiv § 213 anm. 1.

Angående användningen av artiklar vid dessa adjektiv se Substantiv § 112 c.

Exempel: Hon sitter på **främre** parkett.

Yttre Mongoliet ligger öster om Sovjetunionen.
Det finns ett tryckfel på (den) **översta** raden.

§ 215 ABSOLUT KOMPARATIV och SUPERLATIV

Då komparativen och superlativen inte betecknar någon direkt jämförelse, kallar man dem **absolut komparativ** och **absolut superlativ**.

a) **Absolut komparativ** betecknar **ganska** hög grad.

Exempel: en äldre herre (= en **ganska gammal** herre)
 en större penningssumma (= en **ganska stor** summa)
 ett mindre sällskap (= **ganska få** personer)

b) **Absolut superlativ** betecknar **mycket** hög grad.

Exempel: med **största** nöje (= med **oerhört stort** nöje)
 Mina **varmaste** hälsningar
 Bästa vän, **Käraste** du (i brev)

§ 216 BÖJNING av ADJEKTIV + SUBSTANTIV (efter vissa ord)

I. Obestämd form av adjektiv + obestämd form av substantiv		
Utrum	Neutrum	Pluralis utrum och neutrum
en ingen någon en annan en sådan vilken	ett inget något ett annat ett sådant vilket	två inga några andra sådana vilka många flera alla få
} fina bil		} fint hus
		} fina bilar fina hus
II. Bestämd form av adjektiv + bestämd form av substantiv		
den den här den där	det det här det där	de de här de där
} fina bilen		} fina huset
		} fina bilarna fina husen
III. Bestämd form av adjektiv + obestämd form av substantiv		
min hans mannens Peters vars denna samma nästa följande föregående	mitt hans mannens Peters vars detta samma nästa följande föregående	mina hans mannens Peters vilkas dessa samma nästa följande föregående
} fina bil		} fina hus
		} fina bilar fina hus

Obs! den fina bil som det fina hus som { de fina bilar som
 se Pronomina § 422. { de fina hus som

Undantag: Adjektivet *egen* (eget, egna) står i **regel** i **obestämd form** efter possessiva ord.

Exempel: Erik kommer inte med oss. Han tar s i n **egen** bil.
 Det är inte v å r t **eget** hus.
 Det här är m i n a **egna** böcker.
 Vi måste lösa v å r a **egna** problem först.

RÄKNEORD

§ 301 FÖRTECKNING

Man delar in räkneorden i **grundtal** (§ 302) och i **ordningstal** (§ 306)

GRUNDTAL	ORDNINGSTAL
0	noll
1	en, ett
2	två
3	tre
4	fyra
5	fem
6	sex
7	sju
8	åtta
9	nio
10	tio
11	elva
12	tolv
13	tretton
14	fjorton
15	femton
16	sexton
17	sjutton
18	arton eller aderton
19	nittion
20	tjugo
21	tjugoen (-ett)
22	tjugotvå etc.
30	trettio
40	fjortio
50	femtio
60	sextio
70	sjuttio
80	åttio
90	nittio
100	(ett)hundra
101	(ett)hundraen (-ett)
1 000	(ett)tusen
1 001	(ett)tusenen (-ett)
2 000	tvåtusén
1 000 000	en miljon
1 000 000 000	en miljard
2 000 000 000	två miljarder
1 000 000 000 000	en biljon (en miljon miljoner)
	första
	andra
	tredje
	fjärde
	femte
	sjätte
	sjunde
	åttonde
	nionde
	tionde
	elfte
	tolfte
	trettonde
	fjortonde
	femtonde
	sextonde
	sjuttonde
	artonde eller adertonde
	nittionde
	tjugonde
	tjugoförsta
	tjugoandra
	etc.
	trettionde
	fjortionde
	femtionde
	sextionde
	sjuttionde
	åttionde
	nittionde
	hundra
	hundra
	(ett)hundraförsta
	tusende
	(ett)tusenförsta
	tvåtusende

GRUNDTAL

§ 302 BESKRIVNING

Grundtalen är oböjliga med undantag av *en*, neutrum *ett*. De är adjektiviska till sin funktion men inte till sin form. Grundtalen anger (talar om) ett bestämt antal.

Exempel: Han har **tre** barn.

§ 303 RÄKNEORD använda som SUBSTANTIV och ADJEKTIV

a) Till grundtalen kan man också bilda **substantiv** och **adjektiv** genom **suf-**fix eller sammansättning: *en ett/a*, -n, -or, *en två/a*, -n, -or, o. s. v. fram t. o. m. *en tolv/a*, -n, -or.

Exempel: Han skriver så slarvigt att hans **nior** ser ut som **fyror**.

b) *en femma* betyder också "en femkronorssedel", *en tia* betyder även "en tiokronorssedel". Men observera att man kallar en femtiokronorssedel för *en femti(o)lapp*, en hundrakronorssedel för *en hundralapp* och en tusenkronorssedel för *en tusenlapp*.

c) *en etta* kan också betyda "en lägenhet på ett rum och kök", *en tvåa* "en lägenhet på två rum och kök", *en trea* "en lägenhet på tre rum och kök", o. s. v.

d) *femman* kan betyda "buss eller spårvagn nummer 5", eller "avdelning 5", t. ex. på ett sjukhus.

Exempel: Kalle åker 7:an till arbetet, men Erik tar alltid 61:an.

e) Höga grundtal som *hundra*, *tusen*, *miljon*, *miljard* kan också vara **sub-**stantiv.

Exempel: fem hundra, flera tusen, sju miljoner, många miljarder.

§ 304 SUBSTANTIV sammansatta av RÄKNEORD + *-tal*

Genom sammansättning med *-tal* (-et, -en) bildar man substantiv:

a) *ett tjugotal människor* betyder "ett antal av ungefär tjugo människor".

Exempel: *ett hundratal bilar* = ungefär hundra bilar.

b) *hundratals bilar* betyder däremot "flera hundra bilar".

Exempel: *Tusentals människor* kom till festen = *Flera tusen människor* kom till festen.

c) Sammansättningen med *-tal* använder man också när man anger *århundrade*. "Vi lever på *nittonhundratalet*" är detsamma som "Vi lever i det *tjugonde århundradet*". Det senare uttrycksättet använder man inte gärna i svenskan.

Exempel: Carl von Linné, som föddes 1707 och dog 1778, levde alltså på *sjuttonhundratalet* (1700-talet).

§ 305 Anmärkningar

Anm. 1: Observera att man säger

en och *en halv* månad
ett och *ett halvt* år
tre och *en halv* dag (Obs! Substantivet står i *singularis*.)

Anm. 2: När man säger ett *sexsiffrigt telefonnummer*, t. ex. 34 63 33, säger man ofta "trettiofyra sextiotre, trettiotre". Man kan också säga "tre fyra — sex tre — tre tre".

Anm. 3: Man uttalar oftast

9 (nio)	som "nie"
10 (tio)	" " "tie"
18 (aderton eller arton)	" " "arton"
20 (tjugo)	" " "tjuge"
22 (tjugotvå)	" " "tjutvå"
23 (tjugotre)	" " "tjutre"
o. s. v.	
30 (trettio)	" " "tretti"
40 (fjortio)	" " "förti"
50 (femtio)	" " "femti"

Obs! Stavningen *tretti*, *fyrsti*, *femti* o. *s. v.* är *numera* *accepterad*.

ORDNINGSTAL

§ 306 BESKRIVNING

Ordningstalen är *adjektiviska* och anger (talar om) *platsen i en ordningsföljd*.

Exempel: De har fem barn. Elsa är deras *tredje* barn.

§ 307 BILDNING, ÄNDELSE och ARTIKLAR

a) Ordningstalen är — med undantag av de båda *första* (*första*, *andra*) — bildade genom avledning på grundtalen.

Exempel: tre — *tredje*
fem — *femte*
sju — *sjunde*

b) De två första ordningstalen slutar *liksom adjektiv* ibland på *-e*, nämligen när de står som bestämning till *maskulina ord* i *singularis*.

Exempel: den *förste* sonen.

Annars slutar dessa båda ord på *-a*. (Jfr Adjektiv § 209.)

Exempel: den *andra* blomman, det *första* huset.

Övriga ordningstal har bara en form och slutar på *-e*.

Exempel: Herr Larsson är Lisas *fjärde* lärare i svenska, *och fru Karlsson* hennes *sjätte* lärare i matematik.

c) Före ordningstalen har man ofta *bestämd artikel* (*den*, *det*, *de*) eller ett *possessivt ord* (ett possessivt pronomen: *min*, *din*, *hans* etc., se Pronomi-

na §§ 405 och 406, eller ett **substantiv i genitivform**: *Lisas, flickans*, se Substantiv § 114). Ordningstalen kan stå både **självständigt** och **attributivt**.

Exempel: Kalle är **den femte** som kommer för sent i dag. (självständigt)
Anna var **hans första fru**. (attributivt) (Jfr Adjektiv § 202.)

§ 308 Användningen av ORDNINGSTAL

a) Vid datum

Exempel: Idag är det **den 6 juli**.
Eller: **den sjätte juli** (Man läser alltid: "den sjätte juli".)

b) Vid namn på kungar, påvar etc.

Exempel: Sveriges nuvarande kung heter **Gustav VI Adolf**. (Man läser: "Gustav den sjätte Adolf".)
Påven Pius XII (= "den tolfte") levde länge.

c) När man talar om hur ofta något händer

Exempel: Det går ett flygplan härifrån var **tionde minut** (= med tio minuters mellanrum).

Obs! Substantivet står alltid i **singularis**.

Neutrala substantiv har formen *var* i stället för *var*.

Exempel: **var** åttonde minut
vart åttonde år

Men: **varannan** timme (minut, vecka)
vartannat år (se Pronomina § 434)

ÖVRIGT

§ 309 Användningen av SIFFROR resp. **BOKSTÄVER** i skriftspråket

I **fackspråk** skriver man oftast siffror.

I **litterär stil** föredrar man **bokstäver**, men man använder siffror i följande fall:

a) vid höga tal

Exempel: **12 750** människor har sett denna film.

b) vid datum och årtal

Exempel: Erik är född **den 7 juli 1948**. (Man läser: "den sjunde juli nittonhundrafyrtioåtta".)

Obs! Man har **ingen preposition** före datum och årtal.

c) vid vissa mynt

Exempel: Han har många **25-öringar** men bara **tre 50-öringar**.
(Men: en enkrona, en femöring)

d) vid mått

Exempel: **Hon** behöver köpa **4 hg smör**, **2 l mjölk**, **3 dl grädde** och **5 kg potatis**.

g = gram
hg = hekto
kg = kilo

cl = centiliter
dl = deciliter
l = liter

mm = millimeter
cm = centimeter
dm = decimeter
m = meter
km = kilometer
mil = 10 km

Anm. 1: TidsangivningKlockan är **sex**.Kom hit (klockan) **halv sju**.Föreställningen börjar **18.30**. (Man läser "arton och tretti".)Han åkte **kvart i tre**.Bussen går **tio (minuter) i två**.Obs! Man har **ingen preposition** före klocks**lag**. (Jfr datum, Prepositioner § 734 anm. 2.)**Anm. 2: Bråkdelar**1/2 = en halv (*ett halvt*, om substantivet är **neutrum**)

1/3 = en tredjedel

1/4 = en fjärdedel

etc.

2/5 = två femtedelar

3/6 = tre sjättedelar

etc.

Exempel: en halv kaka; **ett halvt** äpple.**Anm. 3: Ålder**Eriks dotter är **tre** år.Erik har en dotter i **treårsåldern**.Erik har en **treårig** dotter.Eriks **treåring** är söt.Olle är **25** år.Olle är i **25-årsåldern**.Firman ville anställa en **25-årig** man med skägg.Firman ville anställa en söt **25-åring**.**PRONOMINA**

§ 401 BESKRIVNING

Många pronomina har tre kasus: **subjektsform**, **objektsform** och **genitiv**. Genitiv av personliga pronomina kallar man ofta possessiva pronomina.

Eftersom svenskan inte har någon verbändelse som visar vad som är subjekt till predikatsverbet, måste man i regel sätta ut subjektet. Om samma substantiv är subjekt eller objekt i flera satser som följer efter varandra (t. ex. i en sammanhängande berättelse) kan man i några av dem byta ut substantivet mot ett pronomen i subjektsform eller objektsform.

Exempel: Pojken har två äpplen. **Han** äter äpplena.Han tycker om **dem**.

Obs! En sats måste i svenskan i regel ha något utsatt subjekt. Undantag: se Meningsbyggnad § 1009 i anm. 2 och ordföljd 902 III.

PERSONLIGA PRONOMINA

§ 402 BESKRIVNING

Man kan tänka sig tre kategorier:	(sing.)	(plur.)
I. den talande = första person =	jag mig	vi (subj.form) oss (obj.form)
II. den tilltalade = andra person =	du dig	ni (subj.form) er (obj.form)
III. den omtalade = tredje person =	han hon den det	de (subj.form)
	honom henne den det	dem (obj.form)

Anm. 1: Allt utom *jag* (*vi*) och *du* (*ni*) hör till tredje person, inte bara personer utan även djur, saker, ämnen, etc.

Alla dessa pronomina kallar man **personliga pronomina** (en egentligen felaktig term som man lånat från den latinska grammatiken).

Anm. 2: I stället för **personliga pronomina tredje person** kan man i vissa fall använda andra pronomina, t. ex. **demonstrativa pronomina** (se Pronomina §§ 414 — 421) eller **indefinita pronomina** (se Pronomina §§ 427 — 436).

§ 403 Schema över PERSONLIGA PRONOMINA

	Subjektsform	Objektsform			
	Singularis				
1: a pers.	jag	mig			
2: a pers.	du <i>ni</i> (se anm. 1)	dig <i>er</i> (se anm. 1)			
3: e pers.	han hon den det	honom henne den det			
			Pluralis		
			1: a pers.	vi	oss
			2: a pers.	ni	er
3: e pers.	de	dem			

Angående *de* och *dem* se även Diverse § 1113.

Anm. 1: Tilltalsord

Man använder vanligen *du* (*dig*) när man talar till en person som man känner. Man skriver *Du* och *Dig* om man vill vara artig. — *Ni* (*Er*) använder man till en person som man inte är bekant med, eller när man talar till en äldre eller en överordnad.

Det är också vanligt att man använder **titel** (+ **efternamn**) som hövligt tilltalsord.

Exempel: Kan doktorn ge mig någon bra medicin för min dåliga mage?
Fru Andersson kan sitta ner och vänta en stund.

På senare år har det blivit allt vanligare att säga *du* i stället för *ni* även till obekanta personer, särskilt dem som har samma yrke eller annars tycker sig höra samman. Språkvanorna har ändrat sig mycket snabbt

under 1960- och 1970-talen och *du* blir vanligare dag för dag. Seden är olika i olika kretsar. Är man osäker bör man inte säga *du* till obekanta äldre personer.

När man talar till flera personer använder man alltid *ni* (*er*). Man skriver *Ni* och *Er* om man riktar sig till obekanta personer.

Anm. 2: a) Objektsformerna *mig* och *dig* (även *sig*, se Pronomina § 437) uttalar man vanligen "mej", "dej" ("sej"). *mej* och *dej* (*sej*) skriver man ofta i ledig stil, t. ex. i brev och i en del tidningstexter.

b) *de* och *dem* uttalar man *dom* i stora delar av Sverige. I ledig stil och i en del tidningstexter skriver man även *dom*, både som **subjekt** och **objekt**. I vissa dialekter uttalar man *de* som *di*.

§ 404 ANVÄNDNINGEN av *den* och *det*

I. *den* eller *det* i stället för substantiv

Exempel: Jag har **en bil**. **Den** är gul. Jag köpte **den** igår.
Jag har **ett hus**. **Det** är gult. Jag köpte **det** igår.

den står i stället för utrum-substantiv, *det* står i stället för neutrum-substantiv.

II. *det* + former av *vara* (+ adjektiv) + substantiv eller pronomen

Exempel: Vad är **det**? **Det** är en bil. **Det** är en gul bil.
Vad är **det**? **Det** är ett hus. **Det** är ett gult hus.
Vem är **det**? **Det** är herr Berg.
 Det är en vänlig man.
 Det är han som kom-
 mer där borta.
Vad var **det**? **Det** var en buss.
Vilka var **det**? **Det** var fröknarna Andersson.
Vad har **det** va- **Det** har varit en fåtölj.
rit från början?

III. Opersonliga uttryck

A. *det* + former av *vara* + adjektiv
t. ex. *det* är lätt/svårt/möjligt/omöjligt/roligt/tråkigt

Exempel: **Det** är svårt att få en våning i Göteborg.
Är det möjligt att åka buss till stationen?

- B. det + förnimmelseverb**
t. ex. det knackar/ringer/hörs/låter/märks/syns/känns

Exempel: Det knackade på dörren.
Det låter förskräckligt när han sjunger.
Det känns att det är vår i luften.

- C. det + verb som uttrycker väderförhållanden**
t. ex. det regnar/blåser/snöar/klarnar/mulnar/åskar

Exempel: Det regnade igår.
Det har snöat en hel vecka nu.

- D. det + passivkonstruktioner (subjektet kan i aktiv form vara man, se Verb § 533 a)**

Exempel: Det pratas så mycket = Man pratar så mycket.
Det hörs, att han kommer från Skåne = Man hör att han kommer från Skåne.

- E. det + vissa verb i speciella uttryck**

Exempel: Det går/gick bra. Det blev katastrof.
Det har inte blivit något av honom.
Det fungerar inte när de två försöker samarbeta.
Det tar lång tid att lära sig ett främmande språk.

IV. det som formellt subjekt

- A. vid intransitiva verb**

Exempel: Det går en man på gatan = En man går på gatan.
Det sitter en fågel i trädet = En fågel sitter i trädet.
Det kom ett brev på posten = Ett brev kom på posten.

- B. när det egentliga subjektet är en infinitiv**

Exempel: Det är skönt att sova = Att sova är skönt.
(Se vidare Verb § 504 II a.)

- V. det + former av finnas + substantiv eller pronomen i obestämd form**

Det finns en säng i rummet.	Det fanns en (bekväm) säng i rummet.
Det finns ett bord i rummet.	Det fanns ett (brunt) bord i rummet.
Det finns två sängar i rummet.	Det fanns två sängar i rummet.
Det finns tre bord i rummet.	Det fanns tre bord i rummet.
Det har funnits en (vit) säng i rummet.	

Detta är ett slags opersonlig konstruktion som är mycket vanlig i svenskan. *det* fungerar här som formellt subjekt.

Exempel: Det finns en stol i rummet = I rummet finns (det) en stol.
(*det+fins+obestämd form*)

Det fanns ingen i rummet = I rummet fanns (det) ingen.
(*det+fins+obestämt pronomen*)

Det sitter en gul fågel i trädet.
Men: Den gula fågeln sitter i trädet.

VI. det som syftar tillbaka på en hel sats, vanligen en fråga

a) Exempel: Är han hemma?	— Ja, det är han.
Blev han sjuk?	— Nej, det blev han inte.
Har hon kommit?	— Ja, det har hon (gjort).
Ska hon komma?	— Ja, det ska hon.
Kan herr Lund komma?	— Nej, det kan han inte.
Vill han komma?	— Ja, det vill han.
Regnar det?	— Ja, det gör det.
Snöade det igår?	— Nej, det gjorde det inte.
Studerar han svenska?	— Ja, det gör han.
Köpte du mjölk igår?	— Nej, det gjorde jag inte.

När frågan inte innehåller *vara*, *bli* eller något hjälpverb, använder man verbet *göra* i svaret.

b) Exempel: Han gav henne en blomma, och **det** blev hon mycket glad för.
I går kväll gick jag med honom ut och festade, men **det** skulle jag aldrig ha gjort.

Obs! Detta **det** får inte utelämnas.

Anm. 1: I tal och ledigt skriftspråk är formen *dess* ovanlig, även i attributiv ställning. Man uttrycker i stället ofta genitivförhållandet med en preposition. (Jfr Prepositioner § 739.)

Exempel: Jag såg hans bil för några dagar sedan, men **färgen på den** (= *dess* färg) kommer jag faktiskt inte ihåg.

Anm. 2: *dess* använder man a) i en del adverbiala uttryck: *innan dess*, *intill dess*, *sedan dess*, *till dess* m. fl. samt b) i en del sammansatta adverb: *dessförinnan* (= *före det(ta)*), *dessförutan* (= *utan det(ta)*), *dessutom* (= *utom det(ta)*) m. fl.

Anm. 3: *dess* använder man också som possessivpronomen till namn på städer, länder o. dyl.

Exempel: Vi besökte **Stockholm** och **dess** omgivningar.

§ 407 DE POSSESSIVA PRONOMINA *hans*, *hennes*, *dess*, *deras* resp. *sin*, *sitt*, *sina*

Till *han*, *hon*, *den*, *det*, *de* (3:e person singularis och pluralis) finns två olika typer av possessiva pronomina:

Pers. pron.	Poss. pron. ("genitivform")	
	s-form	Reflexivt poss. pron.
han hon den, det de	hans hennes dess deras	sin, sitt, sina sin, sitt, sina sin, sitt, sina sin, sitt, sina

sin, *sitt*, *sina* är reflexiva possessiva pronomina (syftar tillbaka på subjektet i samma sats). Se även Pronomina § 437.

Exempel: Han kammar sig med sin kam.
(A) (A) (A:s)

Han kammar honom med sin kam.
(A) (B) (A:s)

Han kammar sig med hans kam.
(A) (A) (B:s)

Han kammar honom med hans kam.
(A) (B) (B:s)

§ 408 ANVÄNDNINGEN av *hans*, *hennes*, *dess*, *deras* resp. *sin*, *sitt*, *sina*

sin, *sitt*, *sina* använder man när pronomenet står i objektsställning (eller liknande position, t. ex. prepositionsuttryck) och när detta objekt (eller prepositionsuttryck) syftar (pekar) på subjektet i satsen. Obs! *sin*, *sitt*, *sina* kan aldrig stå som bestämning till subjektet!

- A. Herr Svensson har en bil.
- Subjektiv predikatsfyllnad: Det är hans bil.
- Subjekt: Hans bil är gammal och ful.
- Objekt som syftar på subjektet: Herr Svensson använder sin bil varje dag.
- Objekt som inte syftar på subjektet: Herr Svensson lånar herr Ströms bil.
- Herr Svensson lånar hans bil. (Herr Ströms bil)
- B. Ulla har ett barn.
- Subjektiv predikatsfyllnad: Det är hennes barn.
- Subjekt: Hennes barn är 5 år.
- Hon och hennes barn leker tillsammans.
- Objekt som syftar på subjektet: Ulla tvättar sitt barn.
- Objekt som inte syftar på subjektet: Ulla tvättar också Kerstins barn.
- Ulla tvättar hennes barn. (Kerstins barn)

- C. Herr och fru Svensson har två barn.
- Subjektiv predikatsfyllnad: Det är d e r a s b a r n.
- Subjekt: D e r a s b a r n heter Peter och Anna.
- Herr och fru Svensson och d e r a s b a r n åker till landet.

Prepositionsuttryck som syftar på subjektet:

Herr och fru Svensson åker till landet med s i n a b a r n.

Prepositionsuttryck som inte syftar på subjektet:

Herr och fru Svensson åker till landet med herr och fru Ströms barn.

Herr och fru Svensson åker till landet med d e r a s b a r n. (Herr och fru Ströms barn)

- D. Utbildningsministern tillsatte igår en kommitté.
- D e n har sju medlemmar.
- Subjekt: D e s s m e d l e m m a r kommer från hela Sverige.

Objekt som syftar på subjektet:

Kommittén håller s i n a s a m m a n t r ä d e n
i Stockholm.

Objekt som inte syftar på subjektet:

Utbildningsministern besöker ibland d e s s s a m m a n t r ä d e n. (Kommitténs sammanträden)

Anm. 1: I jämförande satser med *än* och *som* utelämnar man ofta predikatsverbet. I sådana satser använder man *sin* trots att pronomenet egentligen står i subjektsställning.

Exempel: Han talar bättre franska *än* sin fru.

Jämför: Han talar bättre franska *än* hans fru gör.

Anita har lika hög lön *som* sin man.

Jämför: Anita har lika hög lön *som* hennes man har.

Anm. 2: "Tankesubjekt"

I meningen

"Jag bad honom stanna på sin plats".

har man en **satsförkortning**. Jämför:

"Jag bad honom att han skulle stanna på sin plats".

I det sista exemplet syftar *sin* på subjektet *han*. I det första exemplet däremot syftar *sin* på *honom* som är objekt i satsen **men tankesubjekt** i satsförkortningen.

I exemplet

"Du måste lära henne att tvätta sina kläder"

är det helt klart vems kläder som hon ska tvätta. Däremot är detta inte klart i följande exempel:

"Fru Berg måste lära henne att tvätta sina kläder".

Subjektet och objektet är båda 3:e person, och man bör därför i sådana fall undvika denna typ av satsförkortning.

Anm. 3: På samma sätt som man kan substantivera en del adjektiv och particip (se Adjektiv § 208) kan man också substantivera de possessiva pronomena *min*, *din*, *sin*, *vår* i uttrycken

Genitiv

<i>de mina</i> (= min familj och närmaste släkt)	<i>de minas</i>
<i>de dina</i> (= din " " " " " ")	<i>de dinas</i>
<i>de sina</i> (= sin " " " " " ")	<i>de sinas</i>
<i>de våra</i> (= våra släktingar)	<i>de våras</i>

RELATIVA PRONOMINA

§ 409 DEFINITION

Ett relativt pronomen **syftar på (pekar tillbaka på)** ett eller flera ord i samma mening. Detta (dessa) ord kallar man **korrelat**.

§ 410 *som*

Det vanligaste relativa pronomenet är *som*. *som* kan syfta på **personer, djur och saker**, både i singularis och pluralis. *som* använder man både **som subjekt** och **objekt**.

Obs! Man kan aldrig placera en **preposition** före relativpronomenet *som*. Prepositionen kan man i stället placera i slutet av satsen. Man kan också byta ut *som* mot ett annat relativpronomen, t. ex. *vilken, vilket* eller *vilka*. (Se Pronomina § 412.)

Exempel:

Subjekt Pojken, som går där borta, är min bror.

Objekt Pojken, som du ser där borta, är min bror.

Ingen kunde svara på frågorna, som läraren ställde.

Preposition + relativt pronomen Stolen, som du sitter på, har jag fått av min far.

Tavlan, om vilken alla experter hade olika åsikter, visade sig vara en välgjord förfälskning.

§ 411 *vars, vilkas*

Det relativa pronomenet *vars* använder man som **genitiv singularis** till *som*, i ledig stil ofta också som **genitiv pluralis** till *som*.

vilkas använder man som **genitiv pluralis** till *som*. *vars* och *vilkas* använder man enbart **attributivt**.

Exempel: Huset, vars ägare var bortrest, brann ner till grunden.

Barnen, vars vilkas föräldrar var bortresta, kände sig ensamma.

§ 412 *vilken, vilket, vilka*

De relativa pronomina

Grundform	Genitiv
vilken (utrum)	vilkens
vilket (neutrum)	vilkets
vilka (pluralis)	vilkas

använder man **mest** i formell stil. De kan stå både **attributivt och självständigt**.

Exempel: Personer, vilka är bosatta i Stockholms län,

är vid sjukdom, vilken kräver sjukhusvård,

hänvisade till de olika länslasarettens.

Man diskuterade länge den svåra arbetslöshets-

situationen i västra Jämtland, vilket problem

man ansåg att rikspolitikerna hittills förbiset.

(Jfr de **interrogativa** — frågande — pronomina *vilken, vilket, vilka*, som är vanliga i alla stilarter! Se Pronomina § 423.)

Anm. 1: Då relativpronomenet syftar på en hel sats eller en **predikatsfyllnad** (d. v. s. då **korrelatet** är en hel sats eller en predikatsfyllnad) måste man använda pronomenet *vilket* (eller *något som*).

Exempel: Han har äntligen fått ett fast arbete, vilket (något som) gläder mig mycket.

Fru Andersson är mycket vänlig, vilket (något som) man inte kan säga om hennes man.

Anm. 2: Man kan utelämna *som*, då detta ord **inte** är **subjekt** i satsen. Se också "Emfatisk omskrivning", Diverse § 1109.

Exempel: Jag läste det i tidningen (som) du gav mig.

Han är den snällaste människa (som) jag känner.

§ 413 *vad*

Det relativa pronomenet *vad* = *det som* innehåller både korrelat och relativpronomen. När *vad* är subjekt i relativsatsen måste man lägga till *som*. (Jfr Pronomina § 425.)

Exempel: Han tänkte på *vad* han skulle säga i sitt tal.
Vad som göms i snö kommer upp i tö. (Ordspråk)

DEMONSTRATIVA PRONOMINA

§ 414 DEFINITION

Demonstrativa pronomina är **utpekande**. Man använder *dem* för att göra tydligare vad eller vem man **talat om**.

§ 415 *den här, den där, etc.*

den här	den där (utrum)
det här	det där (neutrum)
de här	de där (pluralis)

den här etc. och *den där* etc. är de vanligaste demonstrativa pronomina. *den här* brukar man använda om någon som är nära den talande. *den där* använder man om någon som är **längre bort**. Man använder *den här* och *den där* både **attributivt** och **självständigt**.

Exempel: **Den här** boken är min.
Den där måste vara din.
Det där bordet köpte jag igår.
 Jag vill inte ha **de här** stolarna.
 Jag vill ha **de där** i stället.

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *den här, den där, etc.*, se Adjektiv § 216.

§ 416 *den, det, de*

den (utrum)
det (neutrum)
de (pluralis) dem (pluralis, självständig objektsform)

den, det använder man både **attributivt** och **självständigt** som **subjekt** och **objekt** och efter **preposition**.

de använder man **attributivt** som **subjekt** och **objekt** och efter **preposition**. **Självständigt** använder man *de* bara som **subjekt**.

dem använder man bara **självständigt** som **objekt** och efter **preposition**. Se även Diverse § 1113.

Exempel: **Den** hunden vill jag ha.
Den ska jag köpa i morgon.
 Var har du fått **det** bordet och **de** stolarna från?
 Hur många lägenheter finns det i **de** husen?
 Jag vet inte hur många det finns i **dem**, men i det här huset finns det tolv.

Anm.: De självständiga *den, det, de, dem* skiljer man bara genom den starkare betoningen från de personliga pronomina *den, det, de, dem*. (Se Pronomina § § 403 och 404.)

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *den, det, de*, se Adjektiv § 216.

§ 417 *denna, detta, dessa*

denna (utrum)
detta (neutrum)
dessa (pluralis)

denna etc. använder man både **attributivt** och **självständigt**. *denna* etc. är vanligare i **skriftspråket** än i **talspråket** utom i **vissa dialekter**.

Exempel: **Denna** fråga är mycket svår att besvara.
 I **detta** hus bodde Strindberg fram till sin död.
Dessa svårigheter hade jag inte väntat mig.
 Vad säger du om **detta**?

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *denna, detta, dessa* se Adjektiv § 216.

§ 418 *sådan, sådant, sådana*

sådan (utrum)
sådant (neutrum)
sådana (pluralis)

sådan etc. använder man både attributivt och självständigt.

Exempel: Han ville ha en **sådan** bok.

Hon skall köpa en **sådan** åt honom i morgon.

Hur kan du säga något **sådant**?

Sådana personer som ni måste få höra sanningen ibland.

Ann.: I talspråk och ledig stil säger och skriver man ofta

<i>sån</i>	i stället för <i>sådan</i>
<i>sånt</i>	i stället för <i>sådant</i>
<i>såna</i>	i stället för <i>sådana</i>

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *sådan, sådant, sådana*, se Adjektiv § 216.

§ 419 *samma*

samma använder man attributivt. Man använder samma form för utrum-substantiv och neutrum-substantiv, singularis och pluralis.

Obs! Inga artiklar före *samma*.

Exempel: Han hade **samma** rock i fem år.

De har bott i **samma** hus i hela sitt liv.

Hon har **samma** kläder idag som igår.

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *samma*, se Adjektiv § 216.

§ 420 *densamma, etc.*

densamma (utrum)
detsamma (neutrum)
desamma (pluralis)

densamma etc. använder man bara självständigt mest i formell stil.

Exempel: Efter giftermålet var hon inte längre **densamma**.
Planläggandet av projektet blev, liksom utförandet av **detsamma**, mycket kostbart.

Obs! Vissa vanliga uttryck: Gott nytt år! — Tack **detsamma**.
Det gör **detsamma**.

§ 421 *dylik* etc.

dylik (utrum)
dyligt (neutrum)
dylika (pluralis)

dylik etc. använder man både attributivt och självständigt. *dylik* använder man mest i formell stil. *dylik* betyder *liknande*.

Exempel: Jag kan inte godkänna att **dylika** metoder används på mitt laboratorium.
Hon berättade om resor o. dyl. (= och dyligt) hela kvällen.
Kontor, affärslokal e. dyl. (= eller dyligt) önskas hyra.

§ 422 DETERMINATIVA PRONOMINA

De determinativa pronomina använder man både självständigt och attributivt. (Se även demonstrativa pronomina, Pronomina § 416.)

den (utrum)
det (neutrum)
de (pluralis)
dem (pluralis självständig objektsform)

som, vilken, där, dit
som, vilket, där, dit
som, vilka, där, dit

som, vilka, där, dit

Se även *Diverse* § 1113.

Efter determinativa pronomina kommer alltid en **nödvändig** relativsats.

Exempel: Läraren sade till **dem som** inte klarat provet att läsa mera.
Läraren sade till **de elever som** inte klarat provet att läsa mera.
Känner du **dem som** bor i våningen ovanför?
Känner du **de människor som** bor i våningen ovanför?
Det hus (som) vi bor i är modernt.
Den som lever får se.
I **den stad där** han föddes finns nu ett museum.
Det hotell dit han reste är känt för god mat.

Anm. 1: Om ett substantiv följer efter det determinativa pronomenet, står substantivet oftast i **obestämd form**. (Se Adjektiv § 216.)

Anm. 2: Om relativsatsen inte är nödvändig utan är ett mer eller mindre parentetiskt tillägg, förekommer inte något determinativt pronomen.

Exempel: Huset, som är byggt av tegel, innehåller fem rum.

INTERROGATIVA PRONOMINA

§ 423 DEFINITION och FÖRTECKNING

Interrogativa pronomina är **frågande** pronomina, d. v. s. de inleder en **direkt** eller **indirekt fråga**.

Självständigt:	vem (om en person)	}	(om personer, djur och saker)
	vad (neutrum)		
Självständigt eller attributivt:	vilken (utrum)	}	(om personer, djur och saker)
	vilket (neutrum)		
	vilka (pluralis)		

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *vilken*, se Adjektiv § 216.

Interrogativa pronomina använder man på följande sätt:

§ 424 I HUVUDSATS (direkt fråga)

A. Självständigt

En person:	(subjekt)	Vem öppnade dörren?
	(objekt)	Vem träffade du?

Flera personer eller saker:	(subjekt)	Vilka kommer på festen?
	(objekt)	Vilka träffade ni där?

En (eller flera) sak(er):	(subjekt)	Vad har hänt?
	(objekt)	Vad gör du?

B. Attributivt

Utrum:	(subjekt)	Vilken bil är bäst?
	(objekt)	Vilken bok har han läst?

Neutrum:	(subjekt)	Vilket hus är högst?
	(objekt)	Vilket äpple vill du ha?

Pluralis:	(subjekt)	Vilka flickor har kommit?
	(objekt)	Vilka pojkar träffade du?

	(subjekt)	Vilka bilar (hus) är bäst?
	(objekt)	Vilka böcker (äpplen) har du köpt?

§ 425 I BISATS (indirekt fråga)

När ett interrogativt pronomen står som **subjekt** i en bisats, måste man **lägga** till *som*. Är pronomenet däremot **objekt** i bisatsen, står det utan *som*.

Subjekt

Huvudsats:

Vem öppnade dörren?
Vilka kommer på festen?
Vad har hänt?
Vilken bil är bäst?
Vilket hus är högst?
Vilka böcker är billigast?

Bisats:

Vi undrar, **vem som** öppnade dörren.
Vi undrar, **vilka som** kommer på festen.
Vi undrar, **vad som** har hänt.
Vi undrar, **vilken bil som** är bäst.
Vi undrar, **vilket hus som** är högst.
Vi undrar, **vilka böcker som** är billigast.

Objekt

Huvudsats:

Vem såg du?
Vilka träffade du där?
Vad gör du?
Vilken bok har han läst?
Vilket äpple vill du ha?
Vilka böcker har du köpt?

Bisats:

Vi undrar, **vem** du såg.
Vi undrar, **vilka** du träffade där.
Vi undrar, **vad** du gör.
Vi undrar, **vilken bok** han har läst.
Vi undrar, **vilket äpple** du vill ha.
Vi undrar, **vilka böcker** du har köpt.

§ 426 *vad* ... för något, *vad* ... för, etc.

a) I talspråk kompletterar man ofta det **korta frågeordet** *vad* med *för nå(go)t* eller *för nå(go)nting*.

Exempel: I huvudsats (direkt fråga):

Vad äter du för något? = Vad äter du?
Vad gör han för någonting? = Vad gör han?

I bisats (indirekt fråga):

Jag undrar *vad* du äter för något.
Jag undrar *vad* han gör för någonting.

Obs! *för nå(got)*, *för nå(go)nting* får man bara använda i **frågor**, aldrig i svar.

Fråga: Vad äter du för något? Svar: Jag äter en smörgås.

b) I stället för *vilken* (*vilket*, *vilka*) + substantiv använder man ofta *vad* ... *för* + substantiv i talspråk.

Exempel: I huvudsats (direkt fråga):

Vad har han för yrke? = Vilket yrke har han?
Vad har du köpt för böcker? = Vilka böcker har du köpt?

I bisats (indirekt fråga):

Jag undrar, *vad* han har för yrke (= vilket yrke han har).
Jag undrar, *vad* du har köpt för böcker (= vilka böcker du har köpt).

Obs! *för* + substantiv får man bara använda i **frågor**, aldrig i svar.

Fråga: Vad läser du för tidning? Svar: Jag läser Expressen.

Observera att en indirekt fråga alltid har rak ordföljd!

INDEFINITA PRONOMINA

§ 427 DEFINITION

Indefinita pronomina är **obestämda pronomina**, d. v. s. de **betecknar något** obestämt (personer, djur eller saker). Man böjer dem som **adjektiv (med vissa oregelbundenheter)**. De saknar i allmänhet bestämd form.

§ 428 *någon*, *något*, *några*, *någonting*

någon, *något*, *några* använder man både **attributivt** och **självständigt** som subjekt och objekt. *någonting* använder man **självständigt** eller förenat med ett **substantiverat adjektiv** både som subjekt och objekt.

någon	(utrum)
något	(neutrum)
några	(pluralis)
någonting	(neutrum)

Exempel: Har du **någon** bil?

Har **någon** ringt mig?

Vi har inte **något** smör hemma. Har du **något**?

Han kom för **några** dagar sedan.

Jag behöver **några** tomater. Har du **några** hemma?

Någonting måste hända nu.

Såg du **någonting** av filmen i går kväll?

Någonting hemskt hände på tåget i morse.

Anm.: I talspråk och ledig stil säger och skriver man ofta

<i>nån</i>	i stället för	<i>någon</i>
<i>nåt</i>	" "	<i>något</i>
<i>nåra</i>	" "	<i>några</i>
<i>nånting</i>	" "	<i>någonting</i>

Angående böjning av adjektiv och substantiv efter **någon**, se Adjektiv § 216.

§ 429 *ingen, inget, inga, ingenting*

A. *ingen, inget, inga, ingenting* använder man både **attributivt** (förenat med ett substantiv eller substantiverat adjektiv) och **självständigt**. Som subjekt kan man använda *ingen* etc. (liksom *inte någon* etc.) i både **huvudsats** och **bisats** och vid både **enkelt** och **sammansatt** tempus. (Se Verb § 506.)

<i>ingen</i>	(utrum)
<i>inget</i>	(neutrum)
<i>inga</i>	(pluralis)
<i>ingenting</i>	(neutrum)

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *ingen*, se Adjektiv § 216.

Exempel: Huvudsats

Bisats

Ingen såg honom.
Ingen har sett honom.

Han säger, att *ingen* såg honom.
Han säger, att *ingen* har sett honom.

Ingenting nytt har hänt.

Han säger, att *ingenting* nytt har hänt.

B. Pronomina *ingen, inget, inga, ingenting* (och adverbet *ingenstans*) kan i **objektsställning** (eller liknande position) som regel bara finnas i en **huvudsats med enkelt tempus**. (Se Verb § 506.) I andra fall måste man lösa upp dem på följande sätt:

<i>ingen</i> :	inte . . . <i>någon</i>
<i>inget</i> :	inte . . . <i>något</i>
<i>inga</i> :	inte . . . <i>några</i>
<i>ingenting</i> :	inte . . . <i>någonting</i>
(<i>ingenstans</i>):	inte . . . <i>någonstans</i>

Exempel: Huvudsats

Bisats

Jag har *ingen* bil.

Jag säger, att jag **inte** har *någon* bil.

Jag har **inte** haft *någon* bil.

Jag säger, att jag **inte** har haft *någon* bil.

Observera hur man placerar adverbet *inte*!

C. *ingen, inget, inga, ingenting* kan man aldrig **använda i objektsställning vid löst sammansatta verb** (se Verb § 537 — 539) **eller vid verb + preposition** — även om huvudsatsen har enkelt tempus.

Exempel: Jag tycker **inte** om några böcker av den författaren.

Jämför: Jag gillar *inga* böcker av den författaren.

Erik sysslar **inte** med *någonting* särskilt just nu.

Jämför: Erik gör *ingenting* särskilt just nu.

Anm. 1: Vid **verb + preposition** (ej vid löst sammansatta verb) använder man i objektsställning och liknande även *ingen, inget, inga* etc., när dessa ord är **starkt betonade**.

Exempel: Han tänkte på *ingenting*.

Anm. 2: *Ingendera, ingetdera, någondera, vardera, vartdera, endera, ettdera, bådadera* använder man både självständigt och förenat. Den oböjliga efterleden *-dera* är ursprungligen genitiv pluralis av *de* och betyder "av dem": *någondera* = någon av dem; *någotdera* = något av dem; etc.

Exempel: Jag vill **inte** ha *någondera*.

Ettdera måste vara fel.

Han kommer **endera** dagen.

Ingendera parten kunde lämna något besked.

Vill du gå på bio eller på restaurang? — Jag vill **göra bådadera**.

§ 430 *man (ens, en, sin, sitt, sina)*

man betyder "en eller flera personer", "vem eller vilka som helst". (Jfr Adjektiv § 204 anm. 4.)

Subjektsform:	man
Objektsform:	en
Genitiv:	ens resp. sin, sitt, sina

a) Användningen av *man* och *en*

man kan man bara använda som subjekt. Objektsformen till *man* heter **en**.

Exempel: **Man** får **inte** gå mot rött ljus.

Om polisen ser **en**, stoppar han **en**, och man får **böta 15 kronor**.

b) Användningen av *man*, *ens* resp. *sin*, *sitt*, *sina*

Till *man* finns två olika possessiver: *ens* eller *sin*, *sitt*, *sina*.
sin, *sitt*, *sina* använder man, när pronomen står i **objektsställning** (eller liknande position, t. ex. prepositionsuttryck) och när detta objekt **syftar** (pekar) på **subjektet** i satsen. (Se också Pronomina § § 407 och 408.)

För att lättare förstå de olika formerna av *man*, kan man jämföra med böjningen av det **personliga pronomenet** *han*:

man	—	han
en	—	honom
ens	—	hans
sin	—	sin

Exempel: Subjekt:

Man måste deklarera i februari.
Ens deklaration måste vara färdig **den 15 februari**.

Objekt, som syftar på subjektet:

Man måste lämna **sin** deklaration före den 15 februari.

Prepositionsuttryck, som syftar på subjektet:

Man kan gå med **sin** deklara-tionsblankett till närmaste bank.

Objekt, som **inte** syftar på subjektet:

På banken tar de emot **ens** deklara-tionsblankett.

Obs! I svenskan kan man aldrig ersätta *man* med *han*.

Exempel: När **man** är färdig med **sin** deklaration, kan **man** lämna in den på en bank.

Anm. 1: I talspråket använder man ofta *man* i stället för *jag*.

Exempel: Kan **man** få sitta här? = Kan jag få sitta här?

Anm. 2: I ledigt språk undviker man ofta passivformer av verben. **Man** använder i stället *man* + **aktiv form av verbet**. Betydelsen blir **ungefär** densamma.

Exempel: Frimärken **kan** vanligen **köpas** i tidningskiosken =
Frimärken **kan man** vanligen **köpa** i tidningskiosken.

Se även Verb § 533 a.

§ 431 *all*, *allt*, *alla*, *allting*

Attributivt (förenat med **substantiv**)

Självständigt och attributivt (förenat med **substantiv** och substantiverat **adjektiv**)

Självständigt och attributivt (förenat med **substantiv**)

Självständigt och ibland attributivt (förenat med substantiverat **adjektiv**)

all (utrum)

allt (neutrum)

alla (pluralis)

allting (neutrum)

Man använder *all*, *allt*, *alla* och *allting* både som **subjekt** och **objekt**.

all, *allt* använder man tillsammans med substantiv som betecknar **ämne** e. dyl. (Jfr Substantiv § 101.)

Självständigt *allt* = *allting*

Självständigt *alla* = *alla människor*

alla betecknar minst tre.

Anm. 1: Om *två* använder man *båda* eller *bägge*.

Exempel: **All** mat tog slut under julen.
Han köpte **allt** bröd som fanns kvar i affären.
Hon diskade **alla** koppar som stod i köket.
Han kan göra **allting**.
Hon vet **allt** om månen.
Alla var nöjda med sin semester i år.
Allt roligt tar slut fort.
Allting vackert förstörde de.

Anm. 2: *allra* är ett förstärkande **adverb** (eg. genitiv av *alla*).

Exempel: Hon gjorde **sitt allra** bästa.
Han kom **allra** sist.

Anm. 3: *hel* (*helt*, *hela*) är ett **adjektiv**.

hel (*helt*, *hela*) använder man vid substantiv som kan ha **obestämd artikel**.

all (*allt*) använder man vid substantiv som betecknar **ämne** och som inte har obestämd artikel. (Se Substantiv § 101.) Jämför: Vi drack upp **en hel** flaska vin. Vi drack upp **allt** vin.

Exempel: Hon åt **en hel** melon.
Hon har bott **ett helt** år i Paris.
Han var här **hela** dagen.

Obs! Vid *hela* i bestämd form singularis och pluralis använder man ingen bestämd framförställd fristående artikel (*den, det, de*). (Se Substantiv § 112 d.)

§ 432 *var, vart, varje, varenda, var och en, etc.*

Utrum	Neutrum	Pluralis
<i>var</i> (attributivt och självständigt)	<i>vart</i> (attributivt)	—
<i>varje</i> (attributivt)	<i>varje</i> (attributivt)	—
<i>varenda</i> (attributivt)	<i>vartenda</i> (attributivt)	—

a) **Attributivt** *var, varje* och *varenda* har samma betydelse. *varje* är det vanligaste ordet, speciellt i talspråk. *varenda* är ett **starkt betonat ord**.

Exempel: Det gör jag *var* dag.
 Det gör jag *varje* dag.
 Det gör jag *varenda* dag.
Varje människa har rätt till fri sjukvård.
 Hon cyklade till arbetet *varje* dag utom då det snöade.
 Maten blir dyrare för *vart* år.
 Hon städade huset *varenda* dag och dammsög *vartenda* rum mycket noggrant.

b) **Självständigt** *var* betyder ungefär "per person"

Exempel: Barnen åt en smörgås *var*.

Samma betydelse har de possessiva uttrycken *var sin, var sitt, var sina*:

Exempel: Barnen åt *en smörgås var* = Barnen åt *var sin smörgås*.
 Flickorna fick *ett äpple var* = Flickorna fick *var sitt äpple*.
 De lånade *två böcker var* = De lånade *var sina två böcker*.

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *varje*, se Adjektiv § 216.

§ 433 *var och en, vart och ett*

var och en (självständigt) vart och ett (självständigt) — (pluralis)

a) *var och en* + **huvudord** (substantiv eller pronomen)

Om *var och en (vart och ett)* står tillsammans med sitt huvudord, använder man konstruktionen *var och en + av + substantiv* eller **pronomen i pluralis**.

Exempel: *var och en av flickorna* = { alla flickorna
 varje flicka (i **den gruppen**)

Var och en av er måste hjälpa till.

b) När *var och en*, genitiv *vars och ens*, står självständigt betyder det ungefär detsamma som "varje människa".

Exempel: **Var och en** som önskar stanna en längre tid i **ett främmande** land måste ha uppehållstillstånd.
 Jag anser att detta är **vars och ens** ensak.

§ 434 *varannan* etc.

<i>varannan</i> (attributivt och självständigt)	} singularis
<i>varannat</i> (attributivt och självständigt)	
<i>varandra</i> (självständigt)	pluralis

var (vart) ingår också i de distinktiva (särskiljande) uttrycken *varannan (varannat)* och *var (vart) + ordningstal*, t. ex. *var(t) tredje, var(t) fjärde*. (Se Räkneord § 308 c.)

Pluralformen *varandra* (talspråk: *varann*) använder man bara i **reciprok betydelse**. Se även Verb § 535.

Exempel: **Varannan** bil körde för fort.
Vartannat hus var blått och **vartannat** rött.
Var femte invånare i samhället är över 70 år.
 De väljer president **vart** fjärde år.
 De älskar **varandra** och träffar **varandra** varenda dag.

§ 435 *annan, annat, andra*

annan (attributivt och självständigt)	} singularis
annat (attributivt och självständigt)	
andra (attributivt och självständigt)	

Exempel: Har du någon kudde? — Jag har bara en här, så du får hämta en annan till dig.
Den här bananen är rutten. Jag vill ha en annan.
— Jag har inga andra bananer, men du vill kanske ha något annat att äta istället.
Varför måste jag komma hem klockan tio? Alla andra får vara ute till klockan elva.

Angående böjningen av adjektiv och substantiv efter *annan*, se Adjektiv § 216.

§ 436 *vem som helst, vad som helst*

Självständigt	vem som helst	(om personer)	} singularis
	vad som helst	(neutrum)	
Attributivt eller självständigt	vilken ... som helst	(utrum)	} singularis
	vilket ... som helst	(neutrum)	
	vilka ... som helst		pluralis

Självständigt *vem som helst* använder man i betydelsen "det spelar ingen roll vem", "alla".

Självständigt *vad som helst* använder man i betydelsen "det spelar ingen roll vad", "allt".

Förenat *vilken (vilket, vilka) + substantiv + som helst* använder man i betydelsen "det spelar ingen roll vilken (vilket, vilka)" + substantiv.

Exempel: Är det någon här i klassen som kan översätta den här texten?
— Javisst, det kan **vem som helst** göra, eftersom texten är så lätt.

Han kunde göra **vad som helst** för sin fru.

Jag måste ha en ny klänning till festen på lördag, men jag vill inte ha **vilken klänning som helst**.

REFLEXIVA PRONOMINA

§ 437 DEFINITION och FÖRTECKNING

Reflexiva pronomina syftar (pekar tillbaka) på satsens subjekt. **Se även Pronomina**, § § 407 och 408.

Vissa verb står alltid tillsammans med ett reflexivt pronomen. **Sådana verb** kallas **reflexiva verb**. (Se Verb § 536.)

Personliga pronomina

Reflexiva pronomina

jag	mig
du	dig
han	sig
hon	sig
den, det	sig
vi	oss
ni	er
de	sig

Exempel: Jag tvättar mig i varmt vatten.
Måste du kamma dig femton gånger om dagen?
Han rakar sig varje morgon.
Hon ska gifta sig på fredag.
Jag har en vit katt. Den tvättar sig många gånger varje dag.
Vi satte oss i soffan och väntade på Karl.
Nu måste ni skynda er!
De känner sig inte riktigt bra idag.

Anm.: *själv (själv, själva)* är inte ett reflexivt pronomen utan ett **förstärkningsord** som kan stå antingen a) som predikativt attribut eller b) direkt efter sitt huvudord.

Exempel: a) Lilla Eva har gjort det **själv**.
b) Barnen **själva** fick bestämma.

V E R B

§ 501 DEFINITION

Ett verb uttrycker vad någon gör eller vad som händer (verksamhet, förändring eller tillstånd).

§ 502 Verbets TEMA

Ett svenskt verb har många olika former. Med hjälp av tre former av verbet kan man bilda alla andra former. Dessa tre former bildar tillsammans verbets tema.

Exempel: tala talade talat
 springa sprang sprungit

"tala" — "springa" kallar man infinitiv.

"talade" — "sprang" kallar man preteritum.

"talat" — "sprungit" kallar man supinum.

§ 503 INFINITIV

Infinitiv kan man kalla verbets uppslagsform. Det är infinitiven som man utgår från i ordlistor och lexikon. Infinitiven kan man inte böja.

Exempel: tala, ställa, bo, springa.

Framför en infinitiv sätter man ibland ett s. k. infinitivmärke — att.

Exempel: att tala, att ställa, att bo, att springa.

§ 504 Användningen av INFINITIV

Infinitiven har både verbal och substantivisk användning.

I. Verbal användning

Infinitiven förekommer i två-verbs-konstruktioner. Det första verbet är

ett modalt hjälpverb eller ett verb med samma funktion som ett modalt hjälpverb.

Exempel: Han ska flyga till Köpenhamn.
De kan komma nästa vecka.
Du behöver inte diska.
Vi brukar titta på TV-nytt.

Anm. 1: Angående bruket av att i två-verbs-konstruktioner, se Verb § § 544—547.

Anm. 2: En konstruktion kallad "objekt med infinitiv" förekommer vid vissa verb, speciellt vid förnimmelseverben; infinitiven står utan att i denna konstruktion.

Exempel: Jag hörde henne sjunga.
Vi såg dem komma.
Jag bad honom slå sig ned.

II. Substantivisk användning

Infinitiven kan ha nästan alla substantivets funktioner. Man skulle kunna kalla infinitiven verbets substantivform, men till skillnad från ett substantiv kan infinitiven inte ha artikel eller få -s i genitiv.

a) Infinitiven kan vara subjekt.

Står infinitiv-subjektet först i satsen kan man utelämna att.

Exempel: Sova är skönt.
Att sova är skönt.
Det är skönt att sova. (det är formellt subjekt.)

Infinitiv-subjektet kan ha ett objekt.

Exempel: Att spela piano är roligt.

b) Infinitiven kan vara objekt.

att kan man då i de flesta fall utelämna.

Exempel: Han fortsatte att läsa.
Eller: Han fortsatte läsa. (= Han fortsatte läsningen.)

c) Infinitiven kan föregås av **preposition**.

Exempel: Jag funderar på att gå på bio.
Genom att höja skatten (=höjning av skatten) fick staten in pengarna till de nya utgifterna.

d) Infinitiven kan stå som **bestämning till substantiv och adjektiv**.

Exempel: Arbetarna är villiga att förhandla.
Lusten att resa är stor. (infinitivattribut)

§ 505 Verbets STAM

kallar man den del av verbet till vilken man lägger

a) ändelser, b) suffix och c) prefix.

1: a konjugationen: **baka** (stammen = infinitiven)

(Stammen slutar på obetonat -a, som ofta faller framför ändelser och suffix, t. ex. talande, bakning.)

2: a konjugationen: $\left. \begin{array}{l} \text{stäng} \\ \text{läs} \end{array} \right\}$ (stammen = infinitiven minus -a)

3: e konjugationen: **sy** (stammen = infinitiven)

4: e konjugationen: $\left. \begin{array}{l} \text{spring} \\ \text{gå} \end{array} \right\}$ (stammen = infinitiven minus -a)
(stammen = infinitiven)

Verbets olika TIDSFORMER, TEMPUS

§ 506 ENKELT resp. SAMMANSATT TEMPUS

Tidsformerna bildar man genom att böja verbet och genom att använda **hjälpverb**. Man kan ha a) enkelt tempus (t. ex. presens och preteritum) och b) sammansatt tempus (t. ex. perfektum och pluskvamperfektum) jfr § 509.

Exempel: a) Han ser henne.
b) Han har sett henne.

§ 507 PRESENS

Presens får man genom att lägga **ändelsen - r eller - er till verbets stam**. (Se Verb § 505.)

Med presens uttrycker man att:

a) något händer **nu**

Exempel: Jag talar svenska **nu**.

b) man upprepar något **regelbundet**

Exempel: Jag talar svenska **varje dag**.

c) något händer i **framtiden**, om det framgår av textsammanhanget eller av ett tidsadverbial att man avser framtid

Exempel: Jag reser till Uppsala i **morgon**.

Anm.: Man kan också använda **presens** i stället för **preteritum** (se Verb § 508) i livlig framställning. Detta kallar man **historiskt presens**.

§ 508 PRETERITUM (IMPERFEKTUM)¹⁾

Preteritum får man genom att lägga till en **ändelse** till verbets stam (1:a, 2:a och 3:e konjugationerna) eller genom att **ändra** verbets stamvokal (4:e konjugationen). (Se Verb § § 505, 514—519.)

Preteritum är ett **berättande** tempus. Med preteritum uttrycker man att en handling är **avslutad**, och satsen innehåller oftast ett **tidsuttryck för förfluten tid**, vanligen bestämt. Detta bestämda tidsuttryck kan vara underförstått i en löpande berättelse.

Exempel: Väckarklockan **ringde klockan sex i morse**.
Jag **kände** mig mycket sömnig, men jag **steg** i alla fall upp och **klädde** på mig.

1) Detta tempus kallar man ibland **preteritum**, ibland **imperfektum**. Då den latinska termen **imperfektum** betyder att handlingen **inte är avslutad**, anser vi att termen **preteritum** är bättre för en **avslutad** handling.

PERFEKTUM och PLUSKVAMPERFEKTUM

§ 509 Definition

Med hjälp av **supinum** och en form av hjälpverbet **att ha** bildar man tidsformerna **perfektum** och **pluskvamperfektum**.

Obs! I en bisats utelämnar man i skriftspråk ofta **har/hade** vid **perfektum/pluskvamperfektum**.

Exempel: Om hon (har) kommit, ringer jag.
När han (hade) badat, drack han en öl.

§ 510 Perfektum

har + **supinum**formen av ett verb kallar man **perfektum**. **Perfektum** uttrycker en handling som oftast är förlagd till **det förflutna** men som har **anknytning** till **närvarande** tid. Perfektum kan också ange en handling som har anknytning till **framtid**, nämligen om man vill uttrycka tidsrelationen mellan två handlingar i framtiden.

Om man har ett tidsuttryck i en sats med **perfektum**, uttrycker detta vanligen **en obestämd tidslängd**.

Exempel: Det **har snöat** mycket **den sista veckan**, och det **fortsätter** att snöa.

Jämför: Det **snöade** mycket **den sista veckan**.
(Nu snöar det inte längre.)

Hon ska resa utomlands när hon **har slutat** skolan.
(Se även Tempusharmoni, Verb § 513.)

Perfektum uttrycker ofta en **avslutad** handling (exempel 1) eller en **upprepad** handling (exempel 2):

Exempel: 1) Jag **har läst** tidningen.
2) Jag **har läst** tidningen **varje dag** den här veckan.

§ 511 Pluskvamperfektum

hade + **supinum**formen av ett verb kallar man **pluskvamperfektum**. **Pluskvamperfektum** uttrycker en handling som är förlagd till **det förflutna** och som ligger **före** den handling som är uttryckt med preteritum.

Exempel: När han **hade badat** drack han **en öl**.

(Se även Tempusharmoni, Verb § 513.)

§ 512 FUTURUM

I. **Futurum** är en tidsform som anger att något händer i **framtiden**. **Futurum** bildar man

a) med **kommer att** + **infinitiv**

Exempel: Jag **kommer att vara** i Uppsala i nästa vecka.

b) med **ska (skall)** + **infinitiv**

Exempel: Jag **ska (skall) diska efter middagen i dag**.
(Jfr Verb § § 544—547.)

II. Att något inträffar i framtiden uttrycker man dock oftare på annat sätt:

a) med **presens** + ett tidsuttryck som visar att man avser framtid

Exempel: Han **reser** till Göteborg i **morgon bitti**.

b) med **tänker (ämnar)** + **infinitiv**

Exempel: Vi **tänker (ämnar) resa** till London i april.

Anm.: Med hjälp av **skulle** + **infinitiv** bildar man:

a) det förflutnas **futurum (futurum preteriti)**
b) **konditionalis**

Exempel: a) Jag **skulle just gå**, när hon kom.
b) Han **skulle resa** till Paris, om han hade pengar.
(Jfr Verb § § 544—547.)

(Se även Tempusharmoni, Verb § 513.)

§ 513 TEMPUSHARMONI

Det existerar en viss harmoni mellan **de olika tidsformerna**. Man kan säga att vi har två tidsplan: **nu-planet** och **då-planet**. (Man kan också tala om presens-familjen resp. preteritum-familjen.)

Till **nu-planet** hör **presens, perfektum, futurum**, och till **då-planet** **preteritum, pluskvamperfektum, futurum preteriti**.

har gått	<i>nu</i> går	ska gå
hade gått	<i>då</i> gick	skulle gå

Exempel: a) $\left\{ \begin{array}{l} \text{Han går, när hon kommer.} \\ \text{Han går alltid när hon har kommit.} \\ \text{Han ska (skall) gå när hon har kommit.} \\ \text{Han ska (skall) skriva när han kommer fram.} \end{array} \right.$

Exempel: b) $\left\{ \begin{array}{l} \text{Han gick, när hon kom.} \\ \text{Han gick när hon hade kommit.} \\ \text{Han skulle gå när hon kom.} \\ \text{Om han hade tid skulle han skriva.} \end{array} \right.$

Man bör **inte blanda** former från de olika tidsplanen i samma mening. Detta är huvudregeln, men det finns naturligtvis undantag.

KONJUGATIONER

§ 514 INLEDNING

Det finns fyra olika sätt att böja verb. Dessa olika sätt kallar man verbets **konjugationer**.

Man skiljer mellan **svaga** verb (konjugationerna 1, 2, 3) och **starka** verb (konjugation 4).

De svaga verben bildar preteritum **med ändelser**, de starka verben bildar preteritum **utan ändelser** men de har i stället oftast **olika stamvokal** i olika tidsformer.

SVAGA VERB

§ 515 Första konjugationen

I första konjugationen är **stammen = infinitiven**. Till denna stam lägger man i presens ändelsen - *r*, i preteritum ändelsen - *de* och i supinum ändelsen - *t*.

Till första konjugationen hör drygt hälften av alla verb, bland annat alla nybildningar av typen *jobba* (bildat av substantivet *jobb*).

1:a konjugationen

Infinitiv:	att baka	vi bakar
Presens:	jag bakar du bakar etc.	ni bakar etc.
Preteritum:	jag bakade du bakade etc.	vi bakade ni bakade etc.
Perfektum:	jag har bakat du har bakat etc.	vi har bakat ni har bakat etc.
Pluskvamperfektum:	jag hade bakat du hade bakat etc.	vi hade bakat ni hade bakat etc.

§ 516 Andra konjugationen

I andra konjugationen består **stammen** av **infinitiven** minus - *a*.

Exempel: *stäng/a*

Andra konjugationen indelar man i två grupper, a och b.

A. I grupp a är ändelserna i presens - *er*, i preteritum - *de* och i supinum - *t*.

2:a konjugationen (grupp a)

Infinitiv:	att stänga	vi stänger
Presens:	jag stänger du stänger etc.	ni stänger etc.
Preteritum:	jag stängde du stängde etc.	vi stängde ni stängde etc.
Perfektum:	jag har stängt du har stängt etc.	vi har stängt ni har stängt etc.
Pluskvamperfektum:	jag hade stängt du hade stängt etc.	vi hade stängt ni hade stängt etc.

Till grupp a hör de flesta verb vilkas stam slutar på tonande konsonant.

Anm. 1: Om verbstammen slutar på -r eller -l efter lång vokal, saknar verbet i andra konjugationen ändelse i presens.

Exempel: kör, hör, tål, mal.

Anm. 2: Verb vilkas stam slutar på -nd, förlorar d i preteritum och i supinum.

Exempel: använd/a, sänd/a, tänd/a
preteritum: använde, sände, tände
supinum: använt, sänt, tänt

Anm. 3: I verb, vilkas stam slutar på vokal + d, övergår detta d framför supinumändelsen till t.

Exempel: råda, rådde, rått
föda, födde, fött

B. I grupp b är ändelserna i presens -er, i preteritum -te och i supinum -t.

Till grupp b hör

1. de verb vilkas stam slutar på de tonlösa konsonanterna k, p, t, s.

Exempel: åka, köpa, möta, läsa

2. några få verb, vilkas stam slutar på n eller l

Exempel: röna, kröna, begynna, synas, genmäla

2: a konjugationen (grupp b)

Infinitiv:	att läsa	
Presens:	jag läser	vi läser
	du läser etc.	ni läser etc.
Preteritum:	jag läste	vi läste
	du läste etc.	ni läste etc.
Perfektum:	jag har läst	vi har läst
	du har läst etc.	ni har läst etc.
Pluskvamperfektum:	jag hade läst	vi hade läst
	du hade läst etc.	ni hade läst etc.

Anm. 1: Verb vilkas stam slutar på konsonant + t, förlorar t i preteritum och supinum.

Exempel: vält/a, smält/a, lyft/a.
Preteritum: välte, smälte, lyfte.
Supinum: vält, smält, lyft.

Anm. 2: Vissa verb kan man i preteritum och supinum böja antingen efter första eller andra konjugationen, grupp b.

Exempel: koka, låna, spara, spela, tala.
Preteritum: kokade, kokte.
Supinum: kokat, kokt.

§ 517 Tredje konjugationen

I tredje konjugationen är stammen = infinitiven.

Till denna stam lägger man i presens ändelsen -r, i preteritum ändelsen -dde och i supinum ändelsen -tt.

3:e konjugationen

Infinitiv:	att sy	vi syr
Presens:	jag syr	ni syr etc.
	du syr etc.	vi sydde
Preteritum:	jag sydde	ni sydde etc.
	du sydde etc.	vi har sytt
Perfektum:	jag har sytt	ni har sytt etc.
	du har sytt etc.	vi hade sytt
Pluskvamperfektum:	jag hade sytt	ni hade sytt etc.
	du hade sytt etc.	

STARKA VERB

§ 518 Fjärde konjugationen

Om infinitiven slutar på -a består stammen av infinitiven minus -a. Till denna stam lägger man ändelsen -er i presens.

Om infinitiven slutar på annan vokal — gå, se — är stammen = infinitiven och till denna stam lägger man i presens ändelsen -r.

Det typiska för fjärde konjugationens verb är vokalväxlingen. (Se Verb § 521.)

Obs! **Preteritum** av fjärde konjugationens verb bildar man **inte** genom att lägga till en ändelse!

Supinum slutar oftast på **-it**, i några fall på **-tt**. (Se den alfabetiska listan över svåra verb, Verb § 522.)

4:e konjugationen

Infinitiv:	att springa	
Presens:	jag springer du springer etc.	vi springer ni springer etc.
Preteritum:	jag sprang du sprang etc.	vi sprang ni sprang etc.
Perfektum:	jag har sprungit du har sprungit etc.	vi har sprungit ni har sprungit etc.
Pluskvamperfektum:	jag hade sprungit du hade sprungit etc.	vi hade sprungit ni hade sprungit etc.

Anm.: Om stammen slutar på **-r** eller **-l**, saknar verb i fjärde konjugationen ändelse i **presens**.

Exempel: bär, stjal.

§ 519 Bøjning av OREGELBUNDNA VERB

De s. k. oregelbundna verben har **olika vokal** i **infinitiv/presens** och **preteritum/supinum**. I övrigt böjer man dem som svaga verb.

Infinitiv:	att göra	
Presens:	jag gör du gör etc.	vi gör ni gör etc.
Preteritum:	jag gjorde du gjorde etc.	vi gjorde ni gjorde etc.
Perfektum:	jag har gjort du har gjort etc.	vi har gjort ni har gjort etc.
Pluskvamperfektum:	jag hade gjort du hade gjort etc.	vi hade gjort ni hade gjort etc.

(Se också den alfabetiska listan över svåra verb, Verb § 522.)

§ 520 Schematisk översikt över VERBBÖJNINGEN

KONJUGATIONERNA 1 — 4 samt OREGELBUNDNA VERB

Konjugation	Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum
I.	baka/	baka/r	baka/de	baka/t
IIa.	stäng/a	stäng/er	stäng/de	stäng/t
	kör/a	kör/	kör/de	kör/t
IIb.	läs/a	läs/er	läs/te	läs/t
III.	sy/	sy/r	sy/dde	sy/tt
IV.	spring/a	spring/er	sprang	sprung/it
	gå/	gå/r	gick	gå/tt
oreg.	gör/a	gör/	gjor/de	gjor/t

Imperativ	Pres. part.	Perf. part.
baka/	bak/ande	se Verb § 529
stäng/	stäng/ande	"
kör/	kör/ande	"
läs/	läs/ande	"
sy/	sy/ende	"
spring/	spring/ande	"
gå/	gå/ende	"
gör/	gör/ande	"

Snedstreck betecknar slutet på verbstammen.

Anm. 1: Man markerar vanligen konjugationstillhörighet **a)** genom en romersk siffra eller **b)** genom att sätta ut ändelserna.

Exempel: a) stänga IIa
b) stäng/a, -de, -t

Anm. 2: Många markerar 1:a konjugationen på följande sätt: bak/a, -ade, -at.

§ 521 Schema över vanliga VOKALVÄXLINGAR INOM DEN 4:e KONJUGATIONEN

Grupp	Infinitiv	Preteritum	Supinum	Perf. part.
1	ī skriva bli(va)	ē skrev blev	ī skrivit blivit	ī skriven bliven
2	(j)u, y bjuda frysa supa	ö bjöd frös söp	u bjudit frusit supit	u bjuden frusen -supen
3	ī springa dricka	ǎ sprang drack	ū sprungit druckit	ū sprungen drucken
4	a fara ta(ga)	o for tog	a farit tagit	a faren tagen
5	ä bära stjåla	a bar stal	u burit stulit	u buren stulen
6	o komma sova	o kom sov	o kommit sovit	o kommen
7	å gå få	i gick fick	å gått fått	å gången fången
8	å låta	ä lät	å låt	å -låten

1) Vokalväxling enligt grupperna 1 — 3 är vanligast.

§ 522 Alfabetisk lista över SVÅRA VERB

Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum	Perf. part.
be(dja) begrava	be(de)r begraver	bad begravde begrov	bett begrav(i)t	-bedd begravd begraven
binda bita bjuda bli(va) brinna brista bryta bära böra dra(ga) dricka driva duga	binder biter bjuder bli(ve)r brinner brister bryter bär bör dra(ge)r dricker driver duger	band bet bjöd blev brann brast bröt bar borde drog drack drev dugde dög	bundit bitit bjudit blivit brunnit brustit brutit burit bort dragit druckit drivit dugt	bunden biten bjuden bliven brunnen brusten bruten buren — dragen drucken driven —
dväljas	dvälj(e)s	dvaldes dväljdes	dvalts dväljts	—
dö dölja falla fara finna finnas flyga flyta frysa få försvinna gala ge giva gjuta glida glädja gnida gripa gråta gå göra ha(va) heta hinna	dör döljer faller far finner finns flyger flyter fryser får försvinner gal g(iv)er guter glider gläd(j)er gnider griper gråter går gör ha(ve)r heter hinner	dog dolde föll for fann fanns flög flöt frös fick försvann gol gav göt gled gladde gned grep grät gick gjorde hade hette hann	dött dolt fallit farit funnit funnits flugit flutit frusit fått försvunnit galit gett givit gjutit glidit glatt gnidit gripit gråtit gått gjort haft hetat hunnit	— dold fallen faren funnen — flugen -fluten frusen — försvunnen — given gjuten — — gniden gripen -gråten gången gjord -havd — hunnen

Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum	Perf. part.
hugga	hugger	högg	huggit	huggen
hålla	håller	höll	hållit	hållen
klunga	klungar	klang	klungit	-klungen
		klingade	klingat	-klingad
kliva	kliver	klev	klivit	-kliven
klyva	klyver	klöv	kluvit	kluven
knyta	knyter	knöt	knutit	knuten
komma	kommer	kom	kommit	kommen
krypa	kryper	kröp	krupit	krupen
kunna	kan	kunde	kunnat	—
kvälja	kväljer	kvalde	kvalt	kvald
		kväljde	kväljt	—
le	ler	log	lett	—
leva	lever	levde	lev(a)t	-lev(a)d
lida	lider	led	ludit	—
ligga	ligger	låg	legat	-legad
ljuda	ljuder	ljöd	ljudit	—
ljuga	ljuger	ljög	ljugit	-ljugen
lyda	lyder	lydde	lytt	-lydd
		löd	lätit	-låten
låta	låter	lät	låt	lagd
lägga	lägger	lade	lagt	—
—	mäste	mäste	måst	—
niga	niger	neg	nigit	—
njuta	njuter	njöt	njutit	njuten
nysa	nyser	nyste	nys(i)t	—
		nös	nusit	—
pipa	pipar	pep	pipit	—
rida	rider	red	ridit	riden
rinna	rinner	rann	runnit	runnen
riva	river	rev	rivit	riven
ryta	ryter	röt	rutit	ruten
se	ser	såg	sett	sedd
simma	simmar	sam	summit	summen
		simmade	simmat	simmad
sitta	sitter	satt	suttit	-suttin
sjuda	sjuder	sjöd	sjudit	sjuden
sjunga	sjunger	sjöng	sjungit	sjungen
sjunka	sjunker	sjönk	sjunkit	sjunken
skina	skiner	sken	skinit	—
skilja	skiljer	skilde	skilt	skild
skjuta	skjuter	sköt	skjutit	skjuten
skola	ska(II)	skulle	skolat	—
skrida	skrider	skred	skridit	-skriden
skrika	skriker	skrek	skrikit	-skriken
skriva	skriver	skrev	skrivit	skrivin
skryta	skryter	skröt	skrutit	-skrutin

Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum	Perf. part.
skälva	skälver	skälvde	skälvt	—
		skalv	skurit	skuren
skära	skär	skar	sluppit	-sluppen
slippa	slipper	slapp	slitit	sliten
slita	sliter	slet	slutat	slutad
sluta	slutar	slutade	slutit	sluten
		sluter	slagit	slagen
slå	slår	slog	slagits	—
slåss	slåss	slogs	smugit	-smugen
smyga	smyger	smög	smort	smord
smörja	smörjer	smorde	snutit	snuten
snyta	snyter	snöt	sovit	—
sova	sover	sov	spann	spunnen
spinna	spinner	spann	sprack	sprucken
spricka	spricker	sprack	spruckit	spridd
sprida	sprider	spred	spridd	—
		spridde	sprungit	sprungen
springa	springer	sprang	sport	spord
spörja	spörjer	sporde	stuckit	stucken
sticka	sticker	stack	stigit	-stigen
stiga	stiger	steg	stulit	stulen
stjälå	stjäl	stal	stridit	-stridd
strida	strider	stred	strukit	struken
stryka	stryker	strök	stätt	-stadd
stå	står	stod	statt	stadd
stådja	ståd(j)er	stadde	stött	stödd
stöd(j)a	stöd(j)er	stodde	supit	-supen
supa	super	söp	svidit	—
svida	svider	sved	svikit	sviken
svika	sviker	svek	svalt	svald
svälja	sväljer	svälde	sväljt	sväljd
		sväljde	svultit	svulten
svälta	svälter	svalt	svält	svält
		svälte	svurit	svuren
svär(j)a	svär(jer)	svor	sagt	sagd
säga	säger	sa(de)	sålt	såld
sälja	säljer	sålde	satt	satt
sätta	sätter	satte	tagit	tagen
ta(ga)	ta(ge)r	tog	tigit	-tegen
tiga	tiger	teg	tegit	—
		tegit	tjutit	—
tjuta	tjuter	tjöt	tvingat	tvingad
tvinga	tvingar	tvingade	tvungit	tvungen
		tvang	täm(j)t	täm(j)d
tämja	tämjer	täm(j)de	tamt	tamd
		tamde	—	—
—	tör	torde	—	—

Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum	Perf. part.
töras	törs	tordes	törts	—
vara	är	var	varit	—
varda	varder	vart	—	vorden
veta	vet	visste	vetat	—
vika	viker	vek	vik(i)t	viken vikt
vilja	vill	ville	velat	—
vina	viner	ven	vinit	—
vinna	vinner	vann	vunnit	vunnen
vrida	vrider	vred	vridit	vriden
välja	väljer	valde	valt	vald
vänja	vänjer	vande	vant	vand
växa	växer	växte	växt	vuxen
			vuxit	
äta	äter	ät	ätit	äten

§ 523 VERBETS PLURALFORMER

Tidigare använde man i svenskan en **speciell pluralform** av verbet vid **pluralt subjekt**. I första, andra och tredje konjugationen gällde detta presens, i fjärde konjugationen presens och preteritum.

I **presens** var denna form **lika med infinitiv**.

Exempel: vi tala, vi stänga, vi sy, vi springa.

Preteritum av fjärde konjugationen fick ändelsen -o. Ibland hade pluralformen samma stamvokal som preteritum singularis, ibland samma som supinum.

Exempel: vi bjödo (av bjuda)
vi kommo (av komma)
vi läto (av låta)
vi buro (av bära)
vi sprungo (av springa)

Anm.: Dessa pluralformer slutade man i talspråket att använda redan på 1300-talet, medan de i skriftspråket har levt kvar till mitten av 1900-talet.

§ 524 IMPERATIV

Imperativformen av verbet är densamma som **verbstammen**. Se även Verb § § 505 och 520.

	Infinitiv	Imperativ
1:a konjugationen	att baka/	baka
2:a konjugationen (a)	att stäng/a	stäng
	att kör/a	kör
	(b) att läs/a	läs
3:e konjugationen	att sy/	sy
4:e konjugationen	att spring/a	spring
	att gå/	gå
Oregelbundna verb	att gör/a	gör

Imperativ använder man **för att uttrycka en tillsägelse eller en befallning**.

Exempel: **Tala högre!**
Kör långsamt!
Gå lite fortare!

Anm.: Man kan uttrycka en artig uppmaning på olika sätt.

Exempel: **Var snäll och öppna dörren, Eva!**
Var vänliga och kom in, medan ni väntar på mig!
Var så god och sitt, herr Karlsson!
Svara, är du snäll!

Se även Ordföljd § 902 III.

§ 525 KONJUNKTIV

I modern svenska använder man mycket sällan konjunktiv. **Presens konjunktiv** förekommer i lagspråk och i vissa stående fraser.

Exempel: "Vittne äge rätt till ersättning" (= Vittne skall äga eller ha rätt till ersättning; Rättegångsbalken 1962).
 Leve konungen! (= Må konungen leva!)

Preteritum konjunktiv använder man i en del önskesatser och konditionala satser.

Exempel: Jag önskar att han **toge** (= skulle ta) med sig någon riktigt god ost idag.
 Om jag **vore** (var) ledig nu, skulle jag resa till Rom.

PRESENS PARTICIP och PERFEKT PARTICIP

§ 526 DEFINITION

Presens particip och perfekt particip kan man kalla verbets **adjektivformer**, då man oftast använder dem som adjektiv.

§ 527 PRESENS PARTICIP

Presens particip bildar man genom att lägga till

a) - *ande* till verbstam som slutar på **betonad vokal (3:e konjugationen och vissa verb i 4:e konjugationen)**

Exempel: **troende** III, **gående** IV.

b) - *ande* till övriga verbstammar (**1:a, 2:a och 4:e konjugationerna**)
 Obs! 1:a konjugationens verbstam **slutar på obetonat - a, som faller bort** framför - *ande* (tala - *ande*).

Exempel: **talande** I, **lekande** IIb, **sjungande** IV.

§ 528 Användningen av PRESENS PARTICIP

Presens particip har fyra användningsområden

a) som **adjektiv**

Exempel: ett **lekande** barn
 en **leende** natur

b) som **substantiv**

Exempel: ett **förtroende** (4:e deklinationen)
 ett **påstående** (4:e deklinationen)
 en **studerande** (5:e deklinationen)
 en **gående** (5:e deklinationen)

se Substantiv § 104

c) som **adverb**

Exempel: Hon var **strålande** vacker.
 Han bor **fortfarande** i Göteborg.

d) efter verben *komma* och *gå* i uttryck som:

Hon kom **cyklande**.
 Hon kommer **springande**.
 De går **sjungande**.
 Hon gick **leende** genom livet.

Perfekt particip har alltså alltid samma stamvokal som supinum.

Anm. 1: Verb av 4:e konjugationen, vilkas supinum har ändelsen -tt bildar perfekt particip som 3:e konjugationen (t. ex. missförstått — missförstådd etc.)

Anm. 2: Oregelbundna verb, vilkas supinum slutar på -t, bildar perfekt particip enligt 2:a konjugationen (t. ex. gjort — gjord etc.)

Anm. 3: I oregelbundna verb och verb i 2:a konjugationen, grupp b, vilkas supinum slutar på -tt, hör ett t till stammen (t. ex. översätta (infinitiv) översatt (supinum) — översatt, översatta).

Anm. 4: Verb i 2:a konjugationen, grupp a, vilkas supinum slutar på -tt (verbstammen slutar på vokal + d) får i perfektum particip -dd, -tt, -dda (t. ex. föda (infinitiv) fött (supinum) — född, fött, födda). (Se Verb § 516 A anm. 3!)

Anm. 5: Användningen av particip i stället för bisatser

Typiskt för svensk fackprosa är att den mycket ofta använder particip, både presens och perfekt particip, i attributiv ställning. I ledigare stil ersätter man dessa particip med bisatser, vanligen relativsatser. (Se Meningsbyggnad § 1007.)

Perfekt particip av transitiva verb har som regel passiv betydelse, medan presens particip och perfekt particip av intransitiva verb vanligen har aktiv betydelse.

Exempel: Det av byggnadsfirman X-Bygg **uppförda** bostadskomplexet har vid en nyligen **gjord** besiktning visat sig vara behäftat med allvarliga brister = Bostadskomplexet, **som har uppförts** av byggnadsfirman X-Bygg, har vid en besiktning, **som nyligen gjorts**, visat sig vara behäftat med allvarliga brister.

Inom kvarteret Katthavet **boende** personer uppmanas att ofördröjligen uppsöka den i huset Nybrogatan 11 **belägna** vaccinationscentralen = Personer **som bor** inom kvarteret Katthavet uppmanas att ofördröjligen uppsöka den vaccinationscentral **som är belägen** (= ligger) i huset Nybrogatan 11.

§ 529 PERFEKT PARTICIP

Perfekt particip bildar man på supinumformen enligt följande schema:

	Perfektum hazr + supinum	Predikativ ställning	Obestämd form	Attributiv ställning	Bestämd form
I.	Han har målat stolen.	Stolen är målad. Huset är målat. Stolarna är målade.	en målad stol ett målat hus två målade stolar	den målade stolen det målade huset de målade stolarna	
Ia.	Hon har stängt fönstret.	Dörren är stängd. Fönstret är stängt. Dörrarna är stängda.	en stängd dörr ett stängt fönster två stängda dörrar	den stängda dörren det stängda fönstret de stängda dörrarna	
Iib.	De har köpt bilarna.	Bilen är köpt. Huset är köpt. Bilarna är köpta.	en köpt bil ett köpt hus två köpta bilar	den köpta bilen det köpta huset de köpta bilarna	
III.	Hon har sytt klänningen.	Klänningen är sydd. Skärpet är sytt. Skärpen är sydda.	en sydd klänning ett sytt skärp två sydda skärp	den sydda klänningen det sydda skärpet de sydda skärpen	
IV.	Jag har skrivit brevet.	Boken är skriven. Brevet är skrivet. Böckerna är skrivna.	en skriven bok ett skrivet brev två skrivna böcker	den skrivna boken det skrivna brevet de skrivna böckerna	
Oreg.	De har missförstått boken. Vi har gjort läxorna.	Boken är missförstådd. Barnet är missförstått. Barnen är missförstådda. Läxan är gjord. Arbetet är gjort. Läxorna är gjorda.	en missförstådd bok ett missförstått barn två missförstådda barn en välgjord läxa ett välgjort arbete. två välgjorda läxor.	den missförstådda boken det missförstådda barnet de missförstådda barnen den välgjorda läxan det välgjorda arbetet de välgjorda läxorna	

§ 530 PERFEKT PARTICIP och SUPINUM

Man använder **perfekt particip** efter verben *vara* och *bli* (predikativt, se Adjektiv § 203). Man kan också använda perfekt particip **attributivt** (förenat med ett substantiv, se Adjektiv § 202). Se även Verb § 534.

Exempel: Bilen **var parkerad** på Stortorget i två timmar.
Flickan **blev förvånad** över presenten.
Herr Berg hade en **nyköpt** skjorta på sig.
Det **hembakade** brödet smakade bra.
Polisen hittade de **stulna** bilarna i Malmö.

Man använder alltid **supinum** efter verbet *att ha* (*har*, *hade* eller *ha*).

Exempel: Han **har** parkerat bilen på Stortorget.
Hon **hade** köpt skjortan igår.
Om en timme ska hon väl **ha** ätit färdigt.
Jag skulle **ha** bakat kakor, om jag **hade haft mjöl hemma**.

Obs! Supinum slutar alltid på *-t* (ibland *-tt*).

§ 531 SAMORDNING av TVÅ VERBFORMER

Svenskan samordnar ofta två verbformer:

a) för att uttrycka en **samtidig handling**

Exempel: Pappa **satt** och **läste** en bok.
Jag **låg** på soffan och **rökte**.
Han **håller** på och **lagar** mat.

Anm.: Han **höll** på att drunkna = Han var nära att drunkna.

b) för att uttrycka en **avsikt**

Exempel: Vi **går** ofta ut och **roar oss** (= Vi går ofta ut för att roa oss).
Han **gick** hem och **lade sig**.

(Se även Diverse § 1112.)

PASSIVUM

§ 532 s-PASSIVUM

Passivum kan man bilda genom tillägg av **ändelsen -s** enligt följande schema:

	Presens	Preteritum	Perfektum	Pluskvam-perfektum
	öppnas	öppnades	har öppnats	hade öppnats
	"	"	"	"
	"	"	"	"
IIa.	stäng(e)s	stängdes	har stängts	hade stängts
	"	"	"	"
	"	"	"	"
IIb.	köp(e)s	köptes	har köpts	hade köpts
	"	"	"	"
	"	"	"	"
Obs! Verb som <i>läs/a</i> , vilkas stam slutar på <i>-s</i> , har alltid ändelsen <i>-es</i> i presens.				
III.	sys	syddes	har sytts	hade sytts
	"	"	"	"
	"	"	"	"
IV.	skriv(e)s	skrevs	har skrivits	hade skrivits
	"	"	"	"
	"	"	"	"

Anm.: Tillsammans med modala hjälpverb använder man infinitivformerna *öppnas*, *stängas*, *köpas*, *sys*, *skrivs*.

Exempel: Posten kan **lämnas** hos portvakten.
Fönstren ska **stängas** på natten.

§ 533 Något om ANVÄNDNINGEN av PASSIVUM

a) Passivum använder man framför allt i satser där det är **oklart** eller **oväsentligt vem som utför en handling**. Ofta är sådana satser likvärdiga med aktiva satser där *man* är subjekt.

Exempel: Dörrarna **öppnas** klockan nio.
(Jämför: Man öppnar dörrarna klockan nio.)

- b) Passivum kan man använda även när man anger vem som utför handlingen.

Exempel: Upplysningar lämnas av sekreteraren.

sekreteraren kallas här **agent**. Satser med agent förekommer framför allt i skriftspråket.

§ 534 PASSIVUM med former av bli eller vara + PERFEKT PARTICIP

Man kan också bilda **passivum** med former av bli + **perfekt particip** eller vara + **perfekt particip**.

Exempel: Han blev utnämnd till professor.
Sängen är inte bäddad.

Passivum med bli + **perfekt particip** framhäver **händelseförloppet**, själva **övergången** från ett tillstånd till ett annat, medan **passivum** med vara + **perfekt particip** framhäver **resultatet** av handlingen.

Exempel: Bilen blev stulen, medan jag var inne på banken.
När hon kom ut på gatan, upptäckte hon, att bilen **var stulen**.

§ 535 VERBENS s-FORMER

Verbformer som slutar på -s kan man indela i **grupper**:

- a) Verbet står i **passiv form**

Exempel: Dörren stängs klockan sju.
Han har utnämnts till professor.

- b) Verbet har **reciprok** betydelse

Exempel: Vi ska mötas klockan åtta = Vi ska möta **varandra** klockan åtta.
De sågs i Venedig = De såg (=träffade) **varandra** i Venedig.

Vi träffas om en stund = Vi träffar **varandra** om en stund.

Anm.: Man behöver ett **pluralt subjekt** för att få **reciprok** betydelse.

- c) Verbet är ett s. k. **deponens-verb**. (Det slutar alltså på -s som om **det hade** passiv form, men det har aktiv betydelse.)

Exempel: Han hoppades, att jag skulle kunna komma.
Hon minns ingenting av olyckan. (= kommer **ihåg**)
De har lyckats klara sin examen.

Exempel på deponensverb: andas (I), hoppas (I), lyckas (I), låtsas (I), åldras (I), minnas (IIa), skämmas (IIa), trivas (IIa), synas (IIb), tyckas (IIb), finnas (IV).

Obs! **Reciproka** verb och **deponens-verb** böjer man på samma sätt som **verb** i **s-passivum**. (Se Verb § 532.)

§ 536 REFLEXIVA verb

(Se även Pronomina § 437.)

Ett verb är **reflexivt** när **subjektet och objektet** i satsen är **samma person**.

Exempel: Jag tvättar mig i varmt vatten.
Han rakar sig varje morgon.
Jämför: Han rakar honom varje morgon.
(= A rakar B varje morgon)
(Se Pronomina § 407.)

Exempel på **reflexiva** verb:

a) förlova sig
gifta sig
lägga sig
roa sig
sätta sig

(Dessa verb står utan objekt eller **predikatsfyllnad**, se Adjektiv § 203.)

b) känna sig (Detta verb står med **predikatsfyllnad** /adjektiv/.)

c) lära sig
 ha på sig
 klä på sig
 klä av sig
 ta på sig
 ta av sig

(Dessa verb kan ha objekt.)

Exempel: a) Vi förlovade oss förra året.
 b) Vi kände oss glada.
 c) Vi tog på oss kläderna.

FAST och LÖST SAMMANSATTA VERB

§ 537 DEFINITION

Ett sammansatt verb består av ett **verb** plus en **partikel** som är fogad som prefix till alla eller några former av verbet.

Vissa verb är **fast sammansatta**, d. v. s. man **kan inte skilja prefixet från verbet** utan att det sammansatta verbet förlorar sin mening.

Fast sammansatta verb har ett oskiljbart prefix, t. ex. *an-*, *be-*, *er-*, *för-*, *här-*, *miss-*, *sam-*, *um-*, *und-*, *van-* och *å-*.

Exempel på fast sammansatta verb:

anställa	missförstå
betala	samarbeta
erhålla	umgås
förklara	vantolka

Vissa verb är **löst sammansatta**, d. v. s. partikeln står som prefix i **presens particip** och **perfekt particip** och är i andra verbformer **fristående**.

Exempel: Hon är mycket **omtyckt** på arbetet.
 (Jämför: Man **tycker** mycket **om** henne på arbetet.)
 Han log **igenkännande** mot henne.
 (Jämför: Han **kände igen** henne och log **mot** henne.)

§ 538 FAST eller LÖST SAMMANSÄTTNING

Vissa verb är **än fast**, **än löst sammansatta**, t. ex. *känna igen*, *igenkänna*. Lös sammansättning är vanligare i talspråk och ledig stil.

Exempel: Jag kände igen henne genast.
 Han igenkände omedelbart sina fiender.

Lös sammansättning ger ofta verbet en mer **konkret betydelse**.

Exempel: Han bröt av en kvist.
 Hon avbröt samtalet.

§ 539 OLIKA BETYDELSE vid FAST och LÖST SAMMANSÄTTNING

Ibland har ett verb helt olika betydelse vid **fast** resp. **lös** sammansättning.

Exempel: Hon **avgick** med pension (slutade sitt arbete).
 Bordsbenet **gick av** (gick sönder).
 Hon **gick förbi** järnvägsstationen (passerade).
 De **förbigick** henne vid prisutdelningen (negligerade, **hoppade över**).

Obs! Partikeln i **löst sammansatta verb** är nästan alltid **betonad**. Verb med obetonat prefix är alltid fast sammansatta.

§ 540 Översikt över placeringen av "VANDRANDE" ADVERB vid LÖST SAMMANSATTA VERB

(Angående "vandrande" adverb, se Ordföljd § § 906 — 908.)

1. a) Huvudsats med **rak ordföljd** och **enkelt tempus** (Se Verb § 506 a.)

I huvudsatser med **rak ordföljd** placerar man det "vandrande" adverbet efter **det första** verbet.

Exempel: De **tycker i n t e om** snö.

b) Huvudsats med rak ordföljd och sammansatt tempus

Exempel: Han har alltid tyckt om öl.

2. a) Huvudsats med omvänd ordföljd och enkelt tempus

I huvudsatser med omvänd ordföljd placerar man det "vandrande" adverbet efter subjektet.

Exempel: Tycker hon inte om kaffe?
Honom känner jag inte igen.

b) Huvudsats med omvänd ordföljd och sammansatt tempus

Exempel: Har ni aldrig tyckt om att dansa?
Nu har jag äntligen kört om den där lastbilen.

3. Bisatser med enkelt och sammansatt tempus

I bisatser står det "vandrande" adverbet alltid före det första verbet.

Exempel: Han frågar om de inte tycker om snö.
De vill veta om ni aldrig har tyckt om att dansa.

De två delarna av ett sammansatt verb står alltid tillsammans utom i huvudsatser med enkelt tempus och "vandrande" adverb. I dessa satser är de skilda av ett "vandrande" adverb (rak ordföljd) eller av subjekt + "vandrande" adverb (omvänd ordföljd).

§ 541 ADJEKTIVETS PLACERING vid uttrycket *se ... ut*

I uttrycket *se ... ut* placerar man adjektiv (eller particip använda som adjektiv) mellan *se* och *ut*. Förstärkande adverb som *mycket*, *oerhört* m fl. sätter man omedelbart före adjektivet.

Exempel: Han ser trevlig ut.
Han såg trött och utarbetad ut.
Du ser mycket lycklig ut.
Hon har alltid sett frisk ut.

TRANSITIVA och INTRANSITIVA VERB

§ 542 DEFINITION

Ett transitivt verb är ett verb som kan ha objekt, medan ett intransitivt verb inte kan ha något objekt.

Ett verb kan vara 1) enbart transitivt, t. ex. *köpa*, 2) enbart intransitivt, t. ex. *dö*, eller 3) både transitivt och intransitivt, t. ex. *sluta*. Det finns många verbpar med gemensam eller besläktad stam, där det ena verbet är transitivt och det andra är intransitivt, t. ex. *bränna* och *brinna*.

§ 543 Några TRANSITIVA och INTRANSITIVA VERB (en jämförelse)

Transitiva verb	Intransitiva verb	Transitiva verb	Intransitiva verb
(av)sluta	sluta	röka	ryka
bleka	blekna	släcka	slockna
bränna	brinna	spräcka	spricka
dränka	drunkna	ställa	stå
döda	dö	sänka	sjunka
fälla	falla	sätta	sitta
fördröja	dröja	söva	sova, somna
förmörka	mörkna	trötta	tröttna
kyla	kallna	tysta	tystna
lägga	ligga	väcka	vaka, vakna

Observera skillnaden mellan *sätta*, *ställa*, *lägga* (transitiva) och *sitta*, *stå*, *ligga* (intransitiva).

Exempel: Hon lägger boken på bordet.
Boken ligger på bordet.
Han ställer cykeln på gården.
Cykeln står på gården.
Han sätter sig i soffan.
Han sitter i soffan.
Hon sätter blomman i vasen.
Men: Blomman står i vasen.

Sätta har ofta betydelsen "placera", medan *ställa* och *lägga* har kvar sin egentliga betydelse.

MODALA HJÄLPVERB

§ 544 DEFINITION

Modala hjälpverb står tillsammans med infinitiven av ett annat verb. Det modala hjälp verbet modifierar det andra verbet på något sätt, d. v. s. det uttrycker **subjektets inställning till satsinnehållet eller den talandes mening.**

Obs! Efter modala hjälpverb sätter man aldrig ut *att* framför infinitiven av det andra verbet.

§ 545 Förteckning över MODALA HJÄLPVERB

Följande verb kallar man **modala hjälpverb**:

böra	bör	borde	bort
kunna	kan	kunde	kunnat
—	lär	—	—
—	måste	måste	måst
—	må	måtte	—
skola	ska(II)	skulle	skolat
vilja	vill	ville	velat
—	—	torde	—

Dessa hjälpverb bildar presens utan ändelse. Samma hjälpverb kan ha flera olika betydelser.

§ 546 Översikt över de MODALA HJÄLPVERBEN och deras OLIKA BETYDELSER

I. 1. *ska* och *skulle* uttrycker:

a) **avsikt, dock endast i första person (i frågor även i andra person)**

Exempel: Jag ska gå på bio i kväll. (= Jag tänker gå på bio i kväll.)

(Jfr Futurum, Verb § 512.)

b) **plikt och skyldighet**

Exempel: Du skall icke stjäla. (= Det är förbjudet att stjäla.)
Det är jag som ska diska idag. (= Det är bestämt att jag diskar idag.)

c) **något som sägs eller påstås av någon annan än subjektet**

Exempel: Han ska vara mycket trevlig (, sägs det). Jfr *lär!*

d) **sannolikhet**

Exempel: Det ska bli regn i morgon. (= Det är troligt, sannolikt, att det blir regn i morgon.)

2. *skulle* uttrycker också:

a) **artighet**

Exempel: Jag skulle vilja ha en kopp kaffe.
Skulle du vilja hjälpa mig?

b) **tvekan, osäkerhet**

Exempel: Jag skulle knappast tro det. (= Det är osäkert om jag tror det.)

c) **något blott tänkt eller önskat**

Exempel: Jag skulle absolut resa, om jag hade råd.

d) **sannolikhet**

Exempel: Han sade att det skulle bli regn. (Jfr Verb § 546 I 1 d.)

måste uttrycker **plikt, nödvändighet.**

måste betyder i detta fall detsamma som "är/var tvungen", "det är/var nödvändigt".

Exempel: Jag måste tyvärr gå nu.

Anm. 1: Om nödvändigheten negeras, använder man i **stället** verbet *behöver*.

Exempel: Du **behöver inte** göra det. (Jfr *slippa*.)

Anm. 2: *måste* kan någon gång i positiva uttryck innebära sannolikhet.

Exempel: Det **måste** vara Erik som kommer där borta.
(= Det är sannolikt Erik som kommer där borta.)

III. *böra* uttrycker lämplighet, möjlighet, antagande.

Exempel: Du **bör** (borde) se den här filmen.
(= Det är lämpligt att du ser den här filmen.)
Det **borde** gå att övertala honom.
(= Det är nog möjligt att övertala honom.)
Det **bör** vara han som kommer nu.
(= Det är antagligen han som kommer nu.)

IV. *vilja* uttrycker alltid subjektets önskan.

Exempel: Jag vill gärna följa med på bio.

Obs! *vilja* har i svenskan aldrig futural betydelse.

V. *kunna* uttrycker möjlighet, förmåga.

Exempel: Jag kan komma klockan åtta.
(= Det är möjligt för mig att komma klockan 8.)
Han kunde inte cykla.
(= Han hade inte lärt sig att cykla.)

VI. *torde* uttrycker den talandes antagande.

Exempel: Han **torde** vara här snart.
(= Han är antagligen här **snart**.)

torde ger samma betydelse som adverbena *nog*, *kanske*, *antagligen*, *förmodligen*, *visst*.

VII. *lära* uttrycker antagande grundat på rykte.

Exempel: Han **lära** vara mycket trevlig.
(= Det sägs att han är mycket trevlig.) Jfr *ska*!

VIII. *må* uttrycker:

a) önskan, förhoppning

Exempel: Ja, **må** han leva.
(= Jag hoppas att han ska leva länge.)

Anm.: Presensformen *må* är i denna betydelse mycket ovanlig.

b) uppmaning

Exempel: Ingrepp **må ej** (= får inte) utföras utan vederbörandes tillstånd.

Anm.: Man använder endast presensformen i denna betydelse och då i kanslistil.

§ 547 VERB som konstrueras som MODALA HJÄLPVERB

Som modala hjälpverb konstruerar man ofta även följande verb:

behöva (II), *bruka* (I), *få* (IV), *låta* (IV), *råka* (I), *tänka* (II), *ämna* (I), *försöka* (II), *orka* (I), *slippa* (IV), *töras* (oreg.), *våga* (I).

Dessa hjälpverb bildar presens med ändelser. De uttrycker ofta liksom verben i § § 545 och 546 en modalitet.

få uttrycker:

a) tillåtelse

Exempel: I den här kupén får man **inte** röka.

b) nödvändighet

Exempel: Han fick betala 50 kronor i parkeringsböter.
(= Han var tvungen att betala 50 kronor i parkeringsböter.)

c) inträdande handling i uttrycken *få höra, få känna, få se och få veta*

Exempel: Plötsligt fick jag se henne.

d) impuls, påverkan

Exempel: Jag fick honom att skratta. (= Jag gjorde så att han skrattade.)

Anm.: I momenten c och d har *få* ingen rent modal betydelse.

II. *låta* använder man:

a) för att uttrycka att man tillåter någon (objektet) att göra något

Exempel: Föräldrarna lät pojken vara uppe till midnatt.

b) för att uttrycka att någon (subjektet) förmår någon att göra något

Exempel: Han lät verkstaden reparera bilen.

III. *bruka* uttrycker en vana.

Exempel: Jag brukar dricka te på morgnarna.

IV. *behöva* uttrycker nödvändighet. (Jfr *måste*.)

Exempel: På den restaurangen behöver (= måste) man alltid beställa bord långt i förväg.

V. *tänka* och *ämma* uttrycker avsikt. (Jfr *ska*.)

Exempel: Jag tänker (ämnar) gå klockan sex.

VI. *råka* uttrycker en tillfällighet, slump.

Exempel: Jag råkade se hans porträtt i tidningen.
(= Jag såg händelsevis hans porträtt i tidningen.)

VII. *orka* uttrycker fysisk eller psykisk kraft, förmåga.

Exempel: Jag orkar inte arbeta längre nu.
(= Jag har inte kraft att arbeta längre nu.)

VIII. *slippa* betyder detsamma som *inte behöva*. (Jfr *måste*, anm. 1.)

Exempel: Du slipper göra det.
(= Du behöver inte göra det.)

IX. *töras* = *våga*

Exempel: Han törns inte (= vågar inte) gå hem ensam i mörkret.

Anm.: Många av dessa hjälpverb kan också vara självständiga verb, t. ex. *behöva, få, kunna, tänka, råka*.

Exempel:

Du behöver inte hjälpa mig.	Jag behöver en ny kapp.
Du får inte gå ännu.	Du får den här boken av mig.
Han kan inte svara just nu.	Han kan engelska.
Hon tänker resa till Uppsala.	Jag tänker ofta på dig.
Jag råkade se honom på gatan.	Jag råkade (= träffade) honom på gatan.

ADVERB

§ 601 DEFINITION

Termen **adverb** betyder egentligen något som hör till **verbet** . **Adverbet** är alltså en bestämning till ett verb. Emellertid kan adverbet också vara en bestämning till ett **adjektiv**, ett **annat adverb** eller till en hel **sats**.

Obs! Adverb är **oböjliga** och påverkar inte efterföljande adjektiv, particip eller substantiv.

Exempel: Han kom **sent** till tåget. (bestämning till ett verb)
 Han är **ganska** trevlig. (bestämning till ett adjektiv)
 Hon kom **ovanligt** tidigt
 till sammanträdet. (bestämning till ett annat adverb)
 Han dricker **vanligen**
 öl till maten. (bestämning till en hel sats)

Anm.: Adverbet kan också vara en bestämning till ett **räkneord**.

Exempel: Det var **omkring** (cirka) 2 000 människor på ishockey-matchen.

Observera att eftersom adverbena är indelade dels efter **betydelse** och dels efter **funktion**, så förekommer ett och samma adverb ofta i båda avdelningarna, t. ex. *där* (rumsadverb, relativt adverb), *alltid* (tidsadverb, indefinit adverb).

§ 602 INDELNING av ADVERBEN enligt BETYDELSE

a) **tidsadverb** — svarar på frågan **när**

Exempel: (När gick de?) De gick **tidigt**.

b) **rumsadverb** — svarar på frågorna **var, vart, varifrån**

Exempel: (Var står paketet?) Det står **där borta**.
 (Vart gick han?) Han gick **hem**.

c) **sättsadverb** — svarar på frågan **hur, på vilket sätt**

Exempel: (Hur mår du?) Tack, jag mår **ganska bra**.

d) **orsaksadverb** — svarar på frågan **varför**

Exempel: (Varför går du så långsamt?) Jag har ont i **foten**.
Därför (av den orsaken) går jag så långsamt.

e) **graddverb** — svarar på frågan i **vilken grad, i vilken utsträckning** och dylikt (hur mycket, hur lite)

Exempel: (I vilken utsträckning arbetar du med statistiska problem?)
 Jag arbetar **ganska lite** med sådant.

INDELNING av ADVERBEN enligt FUNKTION

§ 603 PRONOMINELLA adverb

Adverbens exakta betydelse kommer fram först då de står i ett **sammanhang**. (Jämför pronomina! Dessa står i stället för substantiv.)

De **pronominella** adverbena ersätter **prepositionsuttryck** av olika slag.

De **pronominella** adverbena kan man indela i följande grupper:

a) **demonstrativa** (= utpekande) adverb:

där, dit, här, hit, då, nu, sedan, därefter, därom m. fl.

Exempel: **Här** bor jag (= i det **här** huset).

Där bor han.

De vill inte flytta **dit** (= till den **där** staden).

Hon cyklade hela vägen **hit**.

Han har tidigare aldrig talat **därom** (= om det där).

Angående demonstrativa adverb sammansatta av *här* eller *där* + **preposition**, se Adverb § 608 II.

b) **relativa** (= tillbakasyftande) adverb:

där, dit, varifrån, varefter, vari m. fl.

Exempel: Bokhandeln, **där** jag alltid brukar **handla**, **hade inte den nya** grammatiken. (= Bokhandeln, **som jag alltid brukar handla i**,

hade inte den nya grammatiken.) Jfr Relativa pronomina, § § 409 och 410.

Familjen Nord bor i ett hus på landet, **dit** man inte kan komma fram med bil. (= Familjen Nord bor i ett hus på landet, **som** man inte kan komma fram till med bil.)

Den del av landet, **varifrån** han kommer, är glest befolkad. (= Den del av landet, **som** han kommer **(i)ifrån**, är glest befolkad.)

Angående relativa adverb sammansatta av *var* + **preposition**, se Adverb § 609.

c) **interrogativa** (= frågande) adverb:

var, vart, varifrån, när, hur, varför m. fl.

De interrogativa adverben inleder både **direkta** och **indirekta** frågesatser.

Exempel: **Var** bor du? (= på vilken plats)
Han undrar **var** du bor.
Vart tog solen vägen?
Vi undrade **vart** solen tog vägen.
Hur mycket är klockan?
Hon vill veta **hur** mycket klockan är.
Varifrån kommer det här vackra tyget?
Alla undrar, **varifrån** det här vackra tyget kommer.

Observera skillnaden i **ordföljd** mellan **direkta** och **indirekta** frågor!

Angående interrogativa adverb sammansatta av *var* + **preposition**, se Adverb § 609.

d) **indefinita** (obestämda) adverb:

någonstans, ingenstans, någorlunda, någonsin, alltid (= vid alla tillfällen), *aldrig* (= vid inga tillfällen) m. fl.

Exempel: Var är han **någonstans**?
De har **ingenstans** att bo (= **inte** något ställe att bo på).
Jag har **aldrig** **någonsin** gillat blodpudding.
Det är **alltid** skönt att sova.

§ 604 **SATSADVERB**

Satsadverbet är ett slags **omdöme om satsens innehåll** — (o)sannolikhet, (o)säkerhet, förmodan, försäkran, förnekande och dylikt. Satsadverbet kan man ganska ofta byta ut mot en hel sats, där det ursprungliga adjektivet eller adverbet ingår. (Se Ordföljd § 906.)

a) **allmänna satsadverb**:

1. adverb bildade av adjektiv som slutar på *-lig* med adverbsuffixet *-en*, eller *t+vis*, t. ex *möjligen, naturligtvis, vanligen*. Se vidare Adverb § 607, 2.

Exempel: De dricker **vanligen** öl till maten.

adverb som är bildade på annat sätt, t. ex *ju, nog, väl, kanske, tyvärr, (o)gärna, absolut* m. fl.

Exempel: Mina skor är **tyvärr** för trånga.

b) **negationer**:

inte, icke, ej, samt *knappt, knappast*

Exempel: Man kan **knappast** andas i det här rummet.
Jag förstår **inte** folk som röker överallt.

c) **konjunktionella adverb**:

Många adverb är ett slags **bindeord** mellan **den sats där de står** och **en sats** som kommer **före** eller **efter** denna sats. Dessa adverb kallar man konjunktionella adverb, eftersom de har nästan samma funktion som **konjunktioner**. (Se Konjunktioner § 802.) I motsats till konjunktionerna påverkar emellertid de konjunktionella adverben **ordföljden**. Man har nämligen **omvänd ordföljd** i en **huvudsats** som **börjar** med ett konjunktionellt adverb.

De konjunktionella adverben kan — i motsats till konjunktionerna — också stå **inne i en sats**.

§ 605 Indelning av de konjunktionella adverb i grupper enligt betydelsen

a) (följd eller slutsats): *alltså, således, sålunda, därför, följaktligen* m. fl.

Exempel: De har dåliga kunskaper i svenska. **Följaktligen** har de svårt att få ett bra arbete.

b) (motsats): *dock, emellertid, ändå* m. fl.

Exempel: Svenssons ville flytta utanför **staden**.
Restiderna till arbetet blev **emellertid** för långa.

c) (sammanhang eller överensstämmelse: man kan säga att de har ungefär samma betydelse som *och* men att de är starkare): *också, även, dessutom, likaså* m. fl.

Exempel: Kalle har hjälpt oss att tvätta bilen.
Dessutom har han lovat att gå igenom motorn i morgon.

d) (förklaring): *ju, nämligen* (dessa båda adverb kan inte stå först i meningen)

Exempel: Jag tycker att en resa skall vara välplanerad.
Den blir **nämligen** mycket trevligare då.
(Jfr den samordnande konjunktionen *för*, Konjunktioner § 808.)

e) (fortsättning): *slutligen, vidare* m. fl.

Exempel: Statsrådet talade länge om situationen på arbetsmarknaden.
Slutligen framhöll han vikten av en förbättrad information till den invandrade arbetskraften.

Anm.: I tvåledade konjunktionella uttryck, *både... och, antingen... eller,* är det första ordet ett konjunktionellt adverb och det andra ordet en samordnande konjunktion. (Se Konjunktioner § 809.)

§ 606 FÖRSTÄRKANDE adverb

Förstärkande adverb är oftast en bestämning till ett **adjektiv** eller ett **annat adverb** t. ex. *mycket, helt, alldeles, oerhört, ganska, lagom, rätt, (allt)för, lite, inte alls, allt* (framför komparativer).

Exempel: Hon var **oerhört** deprimerad över resultatet.
Jag känner mig **ganska** trött i kväll.
Såsen var **lagom** kryddad.
Han blir **allt** fetare för varje år.

I **talspråk** och **ledigare stil** använder man som **förstärkningsord** ofta adverb bildade av adjektiv som ger uttryck för en **subjektiv uppfattning**, t. ex. *fantastiskt, enormt, hemskt, förskräckligt* m. fl.

Exempel: Han ser **fantastiskt** bra ut.
Hon är **enormt** begåvad.
John lagar **hemskt** god mat.

OLIKA sätt att BILDA ADVERB

§ 607 Adverb bildade av ADJEKTIV

1. a) Man kan bilda **adverb** av **adjektiv** genom att lägga till **suffixet -t** (= neutrumformen av adjektiv).

Exempel: Studenterna är otroligt intelligenta.
Han gick förvånansvärt fort.
Kom inte för sent till lektionen!

Jämför: Hon fick **ovanligt vackra** blommor av sin fästman.
(adverb) (adjektiv)
Hon fick **ovanliga, vackra** blommor av sin fästman.
(adjektiv) (adjektiv)

b) Man kan också använda **presens particip** och neutrumformen av **perfekt particip** som adverb.

Exempel: Det är **strålande** vackert väder idag.
Han **vägrade bestämt** att skriva på papperet.

2. Av adjektiv som slutar på - *lig* kan man bilda adverb på följande sätt:

a) genom att lägga till suffixet - *t*

Exempel: Han talar tydligt.

b) genom att lägga till suffixet - *en*

Exempel: Har ni möjligen färska räkor?
Han kommer troligen med nästa tåg.
Han talar tydligen med någon.

c) genom att lägga till suffixet *t+vis*

Exempel: Hon kommer vanligtvis för sent.
Kan ni möjligtvis hjälpa mig med väskorna?

Adverb som slutar på - *ligt* är vanligen **sättsadverb**. (Se Adverb § 602 c.)

Exempel: Han talar **tydligt** (= på ett tydligt sätt).
Han uppträder **naturligt** (= på ett naturligt sätt).

Adverb som slutar på - *ligen* eller - *ligtvis* är **satsadverb**. (Se Adverb § 604.)

Exempel: Han talar **tydligen** med någon (= det är tydligt att han talar med någon).

Man får **naturligtvis** inte spotta på golvet (= det är naturligt, självklart, att man inte får spotta på golvet).

§ 608 Några vanliga adverb som INTE är bildade av ADJEKTIV

I. Enkla adverb

a) aldrig	nu	snart
alltid	ibland	sällan
genast	ofta	redan

b) här	hit	borta	bort
där	dit	hemma	hem
inne	in	uppe	upp
ute	ut	ner	ner, ned

c) inte	d) ju
ej	nog
icke	dock
	emellertid m. fl.

II. Sammansatta adverb (enkelt adverb + preposition eller adverb)

a) adverb + *ifrån*:

härfån	= ifrån här (= den här platsen)
norrifrån	= ifrån norr
varifrån	= ifrån var (= vilken plats)

b) adverb + *åt*

häråt	= till, mot	} här (= den här platsen)
hitåt	= i riktning mot	
hemåt	= mot hemmet	
bortåt	= i riktning bort	

c) adverb + *till*

härtill	= till det här
därtill	= till det där
vartill	= till vad

d) adverb + *ut*

norrut	= till, mot norr
söderut	= till, mot söder
västerut	= till, mot väster
österut	= till, mot öster

e) adverb + *uti* eller - *i*

häruti eller häri	= i det här
däruti eller däri	= i det där
varuti eller vari	= i vilket, i vad

f) adverb + *om*

härom = om det här
 därom = om det där

g) adverb + *vid*

härvid = i fråga om det här
 därvid = i fråga om det där

h) adverb + *tills* (preposition)

hittills = till den här tidpunkten
 dittills = till den där tidpunkten

Samma mönster använder man när man bildar en mängd andra sammansatta adverb, t. ex. *varigenom, härmed, därav*.

Angående adverb sammansatta av *dess* + preposition, se Possessiva pronomina, § 406 anm. 2.

§ 609 Schematisk översikt över några RELATIVA, INTERROGATIVA och DEMONSTRATIVA adverb

Relativa adverb	Interrogativa adverb	Demonstrativa adverb
där	var	där
dit	vart	dit
varifrån	varifrån	därifrån
varför	varför	därför

Exempel: **Varifrån** (interrogativt adverb) kommer du?

Den stad **varifrån** (relativt adverb = *som...ifrån*) jag kommer ligger i norra Sverige.

Anders kommer också **därifrån**.

Varför (interrogativt adverb) kom John inte till sammanträdet? Han var mycket upptagen, **varför** (relativt adverb = *av vilken orsak*) han inte kunde komma.

Han var mycket upptagen. **Därför** (demonstrativt adverb = *av den orsaken*) kunde han inte komma.

§ 610 Adverb bildade med SUFFIXEN - *ledes*, - *lunda*, - *t+vis*, - *stans* och - *städes*A. Adverbsuffixen - *ledes*, - *lunda*, - *t+vis* uttrycker ofta **sättet**:

således
 sålunda
 någorlunda
 annorlunda
 ingalunda
 naturligtvis
 möjligtvis

Exempel: Det går **någorlunda** (= ganska) bra **för honom** i arbetet.
 Har ni **möjligtvis** färska räkor?

Anm.: *annorlunda* använder man också som **adjektiv**, t. ex. **en annorlunda** människa = en människa som är olik andra.

B. Adverbsuffixen - *stans* och - *städes* uttrycker **platsen, rummet**:

någonstans
 ingenstans
 annorstädes
 ingenstädes
 därstädes
 härstädes

Adverb med suffixet - *städes* är mer **formella** än de med suffixet - *stans*.

Angående *ingenstans*, se även Indefinita pronomina, § 429 B.

Exempel: Han har **ingenstans** att bo.

Han har **aldrig** haft **någonstans** att bo.

Hon utövade länge sitt yrke å Televerkets huvudkontor.

Under sin verksamhetstid **därstädes** rönt hon stor **uppskattning** från såväl överordnade som underordnade.

§ 611 ADVERBETS KOMPARATION

1. Adverb som är bildade av **adjektiv** har samma **komparativ-** och **superlativformer** som adjektivet (se Adjektiv § 210):

sent	senare	senast
långt (rum)	} längre	} längst
länge (tid)		

Obs! Suffixet - *t* faller bort framför komparativ- och superlativändelserna.

2. Några av de andra adverbena kan man också komparera:

bra	}	bättre	bäst
väl			
fort	}	fortare	fortast
gärna			hellre
illa	}	sämre	sämst
			värre
mycket	}	mer(a)	mest
nära			närmare
ofta		oftare	oftast

Anm.: *mycket* (*mer*, *mest*) använder man attributivt i stället för *många* (*fler*, *flest*) framför **kollektiva** substantiv. (Se Substantiv § 101.)

Exempel: Det var **mycket folk** (= många människor) på matchen.
Det finns **många folk** (= folkslag) i Afrika.

3. Perfekt particip och presens particip, använda som adverb, komparerar man med *mer(a)* och *mest*. (Jfr Adjektiv § 210.)

Observera att man bara kan komparera adverb som är bildade av **adjektiv** (t. ex. *sent*) eller som har något slags **adjektivisk betydelse** (t. ex. *länge*).

ÖVRIGT

§ 612 Adverb som betecknar BEFINTLIGHET resp. RÖRELSE

A.

var?
här
där
inne
ute
uppe
nere
hemma
borta
framme

B.

vart?
hit
dit
in
ut
upp
ner (ned)
hem
bort
fram

Grupp A (*var?*, *här*, *där*, etc.) använder man vid verb som *vara*, *bo*, *sitta*, *stå*, *ligga*. Dessa verb uttrycker **befintlighet**, d. v. s. att något sker (händer) på en bestämd plats. Detta symboliseras av den stora punkten och mannen **som står** ovanför grupp A.

Exempel: Han står **där**.
Eva är **hemma**.
Olle bor **här**.

Grupp B (*vart?*, *hit*, *dit*, etc.) använder man vid verb som *springa*, *åka*, *gå*, *komma*, *längta*, *ringa*, *telegrafera*. Dessa verb uttrycker **rörelse**, verklig eller tänkt, till en plats. Detta symboliseras av pilen och mannen **som springer** ovanför grupp B.

Exempel: Han springer **dit**.
Lars kommer **hem**.
Anders går **bort**.
Hon längtar **hit**.

Anm. 1: Jämför exemplen "Eva går **dit**" och "Lars går **där bort** i parken". Det senare exemplet uttrycker **rörelse inom ett bestämt område** och man betraktar detta som befintlighet.

Exempel: Hon går **hemma** (i huset) och städar.
Men: Hon går **hem** och städar.

Anm. 2: Jämför exemplen "Lägg boken **här!**" och "Lägg **hit** boken!". I det första exemplet tänker man på **platsen** där boken ska ligga. I det andra exemplet är det **rörelsen** som är huvudsaken.

Anm. 3: Jämför exemplen "De bor 5 trappor **upp**" och "De bor **däruppe** på 5:e (femte) våningen". I det första exemplet tänker man antagligen på att man måste **gå** eller **åka upp** till femte våningen.

Anm. 4: I talspråk och ledig stil säger man ofta "Han bor **längst ut** vid havet" i stället för "Han bor **längst ute** vid havet". På samma sätt använder man **högst upp** i stället för **högst uppe**, och **längst bort** i stället för **längst borta** (d. v. s. superlativ + rumsadverb).

§ 613 ANVÄNDNINGEN av adverbena *var* — *vart resp. där* — *dit*1. *var* — *vart* är **interrogativa (frågande) adverb**Exempel: **Direkt fråga**

Var bor du?
Vart gick han?

Indirekt fråga

Han undrar, **var** du bor.
Eva frågade, **vart** han gick.

2. *där* — *dit* ära) **demonstrativa adverb**

Exempel: **Lars sitter där.**
De går dit.

b) **relativa adverb**

Exempel: Här är huset där jag bor.

Jag tänker resa till ett hotell dit Karin också kommer.

Observera att man vanligen kan byta ut det relativa adverbet *där* mot *som* . . . *på*, *i* eller *vid* (rumspreposition som visar **befintlighet**) och att man vanligen kan byta ut det relativa adverbet *dit* mot *som* . . . *till* (rumspreposition som visar **rörelse**). Se Prepositioner § 736 samt Relativa pronomina § 410.

Exempel: Här är huset som jag bor i (= i **vilket** jag bor).

Jag tänker resa till ett hotell som Karin också kommer **till** (= **till vilket** Karin också kommer).

PREPOSITIONER

§ 701 DEFINITION

Ordklassen **prepositioner** består av **oböjliga** småord, i regel obetonade, som man också skulle kunna kalla "relationsord" (eller "förhållandeord"). Prepositionen står i regel **framför** sitt huvudord (vanligen ett **substantiv**, ett **pronomen** i **objektsform** eller en **infinitiv**) och uttrycker en relation — ett förhållande — mellan huvudordet och andra ord i satsen. I meningen "Boken ligger **på** bordet" uttrycker man förhållandet (relationen) mellan "boken" och "bordet".

Prepositionerna kan vara

- 1) **enkla** (*av*, *på*) eller **sammansatta** (*framför*, *omkring*)
(se Prepositioner § 702 — 728)
- 2) **sammanställda** av flera ord så att de bildar en ordgrupp
(i stället för, med anledning av) (se Prepositioner § 729)
- 3) former av **verb**, **adjektiv** eller **substantiv**
(*angående*, *enligt*, *medelst*) (se Prepositioner § 730)

ALFABETISK FÖRTECKNING över vanliga **ENKLA** och **SAMMAN-SATTA PREPOSITIONER** och deras **ANVÄNDNING**§ 702 *av*

1. Agent: Tavlans målning är **av** min bror.
2. Material: Stolen är **av** trä.
3. Orsak: Hon skakade **av** köld/rädsla/vrede.
Han **led av/dog av** denna sjukdom.
Hon **njöt av** konserten.
Han var **röd av** ilska.
Han blev **trött av** den ansträngande promenaden. (Jfr även *på*.)
4. a) Efter vissa adj.: Det var **vänligt/snällt/oförskämt av** dig att komma.
Det var **typiskt av** dig att göra så. (Jfr *för*.)
Hon är **intresserad/road av** konst. (Jfr *för*.)

- b) Efter vissa verb: Läxan **bestod** av två sidor text.
Jag **fick/köpte/lånade** boken av henne.
(Jfr *från*.)
- c) Framför vissa subst.: Jag läste brevet av en **händelse/av gammal vana/av misstag**.

§ 703 *bakom*

Rum: Han sitter **bakom** dig. (*≠ framför*.)

§ 704 *bland*

1. Rum: Min bil står **bland** de andra bilarna på parkeringsplatsen.
2. Övrigt: **bland** annat (= bl. a.)
bland andra (= bl. a.)

§ 705 *enligt*

Enligt min åsikt är detta en god idé.

§ 706 *efter*

1. Rum: Bilarna körde **efter** bussen. (*≠ framför*.)
2. Tid: Kom **efter** klockan tre! (*≠ före*.)
3. Efter vissa verb: Jag har **frågat** (jfr även *om*)/**letat/längtat** (jfr även *till*)/**ringt/sökt efter** dig hela dagen.

Anm.: *efter* är en **preposition**, medan *efter det att* och *sedan* är tidskonjunktioner. (Se **Konjunktioner** § 814 och **Diverse** § 1103.)

§ 707 *framför*

1. Rum: Han står **framför** oss. (*≠ bakom*.)
2. Övrigt: **Framför** allt ska ni sköta er hälsa.
Jag **föredrar** kaffe **framför** te.

§ 708 *från*

1. Anger ursprung i rum eller tid: Det här tyget är **från** Kina.
Han kommer **från** Schweiz.
Vi fick ett brev **från** vår mor. (*Jfr av*.)
Bordet är **från** 1700-talet.
2. Övrigt: Avstå **från** att röka — lev längre!

§ 709 *för*

- a) Efter vissa subst.: Hennes **intresse för** konst är stort. (*jfr av*.)
- b) Efter vissa adj. och particip: Hon är **rädd för** ormar. (*Jfr om*.)
Han var **orolig för** oss.
De är **kända för** sitt goda humör.
Mannen blev **anhållen/anklagad/dömd/misstänkt för** sabotaget.
Läxan var för lätt (/svår) **för** dem.
Det är **bra/nyttigt/viktigt för** honom att vila.
Det är **typiskt för** henne att alltid säga emot. (*Jfr av*.)
Han är **glad för** det. (*Jfr över*.)
- c) Efter vissa verb: Jag ska **berätta/förklara/tala om** det **för** henne.
Vi **oroade oss för** dig.
Han **presenterade sig för** mig.
Vi **råkade ut för** en olycka.
Jag **varnar dig för** honom.
Jag **intresserar mig för** konst. (*Jfr intresserad av något*.)

§ 710 *före*

1. Rum: Han gick **före** mig och visade vägen. (*≠ efter*.)
2. Tid: Hon gick hem **före** klockan tre idag. (*≠ efter*.)
De är **före** sin tid på detta område.

Anm.: *före* är **preposition** och *innan* är tidskonjunktion. (Se **Konjunktioner** § 816 och **Diverse** § 1101.)

§ 711 *genom*

1. Rum: De körde **genom** staden.
2. Medel: **Genom** att ligga till sängs en vecka blev han frisk igen.

§ 712 *hos* (< **hus**)

1. Rum: Han arbetar/bor **hos** sin syster.
2. Övrigt: **Hos** Pär Lagerkvist finner man **en del exempel** på dialektala uttryck.

§ 713 *i*

1. Tid: Se Tidsprepositioner § § 732, 734, 735.
2. Rum: Han bor **i** Stockholm.
Han satte sig **i** fåtöljen/gräset.
3. a) Efter vissa adj.: Han är **bra/duktig/dålig/förtjust/tokig i** svenska.
Jag har **ont** **i** halsen/huvudet/magen/ryggen.
Hon var **kär i** honom.
- b) Efter vissa verb: Vi går **alla i** skolan.
- c) Framför vissa subst.: De ligger sjuka **i** influensa.
Vad har de **i** lön?
Alla hus kommer att förlora **i värde**.
Han delade/skar apelsinen **i** fyra delar.
Hon kom **i** början/mitten/slutet av september.
(Jfr *vid* och *på*, anm. 2.)
De går **i skolan** fortfarande. (Jfr *till*.)

§ 714 *inom*

1. Rum: Han kom **inom** hörhåll/synhåll. (Jfr *utom*.)
2. Tid: Ni måste åka **inom** en vecka.

§ 715 *längs*

- Rum: De promenerade **längs** floden.

§ 716 *med*

1. Medel: Han målade tavlan **med** en tjock pensel.
Hon betalade **med** en check.
Vi reste dit **med** bil/buss/båt/flyg/spår-
vagn/tåg.
2. = *tillsammans med*: De kom hit **med** föräldrarna.
3. a) Efter vissa adj.: Hon är **bekant/förlovad/gift/släkt med** honom.
- b) Efter vissa verb: Han ska **förlova sig/gifta sig med** henne.
Vad **menar** han **med** det?
Kan jag få **prata/tala med** dig ett tag?

§ 717 *mellan*

1. Rum: Eva satt **mellan** herr och fru Blom.
Tåget går **mellan** Göteborg och Stockholm.
2. Tid: De kom natten **mellan** torsdag och fredag.

Anm.: Ibland använder man *emellan* i stället för *mellan* av *rytmiska* eller *stilistiska* skäl. *emellan* kan man placera *efter* huvudordet ("oss vänner *emellan*").

§ 718 *mot*

1. Rum: Vi åkte **i** riktning **mot** staden.
Tåg **mot** Malmö. (Jfr *till*.)
2. Tid: **Mot** slutet av april brukar våren komma till Sverige.
3. a) Efter vissa adj.: Hon är alltid **artig/elak/hövlig/snäll/sträng/stygg/uppriktig/vänlig/ärlig mot** oss.
- b) Efter vissa verb: Studenterna **demonstrerade/kämpade/protesterade mot** reformen.
Han bytte sin gamla bil **mot** en ny.

Anm.: Ofta kan man använda *emot* i stället för *mot*. Man kan alltid använda *mot*; ibland är det en *stilistisk* skillnad mellan *mot* och *emot*.

§ 719 om

1. Tid: Se Tidsprepositioner § § 733 och 735.
2. Övrigt:
- a) Kroppsdelar: Vi var kalla/varma/våta/torra/rena/smutsiga om händerna.
Vi frös om fötterna.
Katten slickade sig om nosen.
- b) Vissa adverbiala uttryck: Stockholm ligger norr om Malmö.
Hedersgästen sitter till vänster om värdinnan.
- c) Efter vissa adj.: Hon är rädd om sin son. (Jfr för.)
Han är medveten/övertygad om svårigheterna.
- d) Efter vissa verb: Han bad/frågade om råd.
Boken handlar om dagens samhälle.
Han drömde om henne.

§ 720 omkring

1. Rum: Det stod tio äppelträd (runt) omkring huset.
2. = cirka, ungefär: Han stannade i London omkring en vecka.

§ 721 på

1. Tid: Se Tidsprepositioner § § 732, 734 och 735.
2. Rum: Lampan står på golvet/bordet.
Hon bor på Drottninggatan/landet/ett hotell.
Vi går på bio/teater/opera/konsert/restaurang/sammanträde. (Jfr till.)
Han arbetar på apotek/fabrik/kontor/sjukhus.
Hon läser på universitetet. (Jfr vid.)
3. a) Efter vissa adj.: Jag är säker/osäker på saken.
Han är trött på att höra dina råd ständigt. (Jfr av.)
Hon var arg på sin man som alltid kom för sent till middagen.
Han är rik/fattig på idéer.
Han är blind på ena ögat.
Han är döv på ena örat.

- b) Efter vissa verb: Jag blev bjuden på lunch/middag/kaffe/en cigarrett/fest/dans.
De väntar på mig.
Vi tror på vad du säger.
Han hör/lyssnar/ser på nyheterna.
Jag litar på vad du säger.
Hon svarar på brevet.
Han ropade/visslade på hunden.
Det beror på vädret.
De klagade på den dåliga maten. (Jfr över.)
Hon skakade på huvudet.
Han ryckte på axlarna.
Vi har tio minuter på oss, innan bussen går.
- c) Framför vissa subst.: De är på flykt/resa/väg.
Jag gör det på ett villkor.
Han gör det på uppdrag av sin chef.
Molnen ligger på 500 meters höjd.
Rummet är 7 m på längden och 4 m på bredden.

Hon har en våning på tre rum och kök.
Han har en son på fem år.
Har du något bra exempel på ordföljdsproblem?

Anm. 1: Prepositionen *å* använder man i formell stil i stället för *på* samt i vissa stående uttryck:

å ena sidan . . . å andra sidan
Lämna saken å sido! (Se även Prepositioner § 741.)
Hon talade å hans vägnar.

Anm. 2: Talspråkets "i början/mitten/slutet på september" börjar bli vanligt också i skriftspråket. (Se *av* och *i*.)

§ 722 till

1. Tid: Vi stannar till den femtonde.
Vänta till i morgon!
Läxan till idag är inte lätt.
Finns det några biljetter till i kväll?
Han kom för sent till middagen.
Han kom till sist.
De ska flytta till hösten/vintern/våren/sommaren/julen/påskan.

2. Rum:

Vi ska resa till Skåne/Stockholm.
 Det här är vägen till Uppsala.
 Till vem kan jag vända mig för att få veta det?
 Hon åkte tåg till Malmö. (Jfr *mot*.)
 De promenerade till teatern. (= byggnaden).
 (Jfr *på*.)
 De åkte buss till skolan. (Jfr *i*.)
 Du kan skriva/ringa/hälsa till Anderssons.

3. a) Efter vissa verb:

Vad kan den här produkten användas till?
 Hon har utvecklats till en stor artist.
 Här förvandlas strömmen till likström.
 Han valdes till ordförande.
 Barnet döptes till Anna.
 De längtade till Italien. (Jfr *efter*.)

b) Framför vissa subst.: Detta har varit till fördel/glädje/hjälp/nytta/
bekymmer/nackdel/skada för mig.

Vad är han till yrket?
 Jag känner honom till namnet/utseendet.
 Jag vill dit till varje pris.
 De går till bords/fots/sängs/sjöss. } Se även
 Till lands tar resan fyra dagar. } § 741.
 Jag har fått den till skänks.

c) Övrigt:

Det är en bekant/kusin/släkting/vän till mig.
 Han tog till orda. (Se även Prepositioner § 741.)

4. Indirekt objekt:

Köp boken till mig! (Jfr *åt*.)

§ 723 under

1. Tid:

Det ägde rum under 1700-talet.
 Under dagen är han aldrig hemma.
 Det hände under kriget.
 Det var under Gustav III:s regering.
 De levde helt isolerade där under två månader.
 Under julen var han tvungen att arbeta.

2. Rum:

Hunden låg/lade sig under sängen.
 Det är under noll idag, för det är tre minus-
 grader. (Jfr *över*.)
 Det är under hans värdighet att göra det.

3. Övrigt:

Jag ska bara ringa till kontoret; under tiden
 kan du väl ta ut bilen ur garaget.

§ 724 utan

Han kom utan sin hund idag. (*≠ med*.)
 Vi är alltid utan pengar i slutet av månaden.

§ 725 utom

1. Rum:

Han var utom hörhåll/synhåll. (Jfr *inom*.)

2. = med undantag av:

Alla utom han hade kommit. (Obs! Subjekts-
 form efter *utom*.)

§ 726 vid

1. Rum:

Västervik ligger vid Östersjön.
 Vi möts vid stationen!
 Hon läser vid universitet. (Jfr *på*.)

2. Tid:

Kom vid tiotiden!
 Vid 40 års ålder blev han statsminister.
 Vid den tiden var han frisk.
 Olyckan hände vid början/slutet av resan. (Jfr *i*.)
 Han reste hem vid ett olämpligt tillfälle.

3. a) Efter vissa adj.:

Han var van/ovan vid bilen.

b) Efter vissa verb:

Du vänjer dig snart vid hennes dåliga humör.

§ 727 åt

1. Rum:

Åt vilket håll for bilen?
 Den for åt norr/söder/öster/väster/höger/
 vänster. (Jfr adverbena *norrut*, *söderut* etc.,
 Adverb § 608 B.)

2. Indirekt objekt:

Köp boken åt mig! (Jfr *till*.)

3. Efter vissa verb:

Han skrattade åt henne, för hon ägnade sig
 bara åt sin hund.
 Hon gladde sig åt danskvällen. (Jfr *över*.)

§ 728 över

1. Rum: Han bor i våningen **över** oss.
Barnen sprang **över** gatan.
Det är **över** noll idag. (Jfr *under*.)
2. = *mera än*: Huset är **över** 300 år gammalt.
Klockan är **över** elva.
De var inte **över** 50 personer.
3. a) Efter **vissa adj.**: Hon blev glad **över** presenten. (Jfr *för*.)
Jag är förtvivlad/förvånad/ledsen/stolt **över** ditt beteende.
- b) Efter **vissa verb**: Flickan gladdade sig **över** betyget. (Jfr *åt*.)
Hela tiden **klagade** han **över** sin tandvärk.
(Jfr *på*.)

Anm.: Det finns en mängd sammansatta prepositioner (adverb + preposition) förutom **de** ovan nämnda. Dessas betydelse behöver oftast ingen förklaring.

Exempel: *innanför*, *utanför*, *ovanför*, *nedanför*, *ovanpå*, *bredvid*, *bortifrån*, m. fl.

§ 729 SAMMANSTÄLLDA PREPOSITIONER

Grupp a

för — sedan
för — skull¹⁾

Exempel: Familjen Borg kom hit **för** två år **sedan**.
Vill du göra det här **för** min **skull**?
Han kom **för** Evas **skull**.

1) Har som huvudord genitivformen av ett substantiv eller pronomen.

Grupp b

1. Sammanställda prepositioner uppbyggda av **enkel preposition + substantiv + enkel preposition**:
- i stället för
med anledning av
på grund av
till följd av
vid sidan av
i fråga om
med hänsyn till
till höger om
till vänster om
med undantag av
2. tillsammans med
tack vare
3. i och med
från och med (= **fr. o. m.**)
till och med (= **t. o. m.**)

Exempel: Hon kom hit **med anledning av** bröllopet.
Joakim hann läsa fem böcker **i stället för en på grund av att** han läste mycket fort.
Bokhyllan står **till höger om** skrivbordet.
Hon klarade provet **tack vare** sin stora **ambition**.
Du skall läsa **till och med** sidan 125.

§ 730 PREPOSITIONER bildade av VERB, ADJEKTIV eller SUBSTANTIV

En del vanliga prepositioner är ursprungligen former av verb, adjektiv eller substantiv, t. ex.

1. angående
beträffande
oavsett
rörande
enligt
jämte
medelst

2. bortsett från (verbform + enkel preposition)
oberoende av

Exempel: Man gjorde en utredning **angående** behovet av daghem i staden. **Enligt** väderberättelsen skall det bli fint väder i morgon. TV-programmet igår var utmärkt **bortsett från** ett tråkigt föredrag.

TIDSPREPOSITIONER

§ 731 DEFINITION

Svenskan skiljer mycket noga mellan **tidslängd (tidsperiod)** och **tidpunkt**. För att förstå skillnaden mellan de olika användningarna av tidsprepositioner är det viktigt, att man tar reda på om det är fråga om tidslängd eller tidpunkt.

§ 732 TIDSLÄNGD

A. Tidslängd

Svar på frågan **hur länge: i**

Exempel: Hon har bott här **i två år** = Hon har bott här under en period av två år.

Prepositionen **i** kan man utelämna i detta fall.

Alla tempus av verbet är möjliga vid denna preposition, **presens dock** bara om framtid.

Exempel: Hon hade bott/ska bo o. s. v. här (i) två år.

B. Tidslängd + avslutad handling

Svar på frågan **på hur lång tid = hur lång tid behöver, använder man för att . . . : på**

Exempel: Han lagade bilen **på tre timmar** = Han **använde, behövde** tre timmar för att laga bilen.

Man tänker sig en prestation, ett resultat, **något som är färdigt**. Alla tempus av verbet är användbara.

Observera skillnaden mellan "Han läste boken **på två timmar**" och "Han läste boken (i) två timmar". Det första exemplet talar om att han använde, behövde två timmar för att läsa färdigt boken; **det andra exemplet** talar om att han läste i boken under två timmar, men vi vet inte, om han var färdig med den eller ej.

C. Negation + tidslängd

Svar på frågan **på hur lång tid + inte = hur lång tid gick/har gått o. s. v.** utan att . . . : **på**

Exempel: Jag har **inte** sett henne **på tre år** = Tre år har gått **utan att** jag har sett henne.
Han får **inte** gå upp ur sängen **på en vecka** = En vecka måste gå **utan att** han får gå upp ur sängen.

Alla tempus av verbet är användbara, presens dock bara om framtid.

§ 733 TIDPUNKT

A. Svar på frågan **när + presens (futurum):** *om*

Exempel: Vi reser **om** en vecka.

B. Svar på frågan **när + preteritum (pluskvamperfektum):** *efter*

Exempel: De kom till oss den 15 juli och reste (hade rest) **efter** en vecka.

C. Svar på frågan **när + preteritum (pluskvamperfektum):** *för — sedan*

Exempel: Han kom (hade kommit) hit **för** tre år **sedan**.

D. Som svar på frågan **när** använder man också uttryck av typen **igår, i morgon, på morgonen, i fredags**. Se nedanstående schema!

§ 734 Schema över TIDSUTTRYCK

	Förfluten tid	I allmänhet	Nutid	Framtid
Årstider vår, -en, -ar sommar, -en, -ar höst, -en, -ar vinter, -n, vintrar	i våras	på våren på våarna	i vår	i vår
Helger jul, -en, -ar påsk, -en, -ar pingst, -en, -ar midsommar, -en, -somrar	i julas	på julen på jularna	i jul	i jul
Dagar söndag, -en, -ar måndag tisdag onsdag torsdag fredag lördag	i söndags	på söndagarna		på söndag

Delar av dagen morgon, -en, morgnar	i morse	på morgonen på morgnarna		i morgon bitti
förmiddag, -en, ar eftermiddag, -en, -ar	i måndags morse i eftermiddags	på måndagsmorgonen på eftermiddagen på eftermiddagarna	i eftermiddag	på måndag morgon i eftermiddag
kväll, -en, -ar	i går kväll	på kvällen på kvällarna	i kväll	i kväll
natt, -en, nätter	i natt	på natten på nätterna	i natt	i natt
	i går natt natten till i går			
Året och månaderna januari februari mars april maj juni juli augusti september oktober november december	i fjol förra året i januari	i januari	i år i januari	nästa år i januari

Anm. 1: *i går* och *i dag* kan man också skriva *igår* och *idag*.

Anm. 2: Vid **datum** och **årtal** använder man ingen preposition.

Exempel: Han är född den 3 juli 1947.
Vi ska träffas den 24 februari igen.
Hon reste från hemlandet (år) 1970.
Julen 1959 var jag i Helsingfors.

Anm. 3: Speciellt i "kommunikésvenska", t. ex. tidningsreportage, nyhetsuppläsningar o. s. v. använder man ofta i stället för *i måndags* uttrycket *på måndagen*. På samma sätt: *i eftermiddags* → *på eftermiddagen*, *i måndags morse* → *på måndagsmorgonen*, o. s. v.

på måndagen kan i sådan stil även betyda den måndag som kommer.

Exempel: På måndagen bevisar de båda statsöverhuvudena en föreställning på Nationaloperan.

Anm. 4: När man anger en bestämd tid på dagen, eller dag, årstid eller helg under en bestämd tidsperiod använder man vanligen *på*, t. ex. *på måndagen*, *på våren*, *på julen*.

Exempel: **På kvällen** (den dagen) läste han tidningen.
På måndagen under den första semesterveckan reste vi.
På våren 1969 var vi utomlands.
På julen det året var de i fjällen.

Se även *under*, Prepositioner § 723.

§ 735 PERIODICITET

Svar på frågan **hur ofta**: *i*

Exempel: en gång i sekunden, i timmen, i veckan, i månaden o. s. v.

Undantag: en gång om dagen, om dygnet, om året.

Alla tempus av verben är användbara.

Anm.: **Superlativ eller ordningstal + på + tidsperiod/tidsuttryck i obestämd form.**

det (här, där) + vara + superlativ eller ordningstal + (subst. +) på + tidsuttryck/tidsperiod (i obestämd form).

1
2
3
4
5

Exempel: Det är andra gången på en vecka som han kommer för sent.

1 2 3 4 5 6
Det här var det dummaste jag har hört på flera veckor.

1 2 3 4 5 6
Det var första gången på länge som vi sågs.

Däremot:

Det var den bästa film (som) jag har sett i hela mitt liv.

1 2 3 4
i + bestämd tidsperiod.

Observera att det vid dessa uttryck är fråga om ett slags **emfatisk omskrivning**, se Diverse § 1109.

§ 736 RUMSPREPOSITIONER

Svenskan skiljer mellan tre slags rumsprepositioner: 1. prepositioner som uttrycker riktning, 2. prepositioner som uttrycker befintlighet, och 3. prepositioner som ibland uttrycker riktning och ibland befintlighet. (Se även Adverb § 612.)

Grupp 1

från
mot
till
åt

Grupp 2

bakom
framför
hos
inom
längs¹⁾
mellan
vid

eller

Grupp 3

efter
i
på
under
över

Exempel: Grupp 1: De körde **mot** stationen.
Hon reser **till** Madagaskar i morgon.

1) "De promenerade längs floden" uttrycker inte riktning utan talar om var de promenerade. Jämför "De promenerade i parken" med "De promenerade till parken".

Grupp 2: Jag arbetar **hos** Andersson & Söner.
Per satt **bakom** Lisa.

Grupp 3: Hon sitter **på** stolen.
Han kom **på** festen.
Hunden ligger **under** bordet.
Hunden kröp in **under** bordet.

Anm.: Relativpronomenet *som* + rumsprepositionerna *i*, *vid*, *på* kan man ofta byta ut mot det relativa adverbet *där*; *som* + *till* kan man på samma sätt byta ut mot *dit*. (Se Adverb § 613. 2 b.)

ÖVRIGT

§ 737 ADVERB + PREPOSITIONER

Det finns många uttryck som består av ett adverb + en preposition.

Exempel: gå in i	≠	ut ur affären/rummet
gå/titta in genom	≠	ut genom dörren/fönstret
resa/längta hem till	≠	bort från Kiruna/familjen
gå in på	≠	ut från apoteket

Anm.: Ganska många ord kan vara både preposition och adverb.

Exempel: Han sitter **bakom** mig. (preposition)
Han sitter **bakom**. (adverb)
Hon har varit här **sedan** midsommar. (preposition)
Hon reste hem **sedan**. (adverb) Se även Diverse § 1103.

§ 738 PREPOSITION + INFINITIV och PREPOSITION + BISATS

Prepositioner kan i svenskan styra (höra ihop med) en infinitiv eller en hel bisats.

Exempel: Är du intresserad a **v att gå** med oss?
Hon var rädd f **ör att träffa** okända människor.
Han blev förvånad ö **ver att se** henne.
Är du intresserad a **v att han kommer**?
Hon var rädd f **ör att hon måste träffa** okända människor.
Han blev förvånad ö **ver att hon var där**.

Många prepositioner kan fungera som konjunktioner eller kan vara en del av konjunktioner, t. ex *för*, *för att*, *sedan*, *eftersom*, *trots att*, *på grund av att*, *med anledning av att*, m. fl.

Exempel: Han kunde inte komma, **för** han hade inga pengar. (konjunktion)
De kom **trots** regnet. (preposition)
De kom **trots att** det regnade. (konjunktion)
Föreställningen var inställd **på grund av** sjukdom. (preposition)
Föreställningen var inställd **på grund av att** primadonnan blivit sjuk. (konjunktion)

§ 739 PREPOSITIONER som uttrycker GENITIVFÖRHÅLLANDE

Ett **genitivförhållande** uttrycker man ofta i svenskan med hjälp av en preposition, vanligen *på*, *för*, *till*, *i*, *vid* eller *över*. Observera att prepositionen *av* är **ovanlig** i sådana genitivuttryck.

Exempel: Herr Blomström målade **taket på sitt hus**.
Vi är nu framme vid **målet för vår resa**.
Barbro är **en god vän till mig**.
Hans **kunskaper i svenska** är ännu inte så stora.
Den svenske kungen Gustav II Adolf stupade i **slaget vid Lützen** 1632.
Vi tittade **på en karta över Sverige**.
Drottningen av England heter Elizabeth.

Anm. 1: I stället för en **genitivkonstruktion med -s** (se Substantiv § § 101 D och 114) eller ett **genitivuttryck med preposition** använder man ofta ett sammansatt substantiv. Exempel: **hustak, resmål, svenskknunkaper**.

Anm. 2: En **genitivkonstruktion med -s** har oftast samma betydelse som ett **genitivuttryck med preposition**. Huvudordet blir dock i regel mer betonat om man använder en **genitivkonstruktion med -s**. Denna konstruktion är också mer **formell**.

Exempel: **Landets invånare** är kända för sin gästfrihet.
Invånarna i landet är kända för sin gästfrihet.

§ 740 Olika fall då PREPOSITIONEN står SKILD från SITT HUVUDORD

1. i **relativsatser** som börjar med *vad* eller *som*.

Exempel: Först om en månad kan jag visa dig **vad (= det som) jag nu arbetar med**.
Stolen **som** han sitter **på** är grön.

2. vid infinitivuttryck

Exempel: De har många trevliga grammofonskivor **att lyssna på**.
Hon har ett svårt problem **att brottas med**.

3. i frågesatser

Exempel: **Vem** gav du brevet till?
Vad kan man använda den här maskinen till?
Hon undrade, **vem** du gav brevet till.
Han frågar, **vad** man kan använda den här maskinen till.

4. vid emfas

Exempel: **Det** bör man tänka på.
Sådana svårigheter är du inte ensam om.

Anm.: I fallen 3 och 4 är det också möjligt att placera **prepositionen framför** huvudordet.

§ 741 PREPOSITION + rest av gammal KASUSBÖJNING

Efter några prepositioner, speciellt *till* och *i*, kan man i vissa uttryck ännu se gamla kasusformer av substantiv, adjektiv och pronomen.

Exempel: till bords, till sängs, till fots, till döds,
utomlands, inomlands
till dess, sedan dess
till godo, till salu
till hands, till väga, till orda

allt i allo, förvisso
skämt å sido, gå man ur huse

i förstone, på sistone

på nåder

i rätten tid, i godan ro

KONJUNKTIONER

§ 801 DEFINITION

Konjunktioner är ord som **binder eller fogar samman**. De är **oböjliga och vanligen obetonade**.

§ 802 OLIKA SLAG AV KONJUNKTIONER

I.

Samordnande konjunktioner (bindeord)

binder samman **satser** eller **satsdelar** av samma sort.

Det finns bara några få samordnande konjunktioner:
och, samt (formellt), *eller, men, utan, för, ty* (formellt), m. fl.

Exempel: Per **och** Stina gick på bio. (och binder samman två subjekt)
Han sitter **och** läser. (två predikat)
Kommer du **eller** kommer du inte? (två frågande huvudsatser)
Vi bjöd dem, **men** de ville inte komma. (två huvudsatser)
De hoppades, att resan skulle gå bra **och** att vi
skulle komma fram före kvällen. (två bisatser)

Observera att en **samordnande** konjunktion **inte påverkar ordföljden** i en huvudsats! Se Ordföljd § 902 I.

II.

Underordnande konjunktioner (fogeord)

fogar samman **huvudsats** med **bisats**. De **inleder bisatsen** (den underordnade satsen).

Man kan dela in de underordnande konjunktionerna i grupper efter deras betydelse.

1. Det allmänt underordnande *att*.
2. **Temporala** konjunktioner (tidskonjunktioner):
när, då, tills, (inte) förrän, innan, medan, sedan.
3. **Kausala** konjunktioner (orsakskonjunktioner):
eftersom, därför att, för att (i ledig stil i stället **för därför att**), *då, emedan* (formellt), *som* (formellt).

4. **Konditionala** konjunktioner (villkorskonjunktioner):
om, ifall.
5. **Koncessiva** konjunktioner (medgivande-, motsatskonjunktioner):
fastän, fast (ledig stil), *trots att, även om, ehuru* (formellt).
6. **Finala** konjunktioner (avsiktskonjunktioner):
för att, så att (ledig stil).
7. **Konsekutiva** konjunktioner (följkonjunktioner):
så att, så (i huvudsatsen) . . . *att.*
8. **Komparativa** konjunktioner (jämförelsekonjunktioner):
som, såsom, än, ju (i bisatsen) . . . *ju eller desto* (i huvudsatsen).
9. **Interrogativa** konjunktioner (frågekonjunktioner):
om, huruvida (formellt), *ifall* (talspråk).

Se även Konjunktionella adverb § 604 c.

SAMORDNANDE KONJUNKTIONER

§ 803 INLEDNING

De samordnande konjunktionerna måste **alltid stå mellan de ord och uttryck** som de **binder samman**.

Exempel: De ville gärna gå, **men** de **hade ingen möjlighet att** göra det.

§ 804 och

och är sällan betonad och uttalas vanligen "å". När *och* binder samman flera satsdelar av samma sort, sätter man i regel bara ut *och* mellan de två sista.

Exempel: Hon packade ner tröjor, byxor, skor, kjolar, blusar **och** klänningar i väskan.

§ 805 samt

samt betyder detsamma som *och*. Man använder det i mera formell stil och även när man vill betona bindeordet. *samt* kan inte binda samman två fullständiga huvudsatser men däremot två fullständiga bisatser.

Exempel: Ni påpekar flera felaktigheter i utredningen, bl. a. att den yngre personalen vid flera tillfällen blivit förbigången **samt** att även andra liknande oegentligheter förekommit.

§ 806 eller

eller står ofta mellan två alternativ.

Exempel: Ska han **eller** du göra det?

Vill du sitta **eller** stå?

Han undrar om du vill stå **eller** om du hellre vill sitta.

§ 807 men och utan

men och *utan* uttrycker en motsats eller en invändning. *men* är vanligare än *utan*, eftersom *utan* kräver en negation i första ledet och en klar **motsats** i det andra.

Exempel: Han steg upp klockan sju **men** kom ändå för sent.

Lars äter aldrig fisk **utan** bara kött.

I samma satsled som *men* kan man ofta tänka sig ordet *ändå*, **och på samma sätt** kan man tänka sig *bara* i samma satsled som *utan*.

§ 808 för och ty

för och *ty* betyder samma sak, men *för* använder man mest i **ledigare stil**, medan *ty* är typiskt för skriftspråk, speciellt för fackprosa.

Exempel: Han kunde inte bjuda sin flicka på bio, **för** han hade inga pengar. Gotland har ofta stora vattenproblem sommartid, **ty** nederbörden är ringa.

Anm. 1: Satser inledda med *för* och *ty* är visserligen huvudsatser, men de kan ändå inte stå ensamma i motsats till övriga huvudsatser. Därför tycker man ofta att dessa satser är bisatser av samma typ som satser inledda med de underordnande konjunktionerna *eftersom*, *därför att*, osv.

Anm. 2: *för* och *ty* kan bara binda samman huvudsatser.

Anm. 3: *för* är mycket vanligt i talspråket. Exempel, se Meningsbyggnad § 1009 l c artm. 1.

§ 809 både . . . och, antingen . . . eller, varken . . . eller

Man kan förstärka konjunktionerna *och* och *eller* genom att lägga till ett konjunktionellt adverb (se Adverb § 604 c) i det första ledet på följande sätt:

både . . . och
antingen . . . eller
varken . . . eller

Exempel: Hon vill **både** gå på bio **och** på restaurang.
Hon vill **antingen** gå på bio **eller** på restaurang.
Hon vill **varken** gå på bio **eller** på restaurang.

Man kan säga att **både** . . . och visar att två alternativ av två gäller, **antingen** . . . **eller** att ett alternativ av två gäller och **varken** . . . **eller** att inget alternativ av två gäller.

UNDERORDNANDE KONJUNKTIONER

§ 810 INLEDNING

De **underordnande** konjunktionerna **inleder bisatser**. Bisatsen kan antingen stå efter eller före huvudsatsen. Om bisatsen står **före huvudsatsen**, får **huvudsatsen omvänd ordföljd**. (Se Ordföljd § 902 II.)

§ 811 att

att står oftast efter **sägeverb** (t. ex. *säga, berätta, tycka*) och har med tiden fått ett slags **mellanställning** mellan **konjunktion** och **skiljetecken**. Därför har man efter **att** ibland bisatsordföljd och ibland huvudsatsordföljd, särskilt i ledigt språk. (Se vidare objektsbisatser, Meningsbyggnad § 1004 A.)

Exempel: Hon säger, **att han inte har** tid.
Hon säger, **att han har** inte tid. (ledigt språk)

Anm. 1: Denna mellanställning mellan konjunktion och skiljetecken märker man också i fråga om **placeringen av adverbial** och objekt. Dessa placeras man ofta, speciellt i ledigt språk, direkt efter **att**. Också **ordföljden** påverkas: man får **omvänd ordföljd**.

Exempel: I **Spanien träffade** han Eva.
Han sade, att **han träffade** Eva i **Spanien**.
Han sade, att i **Spanien träffade** han Eva. (ledigt språk)
Sjöresor tycker hon inte om.
Hon säger, att **hon inte tycker om** sjöresor.
Hon säger, att **sjöresor tycker** hon inte om. (ledigt språk)

Jämför: De undrade, om **han träffade** Eva i **Spanien**.
Han vill veta, om **hon inte tycker om** sjöresor.

Anm. 2: Man utelämnar ofta **att**, speciellt efter korta huvudsatser.

Exempel: Jag tror **jag** går nu.

§ 812 när

när kan vara **både konjunktion och frågande adverb**.

Exempel: **När** tåget kom, stod chauffören och väntade. (konjunktion)
Chauffören frågar: "**När** kommer tåget?" (frågande adverb)
(Se Adverb § 603 c.)

§ 813 då

då kan vara **både temporal och kausal konjunktion**; dessutom kan **då** vara adverb med betydelsen "vid den tidpunkten", se Diverse § § 1104 och 1105.

Exempel: **Då** jag var liten, bodde vi på landet. (temporal konjunktion)
Myndigheterna beslöt att förpassa mannen, **då** han saknade giltigt uppehållstillstånd. (kausal konjunktion)
Vi gick samtidigt i skolan, men jag kände honom inte **då**. (adverb)

§ 814 sedan

sedan kan vara **konjunktion, adverb och preposition**. (Se Diverse § § 1103 och 1105.)

Exempel: **Sedan** (= efter det att) de ätit middag, gick de på bio. (konjunktion)
De åt middag (först). **Sedan** (= därefter) gick de på bio. (adverb)
Han har inte träffat henne **sedan** påsk. (preposition)

§ 815 inte . . . förrän

inte står i huvudsatsen, som måste stå **före bisatsen**. I stället för **inte kan** man ha ett annat negerande ord, t. ex. *knappt, knappast*.

Exempel: Vi träffade **ingen** bekant på hela dagen, **förrän** vi nästan var hemma igen.
Han hade **knappt** hunnit innanför dörren, **förrän** telefonen ringde.

§ 816 *innan*

innan kan vara **konjunktion** och **preposition**. Som **preposition** betyder *innan* samma sak som *före*. (Se Diverse § 1101.)

Exempel: Kom hem, **innan** det blir mörkt! (konjunktion)
Kom hem **innan** (= före) klockan sju.

innan som preposition är ledig stil.

§ 817 *därför att*

därför att-bisatsen står i regel efter huvudsatsen. I talspråk använder man ofta en fristående *därför att*-bisats som svar på en fråga inledd med *varför*. I talspråk och ledig stil använder man ofta *för att* i stället för *därför att*. (Jämför den finala konjunktionen *för att*.)

Exempel: **Varför** kommer du för sent? — **Därför att** (För att) min väckarklocka inte ringde.
Hon vill gå ut **därför att** (= eftersom) solen skiner.

Då konjunktionen *därför att* ofta medför svårigheter, kan man rekommendera användandet av *eftersom* i stället.

Angående skillnaden mellan *därför* och *därför att*, se Diverse § 1107.

§ 818 *då*

Den **kausala** konjunktionen *då* använder man mest i formell stil.

Exempel: **Då** hon inte visste att hennes man skulle komma hem **just denna** dag, blev hennes häpnad obесkrivlig.

(Se Diverse § 1104.)

§ 819 *om*

om är den vanligaste **konditionala** konjunktionen.

Exempel: **Om** jag får tid, kommer jag.

Angående ordföljden i **frågeformade konditionalsatser**, se Ordföljd § 904.

§ 820 *fastän*

fastän har i ledig stil formen *fast*. Man kan för att få fram en motsats mellan två satser förena dessa antingen 1) med den underordnande konjunktionen *fastän* eller 2) med den samordnande konjunktionen *men*. I det förre fallet får man då **huvudsats + bisats**, i det senare fallet **huvudsats + huvudsats**.

Exempel: Han gick till arbetet, **fastän** han var sjuk.
Han var sjuk, **men** han gick ändå till arbetet.
(Se *men*, Konjunktioner § 807.)

§ 821 *för att*

för att är den vanligaste finala konjunktionen. (Se också *därför att*.)

Exempel: Han kom till Sverige **för att** han skulle träffa sin syster.

I **talspråk** använder man ofta *så att* som final konjunktion.

§ 822 *så att*

så att konstruerar man vanligen med *så* i huvudsatsen och *att* som inledande ord i bisatsen.

Exempel: Hon arbetade **så hårt, att** hon måste sjukskriva sig.

§ 823 *än* och *som*

De båda konjunktionerna *än* och *som* uttrycker en jämförelse. *än* använder man bara efter en komparativform (av adjektiv eller adverb) eller en form av ordet *annan* eller efter ett ord som är bildat av *annan*, t. ex. *annorlunda*, *annanstans*.

Exempel: Eva sjunger **bättre än** Olle.
Han är **äldre än** sin fru.
Han hade inga **andra** vänner **än** de två.
Han har **aldrig** bott någon **annanstans än** i Stockholm.

I andra fall använder man *som*.

Exempel: Olle sjunger inte lika bra **som** Eva.
Han är lika gammal **som** sin fru.
De bor på samma gata **som** vi.

Angående "sin fru", "som vi", se Pronomina § 408, anm. 1.

§ 824 *ju* ... *desto* (*ju*)

ju ... *desto* har *ju* i bisatsen och *desto* i huvudsatsen. Man kan också använda *ju* i bisatsen. Oftast står *ju* och *desto* framför komparativformer av adjektiv eller adverb.

Exempel: **Ju** mer han drack, **desto** (**ju**) fullare blev han.

§ 825 *om*

Det *interrogativa om* inleder en indirekt frågesats utan frågeord. I talspråk använder man ofta *ifall* i stället för *om*.

Exempel: Han frågade mig, **om** (**ifall**) jag ville gå.

ORDFÖLJD

§ 901 INLEDNING

Svenskan har i jämförelse med många andra, icke-germanska språk mycket bestämda regler för ordföljden.

Detta beror bl. a. på att man inte på någon ändelse kan se om ett substantiv är subjekt, objekt eller någon annan satsdel. Predikatsverbet böjer man inte efter den "person" (Se Pronomina § 402) som utför handlingen, utan man använder samma form för 1:a, 2:a och 3:e person, både singularis och pluralis. (Dessutom uttrycker man oftast fråga enbart genom att subjekt och predikatsverb kommer i annan ordningsföljd.) Därför kan man inte heller utlämna subjektet utom i några få undantagsfall. (Se Verb § 524 och Meningsbyggnad § 1009 I anm. 2.)

ORDFÖLJDEN I HUVUDSATS

§ 902 REGLER för ORDFÖLJDEN I HUVUDSATS

En huvudsats är självständig: den kan i regel stå ensam, oberoende av andra satser. Huvudsatsen kan vara 1) ett påstående, 2) en fråga, 3) en uppmaning.

Exempel: 1) Han kommer nu.
2) Kommer han nu?
3) Kom nu!

Huvudsatsen har

ibland rak ordföljd (subjektet kommer före predikatsverbet),

ibland omvänd ordföljd (subjektet kommer efter predikatsverbet).

- I. Om huvudsatsen är ett påstående, har den antingen rak eller omvänd ordföljd. Ordföljden är omvänd om huvudsatsen börjar med en annan satsdel än subjektet.

Ett tidsadverbial står ofta först, men rumsadverbial, sättsadverbial och objekt endast om de är betonade eller står i motsats till något. (Se Ordföljd § 913.)

Observera att en samordnande konjunktion (*och, men, för, utan, m. fl.* — se Konjunktioner § 802) kan stå före subjektet utan att satsen får omvänd ordföljd.

Exempel: Klockan sju äter jag frukost.

Jag äter frukost klockan sju.

Vi bjöd dem, men de ville inte komma.

Anm.: Observera att ordföljden i en huvudsats är omvänd också när huvudsatsen börjar med ett adverbial eller ett objekt som består av en bisats eller en direkt anföring.

Exempel: (bs) När klockan var sju, gick Karl. (hs)

(hs) Karl gick, när klockan var sju. (bs)

(direkt anföring) "Klockan är sju", sade han. (hs)

(hs) Han sade: "Klockan är sju". (direkt anföring)

II. Om huvudsatsen är en fråga, har den vanligen omvänd ordföljd.

Exempel: Kommer hon?

Varför kommer hon?

Undantag: Om frågan börjar med ett frågeord som samtidigt är subjekt, är ordföljden rak.

Exempel: Vem kommer där borta?

Vad ska hända i morgon?

III. En huvudsats som innehåller en imperativ (uppmaningsform av verbet) har vanligen inget subjekt. Därför har man i detta fall heller inga pro-

blem med rak eller omvänd ordföljd. Om imperativen någon gång har ett subjekt, sätter man detta efter imperativen (omvänd ordföljd).

Exempel: Kom nu!

Sätt dig på stolen!

Sätt du dig här och lugna ner dig!

§ 903 Schematisk översikt över ORDFÖLJDEN I HUVUDSATS

I. <u>Hon ska träffa</u> honom i morgon. (tidsadverbial)	I morgon <u>ska hon träffa</u> honom.
Han <u>köper Expressen</u> (objekt) på hemvägen.	Expressen <u>köper han</u> på hemvägen.
Jag <u>vill inte bo</u> där. (rumsadverbial)	Där <u>vill jag inte bo</u> .
(hs) Jag <u>stannar hemma</u> , om du vill. (bs)	(bs) Om du vill, <u>stannar jag</u> hemma. (hs)
(hs) Jag <u>ska stanna</u> hemma, om du vill. (bs)	(bs) Om du vill, <u>ska jag</u> <u>stanna</u> hemma. (hs)
Han <u>frågade</u> : "Kan du komma?"	"Kan du komma?", <u>frågade</u> han.

II. Påstående	Fråga
Han <u>bor</u> här.	<u>Bor</u> han här?
Här <u>bor</u> han.	<u>Bor</u> han här?
Han <u>bor</u> inte här.	<u>Bor</u> han inte här?
Här <u>bor</u> han inte.	<u>Bor</u> han inte här?
Han <u>ska komma</u> idag.	<u>Ska</u> han <u>komma</u> idag?
Idag <u>ska</u> han <u>komma</u> .	<u>Ska</u> han <u>komma</u> idag?
Han <u>ska</u> inte <u>komma</u> idag.	<u>Ska</u> han <u>inte komma</u> idag?
Idag <u>ska</u> han inte <u>komma</u> .	<u>Ska</u> han <u>inte komma</u> idag?
	<u>Varför kommer</u> hon?
	<u>Vem kommer</u> där borta?
	<u>Vad ska hända</u> i morgon?
III. Uppmaning	
<u>Kom</u> nu!	
<u>Sätt</u> dig på stolen!	
<u>Sätt</u> du dig här och lugna ner dig!	

ORDFÖLJDEN I BISATS

§ 904 REGLER för ORDFÖLJDEN i BISATS

En **bisats** (i skriftspråk) måste vara sammanbunden med en huvudsats. Bisatsen kan inte existera ensam. Den är **en del av huvudsatsen**: ett slags bestämning eller förklaring till huvudsatsen.

Exempel: (hs) Karl gick.

(hs) Karl gick, när klockan var sju. (bs)

Bisatsen ger vanligen närmare upplysningar om det som händer i huvudsatsen. I exemplet talar bisatsen om tidpunkten när Karl gick.

Jämför: Karl gick klockan sju.

Bisatsen har som regel **rak ordföljd** (subjektet kommer före predikatsverbet.) I en bisats står subjektet direkt efter det bisatsinledande ordet (se Meningsbyggnad § 1008) utom där detta är subjekt (*som, vem som* etc.).

Undantag 1: **Konditionala** (villkors-) bisatser av typen

Hade jag tid, skulle jag göra det = Om jag hade tid, skulle jag göra det.

Dessa bisatser kallar man **frågeformade konditionalsatser**, eftersom de har samma ordföljd som en fråga. De är mycket vanliga i svenskan.

En **frågeformad konditionalsats** står alltid **före** sin huvudsats. För "vandrande" adverb i sådana satser gäller **samma regler** som för "vandrande" adverb i **huvudsatser**. (Se Ordföljd § 906.) För de **indefinita** pronomina *ingen, inget* o. s. v. gäller **samma regler** i denna typ av satser som i huvudsatser. (Se Pronomina § 429.) Man kan därför säga att de **frågeformade konditionalsatserna** har en **mellanställning** mellan **huvudsatser** och **bisatser**.

Exempel: Om jag inte hinner idag,

Jfr: Hinner jag inte idag,

gör jag det i morgon.

gör jag det i morgon.

Undantag 2: **att-satser**. (Se Konjunktioner § 811 anm. 1.)

Angående **olika typer av bisatser**, se Meningsbyggnad § § 1003 — 1007.

§ 905 Schematisk översikt över ORDFÖLJDEN I BISATS

I. (hs) Hon sade,

att de kommer. (bs)

(hs) Hon säger,

att de ska komma. (bs)II. (hs) Jag stannar hemma, (bs) Om du vill,om du vill. (bs)

stannar jag hemma. (hs)

(hs) Han kommer,

(bs) När han kan,när han kan. (bs)

kommer han. (hs)

III. (hs) Boken, (bs) som jag läser,

är mycket tråkig. (hs)

(hs) Han åkte till landet,

där han stannade en vecka. (bs)

IV. (hs) Oskar frågar,

vem du vill träffa. (bs)

Observera skillnaden i ordföljd mellan direkt och indirekt fråga. En direkt fråga är huvudsats och en indirekt fråga är bisats.

Direkt fråga

Var bor han?Var ska han bo?Vem träffar du?Vem vill du träffa?När kommer du?

Indirekt fråga

De frågar, var han bor.De frågar, var han ska bo.Oskar frågar, vem du träffar.Oskar frågar, vem du vill träffa.Han frågar, när du kommer.

ADVERBETS PLATS

§ 906 "VANDRANDE" ADVERB

En del mycket vanliga adverb har olika plats i förhållande till **predikatsverb** i **huvudsats** och **bisats**. I en **huvudsats** står dessa adverb **efter** det första verbet, i en **bisats** står de **före** detta. Man kan därför kalla dem "vandrande" adverb.

Dessa adverb står oftast som bestämning till **hela satsen**. Man kallar dem då **satsadverbial**. (Adverb är en ordklass; adverbial är en satsdel.) Satsadverbialiet är ett slags omdöme om satsens innehåll — sannolikhet, osäkerhet, förmodan, försäkran, förnekande o. dy!. Satsadverbialiet kan man ganska ofta byta ut mot en hel sats, där det ursprungliga adjektivet eller adverbet ingår.

§ 907 Förteckning över "VANDRANDE" ADVERB

A. Följande adverb "vandrar" i regel (är rörliga):

absolut	knappast
aldrig	knapp
alltid	med viss sannolikhet
alltså	möjligen
antagligen	möjligtvis
bara	naturligtvis
blott	nog (= antagligen)
egentligen	ogärna
ej	sannolikt
endast	således (= alltså)
faktiskt	säkerligen
förmodligen	säkert
förvisso	slutligen
givetvis	troligen
gärna (hellre, helst)	troligtvis
i själva verket	tydligtvis
icke	vanligen
inte	vanligtvis
ingalunda	verkligen
ju	väl = (antagligen)
kanske	åter
kanhända	åtminstone
	även m. fl.

Exempel: (hs) Fröken Andersson arbetar ogärna på övertid.

Fröken Andersson måste byta arbete,
eftersom hon ogärna arbetar på övertid. (bs)

B. Andra adverb "vandrar" bara ibland och är då vanligen **obetonade**.

dagligen	strax
egentligen	ständigt
förr	så småningom
förut	sällan
härrom dagen	särskilt
inom kort	tidigare
långsamt	tidigt
länge	till och med
också	till sist
ofta	till slut
nu	till stor del
sakta	tyvärr
sent	än(yo)
snabbt	än(nu)
	över huvud (taget) m. fl.

Angående *inte* . . . *heller*, *inte* . . . *ens*, se Ordföljd § 908 anm. 3 och 4.

Exempel: (hs) Hon kör ofta bil.

Han talar om att hon ofta kör bil. (bs)

Men: (hs) Hon kör bil ofta.

Han talar om att hon kör bil ofta. (bs)

§ 908 Anmärkningar om de "vandrande" adverb

Anm. 1: Olika typer av "vandrande" adverb

De "vandrande" adverb kan vara

- negationer och liknande (*knappast*, *omöjligen*), se Adverb § 604 b
- obestämda tidsadverb (*ofta*, *förr*), se Adverb § 602 a
- sättsadverb (*snabbt*, *sakta*), se Adverb § 602 c
- och ibland gradadverb (*verkligen*) och orsaksadverb (*därför*), se Adverb § 602 d och e.

Anm. 2: "Vandrande" adverb i början av huvudsats

I en huvudsats kan man placera dessa adverb — med undantag av bl. a. *bara*, *blott*, *endast*, *förstås*, *ju*, *också*, *verkligen*, *väl*, *även* — i satsens början. I det fallet får huvudsatsen omvänd ordföljd. Om man särskilt vill betona *också* eller *även*, får man byta ut dessa ord mot *dessutom*. Detta ord kan man placera först i satsen.

Exempel: Hon har reparerat sitt rum själv.
Dessutom har hon målat det.
(= Hon har målat det **också**.)

Anm. 3: *också* — *inte heller*

Adverbet *också* kan bara stå i en jakande sats. I **satser med negation** (*inte*, *aldrig* m. fl.) använder man i stället *heller*.

Exempel: (hs)

- Karin kan läsa. Hon kan **också** skriva.
- Lisa kan inte läsa. Hon kan **inte heller** skriva.
- Sten kan läsa. Han kan skriva **också**.
- Dag kan inte läsa. Han kan **inte skriva heller**.
- Johan har ingen regnrock. Han har **inget paraply heller**.
(I exempel 3, 4 och 5 är *också* och *inte heller* mer betonade.)

(bs)

- Gustav talar om att Karin kan läsa och att hon **också** kan skriva.
- Testresultatet visar att Lisa inte kan läsa och att hon **inte heller** kan skriva.
- Fru Ek talar om att Johan inte har någon regnrock och att han **inte har något paraply heller**.

Anm. 4: *till och med* — *inte ens*

Adverbet *till och med* (t. o. m.) kan bara stå i en jakande sats. I **satser med negation** (*inte* m. fl.) använder man i stället *ens*.

Exempel: De förlorade allt vid branden, t. o. m. sina kläder.
De har ingenting kvar efter branden, **inte ens** sina kläder.

Anm. 5: Inbördes placering av "vandrande" adverb

Om *inte* + ett annat av dessa "vandrande" adverb finns i **samma sats**, placerar man vanligen *inte* efter det andra adverbet.

Exempel: (hs)

Han vill kanske inte

komma.

Man får naturligtvis

inte spotta på golvet.

(bs)

Hon säger, att han kanske

inte vill komma.

Hon påpekar, att man na-

turligtvis inte får spotta

på golvet.

Anm. 6: *inte* som bestämning till ett speciellt ord eller uttryck

Adverbet *inte* kan också vara en bestämning till ett speciellt ord eller uttryck i satsen. Man placerar *inte* direkt framför detta ord (uttryck), som då blir starkt betonat.

Exempel: (hs)

De har inte ofta lust
att arbeta.

(Jämför: De har ofta

inte lust att arbeta.

Jag vill gärna åka, om inte hon följer med.

(bs)

Han säger, att de inte ofta
har lust att arbeta.

Han säger, att de ofta inte

har lust att arbeta.)

Även andra adverb än *inte* kan bestämma ett speciellt ord eller uttryck.

(hs)
De har bara sällan
lust att arbeta.

(bs)
Han talar om, att de
bara sällan har lust
att arbeta.

Anm. 7: Placeringen av *inte*, *alltid*, *aldrig*, m. fl. i konditionala bisatser

I en bisats (vanligen en konditional bisats, se Konjunktioner § 819 och Ordföljd § 904) kan *inte*, *alltid*, *aldrig*, m. fl. och subjektet ibland byta plats.

Exempel: "Om vädret inte blir bättre, reser vi hem i morgon"

kan man ändra till

"Om inte vädret blir bättre, reser vi hem i morgon".

Anm. 8: Placeringen av "vandrande" adverb vid infinitiv

Framför en infinitiv placerar man dessa adverb mellan infinitivmärket *att* och infinitiven.

Exempel: Han bad mig att inte göra det.
Hon lovade att alltid komma i tid.

Anm. 9: Ordföljden vid *kanske*

När *kanske* står först i en huvudsats, kan man ha både rak och omvänd ordföljd.

Exempel: 1) *Kanske* hon kommer i morgon = Det kan ske (det är möjligt) att hon kommer i morgon.

2) *Kanske* kommer hon i morgon.

kanske har i exempel 2 blivit enbart ett adverb, där man har glömt den ursprungliga betydelsen.

Anm. 10: Placeringen av *tyvärr*

tyvärr är olikt andra adverb genom att man ofta placerar det sist i satsen med ett kommatecken framför. Det kan också stå först i satsen eller vara ett "vandrande" adverb.

Exempel: Deras bil är sönder idag, tyvärr.

Tyvärr är deras bil sönder idag.

(hs)
Deras bil är tyvärr
sönder idag.

(bs)
Han säger att deras bil
tyvärr är sönder idag.

§ 909 Placeringen av BESTÄMDA TIDSADVERB och en del RUMSADVERB

Andra adverb, t. ex. bestämda tidsadverb och en del rumsadverb, har vanligen samma plats i huvudsats och bisats.

Exempel: (hs)

Katten är ute.
Katten gick ut i morse.

(bs)

Anna undrar, om katten är ute.
Eva svarar, att katten gick ut i morse.

§ 910 SYNONYMER BLAND DE "VANDRANDE" ADVERBEN

Bland de "vandrande" adverb finns det många synonympar, d. v. s. adverb som har ungefär samma betydelse. Skillnaden mellan dem är oftast bara en stilskillnad.

Följande adverb använder man mest i ledig stil:

bara
inte
också
åter, igen
alltid
säkert

Följande adverb använder man i formell stil eller när adverbet är betonat:

endast, blott
icke, ej
även
ånyo
ständigt
förvisso

§ 911 Schematisk översikt över DE "VANDRANDE" ADVERBENS
PLACERING i HUVUDSATS och BISATS

Huvudsats	Bisats
Han <u>reste</u> inte hem.	Vi undrade, om han <u>inte reste</u> hem.
Hon <u>har</u> aldrig <u>träffat</u> dem.	Hon vill inte komma, eftersom hon aldrig <u>har träffat</u> dem.
Han <u>borde</u> egentligen <u>åka</u> .	Han stannade, fastän han <u>egentligen</u> <u>borde åka</u> .
Påstående: Han <u>kommer</u> <u>inte</u> .	Hon säger, att han <u>inte kommer</u> .
Fråga: <u>Kommer</u> han <u>inte</u> ?	Hon frågar, om han <u>inte kommer</u> .
Påstående: Du <u>har</u> <u>inte läst</u> boken.	Hon sade, att du <u>inte har läst</u> boken.
Fråga: <u>Har</u> du <u>inte läst</u> boken?	Hon frågade, om du <u>inte har läst</u> boken.
Påstående: De <u>vill</u> <u>aldrig komma</u> hit.	Han säger, att de <u>aldrig vill komma</u> hit.
Fråga: <u>Vill</u> de <u>aldrig komma</u> hit?	Han frågar, om de <u>aldrig vill komma</u> hit.
Man <u>får</u> naturligtvis <u>inte spotta</u> på golvet.	Hon påpekar, att man <u>naturligtvis inte</u> <u>får spotta</u> på golvet.

Översikt över den INBÖRDES PLACERINGEN av OBJEKT och
ADVERBIAL

§ 912 INLEDNING

Ett adverbial kan vara:

1. ett adverb: *igår, hemma, fort, därför*
2. ett adverbialt uttryck: *på sommaren, i nästa vecka,
i staden, med stor hastighet.*

Ett adverbial kan uttrycka tid, plats, sätt, orsak och grad (svara på frågorna när, var, hur, varför och hur mycket). Jfr Adverb § 602.

§ 913 HUVUDSATS med rak ordföljd

1. Subjekt + predikatsverb + objekt + adverbial

Exempel:

Subjekt	Predikatsverb	Objekt	Adverbial
Vi	äter	ärtsoppa	på torsdagarna.
Han	ska dricka	kaffe	i köket.
Hon	besöker	släktingar	i Stockholm under sommaren.

Anm. 1: Om man har ett adverbial som uttrycker plats (rumsadverbial) och ett som uttrycker tid (tidsadverbial), placerar man vanligen rumsadverbialet före tidsadverbialet.

Exempel: Elsa och Erik träffade Anderssons på landet i somras.
De båda arbetskamraterna reser till Rom i maj.

Anm. 2: Om rumsadverbialet är mycket långt kan man placera tidsadverbialet före detta.

Exempel: Elsa och Erik träffade Anderssons i somras på ett underbart hotell i Rhendalen.

2. subjekt + predikatsverb + direkt objekt + {preposition + } + adverbial
 {indirekt objekt}

Exempel:

Subjekt	Predikatsverb	Direkt objekt	Preposition + indirekt obj.	Adverbial
Han	gav	blommor	till värdinnan	igår
Jag	lämnade	boken	till honom	på biblioteket i måndags.

Anm. 1: Direkt objekt kallar man också akkusativobjekt.
 Indirekt objekt kallar man också dativobjekt.

Anm. 2: Beträffande den inbördes ordningen mellan olika adverbial se Ord-
 följd § 913, 1 anm. 1 och 2.

Anm. 3: Om det indirekta objektet inte har någon preposition (åt, till) står
 det före det direkta objektet.

Exempel:

Subjekt	Predikatsverb	Indirekt obj.	Direkt obj.	Adverbial
Han	gav	värdinnan	blommor	igår.
Jag	lämnade	honom	boken	på biblioteket i måndags.

3. subjekt + predikatsverb + "vandrande" adverbial + objekt + adverbial

Exempel:

Subjekt	Pred.- verb	"Vandrande" adverbial	(Pred.- verb)	Objekt	Adverbial
Vi	äter	aldrig		ärtsoppa	på torsdagarna.
Han	vill	inte	dricka	kaffe	i köket.

§ 914 HUVUDSATS med omvänd ordföljd

Om huvudsatsen börjar med en annan satsdel än subjektet har den omvänd
 ordföljd.

Ett tidsadverbial står ofta först i en huvudsats, speciellt om subjektet är kort,
 t. ex. ett personligt pronomen. (Se nedan moment 1 a.)

Rumsadverbial, sättsadverbial, orsaksadverbial och objekt däremot placerar
 man först endast om de är betonade eller står i motsats till något. (Se nedan
 moment 1 b.)

1 a tidsadverbial + predikatsverb + subjekt + objekt + adverbial

Exempel:

Tidsadverbial	Pred.- verb	Subjekt	(Pred.- verb)	Objekt	Adverbial
I somras	träffade	de		Anderssons	på landet.
I maj	ska	de	resa	—	till Rom.

1 b rumsadverbial }
 sättsadverbial } + predikatsverb + subjekt + { objekt eller
 orsaksadverbial }
 eller objekt }

Exempel:

Rumsadverbial	Predikatsverb	Subjekt	Objekt
Bredvid honom	sitter		en vacker flicka.
Sättsadverbial	Predikatsverb	Subjekt	Objekt
Med stor hastighet	närmade sig	rymdkapseln	jordatmosfären.
Orsaksadverbial	Predikatsverb	Subjekt	Adverbial
Därför	går	jag	långsamt.
Objekt	Predikatsverb	Subjekt	(Pred.- verb) Adverbial
Den tyngsta väskan	har	han	ställt bakom bilen.

2. **adverbial eller objekt} + predikatsverb + subjekt + {direkt objekt} + {preposition + indirekt objekt}**

Exempel:

Adverbial	Predikatsverb	Subjekt	Direkt objekt	Indirekt objekt
Igår	gav	hon	blommor	till sin man.

Anm.: Om det indirekta objektet inte har någon preposition (åt, till), står det före det direkta objektet.

Adverbial	Predikatsverb	Subjekt	Indirekt objekt	Direkt objekt
Igår	gav	hon	sin man	blommor.

3. **adverbial eller objekt} + predikatsverb + subjekt + {"vandrande" adverbial} + {adverbial eller objekt}**

Exempel:

Objekt	Pred.-verb	Subjekt	"Vandrande" adverbial	(Pred.-verb)	Adverbial
Kyckling	äter	vi	aldrig		på vardagarna

Tidsadverbial	Predikatsverb	Subjekt	"Vandrande" adverbial	(Predikatsverb)
Idag	kan	de	inte	komma.

§ 915 BISATS

1. **subjekt + predikatsverb + objekt + adverbial**

Exempel:

Huvudsats	Bisats			
	Subjekt	Predikatsverb	Objekt	Adverbial
Han säger,	att de	äter	ärtsoppa	på torsdagarna.
Hon undrar,	om han	vill dricka	kaffe	i köket.
Han frågade,	om vi	var	—	på landet i somras.

Anm.: Angående den inbördes ordningen mellan olika adverbial, se Ordföljd § 913 1, anm. 1 och 2.

2. **subjekt + predikatsverb + direkt objekt + {preposition + indirekt objekt} + adverbial**

Exempel:

Huvudsats	Bisats				
	Subjekt	Pred.-verb	Prep. + Dir. obj.	Prep. + ind. obj.	Adverbial
Hon undrade,	om vi	gav	blommor	till värdinnan	på festen.

Indirekt objekt utan preposition: se Ordföljd § 913 2, anm. 3.

Exempel: Hon undrade, om han gav värdinnan blommor på festen.

3. **subjekt + "vandrande" adverbial + predikatsverb + objekt + adverbial**

Exempel:

Huvudsats	Bisats				
	Subj.	"Vandr." adverbial	Pred.-verb	Objekt	Adverbial
Hon undrar,	om vi	aldrig	äter	ärtsoppa	på torsdagarna.

Huvudsats		Bisats				
Subj.	"Vandr." adverbial	Pred.-verb	Objekt	Adverbial		
Vi frågade, om	han	inte	ville dricka kaffe	i köket i morgon.		
Vi sade, att	vi	ofta	talade	om vädret	med våra grannar på söndagarna.	

ÖVRIGT

§ 916 PLACERINGEN av OBETONAT PRONOMEN som OBJEKT

Personliga och reflexiva pronomina (se Pronomina § § 402, 403, 404 och 437) som **objekt** är i regel **obetonade**. I en huvudsats med enkelt tempus (se Verb § 506 a) placerar man ett obetonat pronomen i objektsställning **före** ett "vandrande" adverb.

Exempel: Jag träffar aldrig herr Ek.

Han såg inte bilen.

Hon gav inte sin man pengarna i morse.

Men: Jag träffar **honom** aldrig.

Hon gav **honom** inte pengarna i morse.

Han tvättar **sig** sällan. (reflexivt pronomen)

Anm. 1: Om ett personligt eller reflexivt pronomen som objekt **någon gång** är **betonat** är det vanligen fråga om **motsatsbetoning**.

Exempel: Vi känner inte **henne** (men honom).

(Jfr Ordföljd § 908 anm. 6.)

Anm. 2: Denna regel gäller inte löst sammansatta verb av **typen tycka om, sätta på**. (Se Verb § § 537 — 539.)

Exempel: Eva tycker inte om Adam.

Jämför: Eva tycker inte om **honom**.

Anm. 3: I en huvudsats med **sammansatt tempus** (se Verb § 506 b) har ett **obetonat** pronomen i objektsställning **samma plats** som ett **vanligt objekt**.

Exempel: Hon har aldrig träffat Peter.

Jämför: Hon har aldrig träffat honom.

Angående ordföljden vid sammansatta verb, se Verb § 540.

MENINGSBYGGNAD

§ 1001 INLEDNING

En sats kan ingå som en satsdel i en annan sats. Satsen *att han kom* ingår i satsen *Jag såg att han kom. att han kom* fungerar där som objekt till *såg* på ungefär samma sätt som *honom* i satsen *jag såg honom*. I satsen *Jag hade nämligen inte somnat när han kom* utgör *när han kom* adverbial på ungefär samma sätt som om det i dess ställe hade stått *då*.

Man säger att en sats är underordnad den sats den ingår i. Satsen *att han kom* är underordnad satsen *Jag såg att han kom*. Man säger också att en sats är överordnad den sats som ingår i den. Satsen *Jag såg att han kom* är överordnad satsen *att han kom*.

En sats som inte är underordnad någon annan kallar man **huvudsats**. Andra satser kallar man bisatser. Bisatser kan därför inte förekomma ensamma.

Se även Bisatsinledande ord, Meningsbyggnad § 1008.

§ 1002 HUVUDSATSER

En huvudsats kan vara

- 1) ett påstående
- 2) en fråga
- 3) en uppmaning

Exempel: 1) Hon kommer hit i kväll.

Hon kommer kanske inte.

2) Kommer du i kväll?

3) Kom hit i kväll!

Angående ordföljden i huvudsats se Ordföljd § § 902 och 903.

En eller flera huvudsatser kan utgöra **en mening**. När en mening innehåller flera huvudsatser, förenar man dessa vanligen med en **samordnande konjunktion**. Se Konjunktioner § 802.

Anm. 1: Uttryck som *han säger, hon tyckte, jag undrar* m. fl. är inte hela satser utan bara delar av satser. Verben *säger, tyckte, undrar* o. s. v.

måste alltid ha ett objekt. Objektet brukar bestå av en direkt anföring, av en objektsbisats (vanligen en *att*-sats) eller av pronomen *det*.

Exempel: "Kom nu!" sa(de) han.
Hon vet **att han ska komma**.
De undrade **om vi kunde komma**.
Jag tycker **det**.
Jag undrar **det**.

Anm. 2: Huvudsatser inledda med *för* och *ty* har samma funktion som bisatser inledda med *eftersom* och *därför att*. Dessa huvudsatser kan inte stå ensamma. (Se Konjunktioner § § 808 och 817.)

Exempel: Han kunde inte komma idag, för han hade inte tid.
Han kunde inte komma idag, därför att han inte hade tid.

BISATSER

§ 1003 INLEDNING

Bisatserna kan man dela in på två olika sätt: 1) efter **deras funktion** i den överordnade satsen, och 2) efter **deras inre uppbyggnad**.

§ 1004 Indelning av bisatserna efter deras **FUNKTION** i den överordnade satsen

A. En **objektsbisats** är objekt till predikats verbet i huvudsatsen. Dessa bisatser är vanligen *att*-satser eller **indirekta frågesatser**.

Exempel: Hon vet **att vi ska komma**.
De undrade **om vi kunde komma**.

B. En **adverbialsbisats** utgör adverbial i huvudsatsen. De flesta bisatser inledda med en **underordnande konjunktion** är adverbialsbisatser.

Exempel: Klockan var sju, **när han kom hem**.
Hon kom inte till arbetet, **eftersom bilen hade gått sönder**.

C. En **attributbisats** är en bestämning till ett substantiv i huvudsatsen. Attributbisatsen är vanligen en **relativsats**.

Exempel: De bor i ett hus **som är grönt**.

D. En **subjektsbisats** (vanligen en *att*-sats) är ofta **det egentliga subjektet** till ett operonligt uttryck.

Exempel: **Det** är säkert **att han ska göra det**.
Säkert är **att han klarar sig**.
Det var konstigt **att han kom så sent**.

Indelning av bisatserna efter deras INRE UPPBYGGNAD

§ 1005 Konjunktionsbisatser (se Konjunktioner § § 802, 810—825)

a) *att*-satser

Exempel: Hon säger **att han inte har tid**.

b) Temporal bisatser (tidsbisatser)

Exempel: **När** tåget kom stod hans **taxi och väntade**.

c) Kausala bisatser (orsaksbisatser)

Exempel: Hon vill gå ut **därför att (eftersom) solen skiner**.

d) Konditionala bisatser (villkorsbisatser)

Exempel: **Om** jag får tid kommer jag.

e) Koncessiva bisatser (medgivande bisatser)

Exempel: Han gick till arbetet **fastän han var sjuk**.

f) Finala bisatser (avsiktsbisatser)

Exempel: Tant Elsa gav den **gråtande flickan en chokladbit för att** hon skulle bli glad igen.

g) **Konsekutiva bisatser** (följdbisatser)

Exempel: Hon arbetade **så hårt att** hon **måste sjukskriva sig**.

h) **Komparativa bisatser** (jämförelsebisatser)

Exempel: Eva sjunger bättre **än** Olle.
Olle sjunger inte lika bra **som** hon.

i) **Interrogativa bisatser** (frågebisatser)

Exempel: Han frågade mig **om** jag ville gå med honom.

(Se även Meningsbyggnad § 1006.)

§ 1006 **Indirekta frågesatser**

En indirekt frågesats kan börja med

- a) ett interrogativt (frågande) **pronomen**: *vem, vad, vilken, vilket, vilka*;
- b) ett interrogativt (frågande) **adverb**: *när, var, vart, hur, varför, varifrån*;
- c) en interrogativ (frågande) **konjunktion**: *om, huruvida, ifall*;

(Se även Meningsbyggnad § 1005 i.)

Anm. 1: Om en **direkt fråga** börjar med ett **frågande pronomen** eller **adverb**, förenar detta ord huvudsatsen med bisatsen, **när** man gör frågan indirekt.

Exempel: **Vad** vill du? (direkt fråga)
Han frågar **vad** du vill. (indirekt fråga, rak ordföljd)
Var bor han? (direkt fråga)
De vill veta **var** han bor. (indirekt fråga, rak ordföljd)

Anm. 2: Om en **direkt fråga** inte börjar med ett **frågande pronomen** eller **adverb**, förenar man huvudsatsen med bisatsen med en **interrogativ (frågande) konjunktion**, när man gör frågan indirekt.

Exempel: Har de varit här? (direkt fråga)
Hon undrar **om** de har varit här. (indirekt fråga, rak ordföljd)

§ 1007 **Relativa bisatser**

En relativ bisats kan börja med

- a) ett relativt pronomen: *som, vars, vilken, vilket, vilka, vad*;
- b) ett relativt adverb: *där, dit*, m. fl.

Exempel: Boken **som** jag läser just nu är verkligen intressant.
Hotellet **dit** vi ska resa i sommar är välkänt.

(Se Relativa pronomina § § 410 — 412 och Relativa adverb § 613, 2 b.)

Anm.: Om det relativa pronomenet inte är **subjekt** i bisatsen **kan man utelämnat** det.

Exempel: Filmen vi såg igår var dålig.

§ 1008 **Översikt över några vanliga BISATSINLEDANDE ORD**A. **Underordnande konjunktioner**

att
när, då, sedan
därför att, eftersom, då
om (konditionalt)
fastän, trots att
för att
så att
än, som
om (interrogativt) **Se vidare Konjunktioner § § 810 — 825.**

B. **Frågeord**

vem, vad
vilken, vilket, vilka
när, var, vart, hur, varför, varifrån
om, huruvida, ifall

C. **Relativa ord**

som, vars
vilken, vilket, vilka, vad
där, dit

§ 1009 Några vanliga MENINGSTYPER

Observera huvudsatsernas ordföljd i följande exempel. En huvudsats har omvänd ordföljd om den börjar med (en konjunktion omedelbart följd av) en annan satsdel än subjektet. (Se Ordföljd § 902.) Detta gäller också om den börjar med en bisats som är adverbial eller objekt.

I. a) huvudsats + huvudsats

Exempel: Solen sken och det fanns inte ett moln på himlen.

b) huvudsats som slutar med bisats

Exempel: Alla går hem när klockan är fem.

c) huvudsats som börjar med bisats

Exempel: När klockan är fem går alla hem.

Anm. 1: I ledig stil och talspråk är det vanligt att man gör långa meningar med många huvudsatser sammanbundna med samordnande konjunktioner.

Exempel: De ringde och bjöd honom komma ut på landet
+ och han ville gärna åka men han kunde inte åka just då,
+ för han hade för mycket arbete.
+

Anm. 2: I en mening med två samordnade huvudsatser som har samma subjekt kan man utelämna subjektet i den andra huvudsatsen (dock endast vid konjunktionerna *och*, *men*, *eller* och *utan*).

Exempel: Till slut kom solen fram och värmd oss alla.

d) huvudsats med inbäddad bisats

Exempel: Hoppet | förlorade han aldrig.
| att han skulle bli frisk

Varenda en | hjälpte till.
| som bor i huset

Blommorna | blev dyra för honom.
| (som) hon aldrig fick

Han gjorde allt | för att bli populär.
| han kunde

e) huvudsats som slutar med adverbial + huvudsats som slutar med adverbial

Exempel: Herr Karlsson fiskade i Lillsjön i torsdags, och
+ han fick mycket fisk då.

f) huvudsats som börjar med adverbial + huvudsats som slutar med adverbial

Exempel: I torsdags fiskade herr Karlsson i Lillsjön, och
+ han fick mycket fisk då.

g) huvudsats som slutar med adverbial + huvudsats som börjar med adverbial

Exempel: Herr Karlsson fiskade i Lillsjön i torsdags och då
+ fick han mycket fisk.

- h) huvudsats som börjar med adverbial + huvudsats som börjar med adverbial

Exempel: I torsdags fiskade herr Karlsson i Lillsjön och han
+
fick han mycket fisk.

(Se även Ordföljd § 902.)

- II. a) huvudsats + huvudsats som slutar med bisats

Exempel: Han bad dem komma på middag, men de kunde inte
+
komma |
eftersom de inte hade någon barnvakt.

- b) huvudsats som börjar med adverbial + huvudsats som slutar med bisats

Exempel: I torsdags fiskade herr Karlsson i Lillsjön och han
+
fick mycket fisk, |
när han var där.

- c) huvudsats + huvudsats med "inkilad" bisats

Man kan "kila in" bisatsen i den andra av två sammanbundna huvudsatser, direkt efter den samordnande konjunktionen. I det fallet får den andra huvudsatsen omvänd ordföljd. Detta är en vanlig konstruktion i svenskan.

Exempel: Hon bad dem komma på middag, men |
+ |
eftersom de |
kunde de inte komma.
inte hade någon barnvakt |

Anm.: Detta är ett slags inbäddade bisatser.

- d) huvudsats som börjar med bisats + konjunktion + bisats

Exempel 1:

När jag var barn och (när) hela familjen ännu
+
gjorde vi ofta utflykter till den
bodde hemma |
närbelägna slottsruinen.

2:

Att han själv gjort rätt och att alla andra bara
+
var han helt övertygad om.
ville missförstå honom |

Anm.: De flesta underordnande konjunktioner upprepar man ofta och att upprepar man nästan alltid efter den samordnande konjunktionen.

- e) huvudsats som slutar med bisats + konjunktion + bisats

Exempel 1: Konduktören meddelade |

att tåget inte var särskilt
mycket försenat och att passagerarna mycket väl
+
skulle hinna med färjan.

2: Herr Persson undrar |

vem som ljuger och vem
+
som talat sanning.

Anm. 1: Man upprepar i regel frågande adverb och frågande pronomen efter den samordnande konjunktionen.

3: Han är helt förtrollad av fjällen | dit han ofta reser

och dit han förresten ska resa nu på lördag.

+

Anm. 2: Man **upprepar ofta relativa adverb och relativa pronomina** efter den samordnande konjunktionen. Detta gäller främst *där* och *dit*.

f) **huvudsats som börjar med adverbial och slutar med bisats + konjunktion + bisats**

Exempel: Igår mötte jag Eva | som nyss hade kommit hem från

Paris och (som) inte hade några pengar kvar.

+

g) **huvudsats som både börjar och slutar med en bisats**

Exempel:

När jag reser till Australien | ska jag flyga | eftersom det
går fortast.

III. **huvudsats som slutar med en bisats som slutar med en bisats**

Exempel 1: Hon berättade ständigt om Omar | som hon hade träffat

i Paris | där hon hade varit hembiträde.

2: Johan gav sin fästme en bukett blommor | som han

hade plockat | när han gick genom parken.

DIVERSE

§ 1101 Användningen av *före* och *innan*

före är en **preposition** och hör ihop med, **styr**,

1. **substantiv**, även **egennamn**
2. **pronomen** i objektsställning
3. **räkneord** (oftast klockslag)

Exempel: Jag måste läsa tidningen **före middagen**.
Kan jag få låna boken **före Eva**?
Han läste tidningen **före mig**.
Kan du komma **före tolv**?

innan är en **konjunktion** och inleder en **bisats**.

Exempel: Jag måste läsa tidningen, *innan* vi äter middag.

Anm. 1: I talspråk och ledig stil använder man ofta *innan* som preposition och *före* som konjunktion.

Anm. 2: *före* är en preposition, medan *förr* (= *föret*, *tidigare*¹) är ett adverb.

§ 1102 Användningen av *under* och *medan*

under är en **preposition** och hör ihop med, **styr**,

1. **substantiv**, även **egennamn**
2. **pronomen** i objektsställning

Exempel: Han var i Sverige **under** sommaren.
Hunden ligger **under** bordet.
Under Bergs bor familjen Lind.
Familjen Berg bor i lägenheten **under** oss.

Observera att *under* är både tidspreposition och rumspreposition. (Se Prepositioner § 723.)

1) komparativ av adverbet *tidigt*.

medan är en **konjunktion** och inleder en **bisats**.

Exempel: Lars var på sitt arbete, **medan** hans fru reste omkring i Europa.

§ 1103 Användningen av *efter* och *sedan*

efter är en **preposition** och hör ihop med, **styr**,

1. **substantiv**, även egennamn
2. **pronomen** i objektsställning
3. **räkneord** (oftast klockslog)
4. **att ha + supinum** (se Verb § 502)

Exempel: Han kom **efter** middagen.

Han kom **efter** henne.

Han kom **efter** att ha träffat **henne**.

sedan kan vara

1. a) en **konjunktion** (= *när*, *efter det att*) och inleder en **bisats**.

Exempel: Han kom hit **sedan** han sagt godnatt till henne.

- b) en **konjunktion** (= *alltsedan*) och inleder en **bisats**.

Exempel: Hon är sig inte lik **sedan** olyckan hände.

2. ett **adverb**. Man kan i regel tänka sig adverbet *sedan* som en motsats till adverbet *först*, om man talar om flera saker som har hänt i följd. Adverbet *sedan* kan man vanligen byta ut mot adverbena *därefter* eller *efteråt*.

Exempel: Han åkte (först) buss till torget. Han gick **sedan** till stationen.

Eller: Han åkte (först) buss till torget. **Sedan** gick han till stationen.

Observera ordföljden om adverbet kommer först i huvudsatsen!

Anm.: *först* kan också betyda *inte . . . förrän*.

Exempel: De kom **först** på kvällen (= inte förrän på kvällen), fastän de hade lovat att komma på förmiddagen.

3. en **preposition** = *alltsedan*

Exempel: Han har inte träffat henne **sedan** semestern.

Sedan dess (se Prepositioner § 741) har han **däremot** studerat mycket flitigt.

§ 1104 Olika betydelser av *då*

1. *då* kan vara en **temporal konjunktion** (se Konjunktioner § 802, II 2) och har då samma betydelse som *när*.

Exempel: **Då** (= *när*) familjen Kvist kom hem från semestern, var **deras** silverskedar försvunna.

2. *då* kan vara en **kausal konjunktion** (se Konjunktioner § 802, II 3) och har då samma betydelse som *eftersom*.

Exempel: **Då** (= *eftersom*) silverskedarna var mycket dyrbara, anmälde stölden genast till polisen.

3. *då* kan vara **adverb** och betyda a) *vid den tiden*, *vid den tidpunkten*
b) *i så fall*, *om det är så*.

Exempel: Herr och fru Kvist hade fått skedarna i förlovningspresent. Skedarna var **då** (= *vid den tidpunkten*) 150 år gamla.
Har du tandvärk? **Då** (= *i så fall*) bör du genast gå till tandläkaren.

§ 1105 Användningen av tidsadverbena *sedan* och *då*

Adverbet *sedan* kan man vanligen byta ut mot adverbena *därefter* eller *efteråt*, medan man kan använda *vid den tidpunkten* eller *vid den tiden i stället* för *då*. Se även Diverse § § 1103 och 1104.

Exempel: Först tvättade han bilen. **Sedan** (= därefter) ställde han in den i garaget.
Hon kom hem klockan halv sex. **Då** (= vid den tidpunkten) hade hennes barn redan lagat middagen.

§ 1106 Användningen av *trots* och *trots att*

trots är en **preposition** och hör ihop med, styr,

1. **substantiv**, även **egennamn**
2. **pronomen** i objektsställning

Exempel: Han kom hem **trots** ovädret och stormen.
Det gick bra **trots** allt.
Han körde ensam hela vägen **trots** Karins protester.

trots att är en **konjunktion** (= *fastän*) och inleder en **bisats**.

Exempel: Han körde ensam hela vägen, **trots att** Karin protesterade **mycket** mot detta.

§ 1107 Användningen av *därför* och *därför att*

därför är ett **adverb** och betyder ungefär detsamma som "av den orsaken", "av den anledningen".

därför att är en **konjunktion** (= *eftersom*) och inleder en **bisats**.

Exempel: Det är kallt. **Därför** (= av den orsaken) fryser jag om **händerna**.
Jag fryser om händerna, **därför att** det är kallt.

Obs! Om man har en mening med huvudsats och bisats, så kan man i regel inte börja meningen med *därför att*. Man måste använda någon av konjunktionerna *eftersom*, *emedan* eller *då*, om man vill placera bisatsen först. (Se Konjunktioner § 817.)

Som svar på en fråga inledd med *varför* kan man, särskilt i talspråk, använda endast bisatsen inledd med *därför att*. (Obs! **Bisatsordföljden** har man kvar.) Se även **Emfatisk omskrivning**, Diverse § 1109.

§ 1108 Användningen av *tro*, *tycka* och *tänka*

tro

1. *tro* = *inte veta säkert*, *anta*

Exempel: Jag har inte läst boken ännu, **men jag tror att den är intressant**.
(Innan jag har erfarenhet av **boken**.)

2. *tro* = *lita på*, *veta att det som någon säger är sant*

Exempel: Jag **trodde** henne, när hon förklarade varför **hon kom så sent** som hon gjorde.

3. *tro på*

Exempel: Hon har alltid **trott på** en personlig **gud**.
De **trodde på** det godas seger.

tycka

1. *tycka* = *mena*, *anse*, *ha en åsikt*

Exempel: Nu har jag läst boken, och jag **tycker att den är mycket intressant**. (Sedan jag har fått erfarenhet.)

2. *tycka om* = *ha en åsikt om*

Exempel: Vad **tycker du om boken?** — Den är **urtråkig**.

3. *tycka om* = *gilla*, *älska*, *vara förtjust i*

Exempel: Han **tycker om** choklad.

tänka

1. tänka = använda hjärnan, fundera

Exempel: Jag kan inte tänka när jag är trött.

2. tänka på

Exempel: Adam tänker aldrig mera på Eva.

3. tänka = planera, ämna, ha för avsikt att (se Verb § 547 V)

Exempel: Anna tänker åka till Flen på söndag.

Observera att man inte har något infinitivmärke (att) efter tänka.

§ 1109 EMFATISK OMSKRIVNING

När man vill rikta särskild uppmärksamhet på ett ord, "framhäva" det, kan man "lyfta fram" det genom en s. k. **emfatisk omskrivning**. Det innebär att man börjar med *det är/det var* + **det ord som man vill betona**, och sedan tillfogar en **relativsats** som talar om vad man vill ha sagt om det framhävda ordet.

Exempel: Anna spelar.

(Man vill betona att just Anna och ingen annan spelar:)

Det är Anna som spelar.

Schema över användningen av emfatisk omskrivning

A. Det framhävda ordet är **subjekt**. Relativsatsen måste börja med *som*.

Presensfamilj:
(se Verb § 513)

Han gör det. → Det är han som gör det.

Han har gjort det. → Det är han som har gjort det.

Han ska göra det. → Det är han som ska göra det.

Preteritumfamilj:
(se Verb § 513)

Han gjorde det. → Det var han som gjorde det.

Han hade gjort det. → Det var han som hade gjort det.

Han skulle göra det. → Det var han som skulle göra det.

Observera förhållandet mellan verbens tidsformer!

B. Det framhävda ordet kan även vara en annan satsdel än subjektet.
I det fallet brukar relativsatsen inte ha något *som*.

Han älskar biff. → Det är biff (som) han älskar.

Hon har arbetat här } → { Det är en vecka (som) hon har
en vecka. } arbetat här.

Ni kom på hösten. → Det var på hösten (som) ni kom.

De skulle komma på } → { Det var på lördagen (som) de
lördagen. } skulle komma.

Observera den mycket vanliga konstruktionen:

DET ÄR/VAR DÄRFÖR (SOM) . . .

Exempel: Bilen hade gått sönder. Därför kom han för sent. →

→ Det var därför (som) han kom för sent.

Jämför: Han kom för sent därför att bilen hade gått sönder.

Se även Diverse § 1107 och Konjunktioner § 817.

C. Man kan också framhäva ett ord i en fråga. I följande exempel är **subjektet** betonat.

<u>Gör</u> han det?	→	<u>Är</u> det han som <u>gör</u> det?
<u>Har</u> han <u>gjort</u> det?	→	<u>Är</u> det han som <u>har gjort</u> det?
<u>Ska</u> han <u>göra</u> det?	→	<u>Är</u> det han som <u>ska göra</u> det?
<u>Gjorde</u> han det?	→	<u>Var</u> det han som <u>gjorde</u> det?
<u>Hade</u> han <u>gjort</u> det?	→	<u>Var</u> det han som <u>hade gjort</u> det?
<u>Skulle</u> han <u>göra</u> det?	→	<u>Var</u> det han som <u>skulle göra</u> det?

D. Även i en fråga kan man framhäva en annan satsdel än subjektet. Också här brukar man utelämna *som*.

<u>Älskar</u> han <u>biff</u> ?	→	<u>Är</u> det <u>biff</u> (som) han <u>älskar</u> ?
<u>Har</u> hon <u>arbetat</u> här <u>en vecka</u> ?	→	{ <u>Är</u> det <u>en vecka</u> (som) hon <u>har</u> <u>arbetat</u> här?
<u>Kom</u> ni på <u>hösten</u> ?	→	{ <u>Var</u> det <u>på hösten</u> (som) ni <u>kom</u> ?
<u>Kommer</u> de på <u>lör-</u> <u>dag</u> ?	→	{ <u>Är</u> det <u>på lördag</u> (som) de <u>kom-</u> <u>mer</u> ?

§ 1110 Användningen av **som** och **att**

som kan vara

1. **relativpronomen** (se Pronomina § 410)

Exempel: Hunden **som** ligger där heter Fido.

Vill du ge mig tidningen **som** ligger på bordet?

2. **jämförande konjunktion** (= *såsom*), se Konjunktioner § 823.

Exempel: De bor i samma hus **som** Petterssons.

Hon är lika fattig **som** jag.

att kan vara

1. en **underordnande konjunktion** som inleder en **bisats** (se Konjunktioner § 811)

Exempel: Jag vet **att** han inte kommer i **dag** heller.

2. **infinitivmärke** (står framför en infinitiv), se Verb § 503

Exempel: Har du lust **att** gå på bio ikväll?

Obs! Jämför följande två exempel:

- Hon är glad **därför** att solen skiner.
- Solen skiner. Det är **därför (som)** hon är glad.

I det andra exemplet har vi s. k. **emfatisk omskrivning**. (Se Diverse § 1109)

§ 1111 Användningen av *mycket* i jakande och nekande satser

A. Adverbet *mycket* + ett **substantiv** (kollektiv, se Substantiv § 101, Adverb § 611 anm.) använder man både i **jakande** och **nekande** satser.

Exempel: Erik har **mycket** pengar.

Johan har **inte mycket** pengar.

B. Adverbet *mycket* + adjektiv, adverb, presens particip eller perfekt particip använder man bara i jakande meningar. I en nekande mening **måste** man byta ut *mycket* mot *så*, (*så*) *särskilt* eller (*så*) *speciellt*.

Exempel: Fru Persson sjunger **mycket** vackert.
Fröken Persson sjunger **inte så** vackert.
Herr Persson är **mycket rik** men han är **inte särskilt** vacker.
Han är **mycket intresserad** av ishockey.
Hon är **inte (så) speciellt** road av ishockey.

§ 1112 Användningen av *att* och *för att* framför en infinitiv

Exempel: 1) Hon tycker mest om **att** ligga och lata sig.
2) Han kom nog **för att** hälsa på dig.

I exempel 1 är infinitiven **objekt** till predikatet *tycker om* och svarar alltså på frågan *v a d.* (Se också Verb § 504, II.)

I exempel 2 talar man om *varför* han kom, i *vilken avsikt* han kom.

§ 1113 Schema över användningen av *de* och *dem*

de och *dem* finns i flera olika pronomengrupper. *de* kan **dessutom** vara fristående bestämd artikel.

	Subjektsform	Objektsform
1. Personligt pronomen (Se Pronomina § § 402 och 403.)	de	dem
2. Demonstrativt pronomen (Se Pronomina § 416.)		
a) Attributivt	de	de
b) Självständigt	de	dem
3. Determinativt pronomen (Se Pronomina § 422.)		
a) Attributivt	de	de
b) Självständigt	de	dem
4. Bestämd fristående artikel (Se Substantiv § 111.)	de	de

Exempel: 1) **De** har aldrig hälsat på oss.
Jag har ofta träffat **dem**.
2 a) Hur många lägenheter finns det i **de** husen?
2 b) Jag vet inte hur många det finns i **dem**, men i det här **huset** finns det tolv.
3 a) Känner du **de** människor som bor i våningen ovanför?
3 b) Känner du **dem** som bor i våningen ovanför?
4) **De** sista dikterna i boken är finast.
Jag tycker bäst om **de** sista dikterna.

§ 1114 STAVNINGEN av *m*- och *n*-LJUDEN

A. Stavningen av *m*-ljudet

Regel: **Dubbelt** *m* kan man bara ha **mellan två vokaler**, och den första vokalen måste då vara **kort**. (Undantag: *damm*, *lamm* — jfr *dam*, *lam*.) *m* dubbeltecknas alltså inte i ord som *rum* trots att vokalen är kort. Angående **kort** och **lång** vokal, se Uttal U 1.

Vokal med ˇ betyder kort vokal, t. ex. ä i glass:

Vokal med – betyder lång vokal, t. ex. ā i glas:

Exempel: (en) d **ü** m (fråga) (två) d **ü** m a (frågor)
(ett) d **ü** m t (svar) (två) d **ü** m m a (svar)
(ett stort) r **ü** m r **ü** m m e t (är stort)
(två stora) r **ü** m r **ü** m m e n (är stora)
(Herr Ek) g l **ö** m m e r (alltid pengarna)
(Han) g l **ö** m d e (dem igår)
(Han har) g l **ö** m t (dem många gånger)

Anm.: (en) bekv **ā** m (stol) (två) bekv **ā** m a (stolar)
(ett) bekv **ā** m t (badrum) (två) bekv **ā** m a (badrum)
(ett stort) probl **ē** m probl **ē** m e t (är stort)

ä och e är här betonade och långa.

B. Stavningen av *n*-ljudet

Regel: **Dubbelt *n*** kan man ha mellan två vokaler, och den första vokalen måste då vara kort. **Dubbelt *n*** kan man också ha i slutet av ett ord, om en kort vokal kommer före.

Exempel: (en) s ä n n (historia) (två) s ä n n a (historier)
 (ett) s ä n t (svar) (två) s ä n n a (svar)
 (Erik) k ä n n e r (henne)
 (Han) k ä n d e (henne inte då)
 (Han har) k ä n t (henne länge)

Anm. 1: I några mycket vanliga ord skriver man enkelt *n* efter kort vokal i slutet av ordet, t. ex. *man* (substantiv och pronomen), *vän*, *han*, *hon*, *en*, m. fl.

(en stor) m ä n m ä n n e n (är stor)
 (två stora) m ä n m ä n n e n (är stora)
 (en) v ä n (är här) (två) v ä n n e r (är här)
 v ä n n e n (är här) v ä n n e r n a (är här)

Anm. 2: (en) f i n (stol) (två) f i n a (stolar)
 (ett) f i n t (bord) (två) f i n a (bord)
 (ett långt) b e n b e n e t (är långt)
 (två långa) b e n b e n e n (är långa)

i och *e* är här betonade och långa.

Anm. 3: Jämför *glöm!* — *glömde* — *glömt*
känn! — *kände* — *känt*

§ 1115 AVSTAVNING

Man kan avstava ord i svenskan efter två principer:

1. mellan stavelser så att en konsonant kommer till nästa rad;

Exempel: mat-ta poj-ke sit-ta

2. mellan ordets olika morfem (morfem kallar man varje del av ett ord som har någon betydelse, t. ex. vissa prefix, suffix, ändelser).

Exempel: för-ord-et be-kant-skaps-krets-en

Anm.: Man får aldrig dela på fasta bokstavkombinationer som betecknar ett ljud, t. ex. *ng* i *tung-a*, *ck* i *tack-a*, *sch* i *dusch-av-del-ning*. **Däremot:** *reg-na*.

§ 1116 Användningen av STOR resp. LITEN BEGYNNELSEBOKSTAV

Man skriver **alltid** det första ordet i en mening med stor begynnelsebokstav. Inne i meningen skriver man **vissa ord** med stor begynnelsebokstav.

Stor begynnelsebokstav har alltid	Liten begynnelsebokstav inne i en mening har
namn på länder: Sverige världsdelar: Amerika öar: Gotland städer: Göteborg orter: Blomstermåla hav: Atlanten sjöar: Mälaren floder och älvar: Klarälven personer: Andersson Peter företag: Volvo teaterpjäser: Ett dockhem böcker: Ro utan åror	namn på månader: april helger: midsommar veckodagar: onsdag Likaså ord som betecknar den som tillhör viss grupp, t. ex. den som har viss (visst) nationalitet: svensk, dansk, italienska geografisk anknytning: göteborgare, gottlänning yrke: professor Berg rang, social ställning: fröken Lund religion: muhammedan parti: centerpartist

Adjektiv inne i en mening skrivs alltid med liten begynnelsebokstav. Det gäller även nationalitetsadjektiv: *svensk*, *tysk*, *amerikansk*. Ord som är sammansatta eller avledda av namn brukar skrivas med liten begynnelsebokstav: *uppsalabo*, *parisresa*.

UTTAL

UTTAL — STAVNING

U 1 VOKALER

- I. Svenskan har 9 olika vokaler.
- II. I **betonad** ställning skiljer man mellan **lång** och **kort** vokal. Dessa är inte bara kvantitativt utan också kvalitativt olika.
- III. **Obetonad** vokal är alltid kort. Exempel: "tåla". "Han tår den". Men: "Han tår út den". Vokalerna representeras av 9 vokaltecken. Står det i samma stavelse mer än en konsonantbokstav efter vokalen ska vokalen uttalas kort. Exempel: "hat" [ha:t], "hatt" [hat], "hand" [hand], "hasch" [haʃ].
- IV. De olika vokaltecknen representerar följande uttal:

a	[a:] hat [a] hatt	
e	[e:] het [e] hett ¹	
i	[i:] rit [i] ritt	
o	[u:] rot [ɔ] boll ²	ibland [ø:] kol ibland [u] rott ³
u	[u:] Rut [ø] rutt	
y	[y:] byt [y] bytt	
å	[o:] båt [ɔ] rått	
ä	[e:] rät [ɛ] rätt ⁴	före -r: [æ:] här [æ] herr ⁵
ö	[ø:] röt [ø] rött	före -r: [œ:] för [œ] förr

¹ Kort e uttalas ibland [ɛ]. Exempel: "fem" [fɛm].

² Det framgår inte av stavningen om o skall uttalas [u:] eller [o:] resp. [u] eller [ɔ].

³ Pluraländelsen -or uttalas vanligen [-ər] eller [-er].

⁴ I stora delar av landet har uttalet av kort [ɛ] och kort [e] sammanfallit. Exempel: "sett" [set] och "sätt" [set]. Särskilt Stockholm är dessutom bekant för sammanfallet mellan långt [e:] och långt [ɛ:]. Exempel: [ne:sa] för [nɛ:sa] "näsa". Dessa sammanfall gäller inte framför r.

⁵ Korte framför -r har också uttalet [æ].

U 2 KONSONANTER

- I. De svenska konsonanttecknen är: *b c d f g h j k l m n p r s t v x*. I några utländska ord och i vissa namn förekommer *q, w, z*.
- II. Dubbeltecknad konsonant visar, att föregående vokal är kort. I stället för "kk" använder man *ck*.
- III. Uttalet av de olika konsonanttecknen när de inte ingår i konsonantsammansättningar är:

b	[b] be
d	[d] då
f	[f] fin
g framföre, i, y, ä, ö	
i samma stavelse efter -l, -r	[j] ge, gilla, gymnastik, gäst, göra
i samma stavelse annars	[j] älg, berg
h	[g] gro, gren, dag, stig, gata, god, Gud, gå [h] han
j	[j] ja
(i många låneord)	[ʃ] journalist
k framföre, i, y, ä, ö	
i samma stavelse ¹ annars	[ç] kemi, Kina, kyrka, känna, kök [k] klass, klen, kall, koka, kung, kål, tak, lek
l	[l] le
m	[m] min
n	[n] nu
p ²	[p ^h] [p] på
r ³	[r] [R] ro
s	[s] se
t	[t] ta
v	[v] vit

¹ I vissa låneord samt i några andra undantagsfall uttalar man *k* [k^h] trots att det står framföre, *i, y, ä, ö*, t.ex. [k^hø] "kö", [k^hile] "kille". Jämför *kök, Kina*.

² Ofta uttalar man *p, t, k* med stark aspiration. Ex.: [p^hap^ha]

³ I större delen av Sverige uttalar man *rd* som ett ljud. På samma sätt gör man med *rl, rn, rs* och *rt*. Se nedan punkt V.

c framföre, i, y, ä, ö i samma stavelse	[s]	centrum
annars	[k]	Carlsson
q (mycket sällsynt)	[k]	Qvist
w	[v]	Wahlström
x	[ks]	yxa
z	[s]	zon (su:n)

IV. Konsonantsammansättningar

ch ¹	[tʃ]	[s]	chef
ng	[ŋ]		hänga
gn	[ŋn]		regna
sk framföre, i, y, ä, ö i samma stavelse	[ʃ]	[s]	sked, skina, sky, skär, skör
annars	[sk]		skriva, ska, skola, skulle, skål, mask, fisk
sj ¹	[ʃ]	[s]	sju
skj	[ʃ]	[s]	skjuta
stj	[ʃ]	[s]	stjärna
sch	[ʃ]	[s]	schack, dusch
-sion ²	[ʃ]	[s]	mission
-tion	[ʃ]	[s]	station

V. r-förbindelser (assimilationer av -r)

rd	[d]	bord
rl	[l]	härlig
rn	[n]	barn
rs	[s]	fors
rt	[t]	bort

Förbindelsen (assimilationen) sträcker sig också mellan olika ord.

Exempel: "Han tvättar sig" [hantvétaʃsɛ]; assimilationen omfattar också nästföljande d, l, n, s, t. Ex.: [bɔʃ tʃsɛ:] "bortse".

VI. Några vanliga fall av bortfall av konsonant (reduktion) i obetonad stavelse

- den fristående bestämda artikeln *det* [de(:)]
- g i adjektivändelsen -ig: *rolig* [rú:li] och *roligt* [rú:lit]
- k i förbindelsen -skt: *hemskt* [hemst]
- vanliga ord: *jag* [ja(:)], *vad* [va], *dag* [da:] m. fl.
- t i neutrum singularis bestämd form: *huset* [hú:se]
- de i preteritum av 1:a konjugationen: *ropade* [rú:på]
- t i supinum av 1:a och 4:e konjugationerna i *ropat* [rú:på] och *kommit* [kómi]

Anm.: Bortfallet av konsonanter skiftar i olika delar av landet. Det gäller särskilt fallen e, f och g.

Se även Pronomina §§ 403, anm. 2a och b, 418 anm., 428, Räkneord § 305, anm. 3, samt Konjunktioner § 804.

BETONING

U 3 ALLMÄNNA REGLER

- Då ett ord står betonat inom satsen fördelar sig trycket inom ordet på olika sätt hos olika ord. Hos somliga ord samlas nästan allt tryck till en enda stavelse. Vi säger att ord av den typen har **accent 1**. Hos andra ord har en stavelse, oftast ordets **första stavelse**, ett markerat **huvudtryck** samtidigt som en följande stavelse har ett starkt **bitryck**. De båda typerna av ord har också var sin typiska "melodi". Ord av den senare typen sägs ha **accent 2**.
- Reglerna för fördelningen mellan de två accenttyperna är många och svåröverskådliga. Alla **enstaviga** ord har naturligtvis **accent 1**. Nästan alla flerstaviga ord, vilkas **första stavelse** är **betonad** har **accent 2**.
- Substantiv, adjektiv, räkneord, huvudverb** och vissa **verbpartiklar** är ofta betonade i satsen.

Artiklar, hjälpverb, konjunktioner, prepositioner, vissa verbpartiklar och pronomen (dock ej demonstrativa pronomina) är i regel obetonade i löpande tal. Skillnaden mellan betonade och obetonade ord är i svenskan mycket stor och påverkar starkt ordets uttal.

Nedan följer en översikt över accentfördelningen i några ordklasser som normalt är tryckstarka inom satsen. Observera speciellt de ordklasser där böjningsändelser kan förändra accenten!

¹ Särskilt i Mellansverige förekommer uttalet [tʃ] (ett blåsljud) för dessa konsonantsammansättningar.

² I många utländska ord har också g och j uttalet [s].
Ex. "[tʃeni:], [ʃeni:] "geni", [tʃu:r], [ʃu:r] "jour".

U 4 SUBSTANTIV

1. **Accent 1** har alla två- och flerstaviga substantiv, vilkas första stavelse saknar betoning.

Exempel: kostým, besök.

Undantag: substantiv, som slutar på ändelserna *-essa*, *-inna*, *-or* samt några på *-ska*.

Exempel: prinsessa, lärarinna, rektor.

2. a) Alla enstaviga substantiv har accent 1.

Exempel: stól, bárn.

- b) De flesta två- och flerstaviga substantiv har accent 2.

Exempel: flíckà, bágarè.

- 3) Substantivens accent i obestämd form singularis finns kvar i bestämd form singularis.

Exempel: stól — stólen, bárn — bárnét, flíckà — flíckàn, bágarè — bágarèn.

Anm.: Bitrycket flyttas till sista stavelsen i ord av typen léjon — léjonèt.

- 4) Substantiv med ändelserna *-or* och *-ar* i obestämd form pluralis (1:a och 2:a deklinationerna) får accent 2.

Exempel: flíckòr, rósòr, gúbbàr, húndàr.

- 5) För 3:e deklinationens substantiv, som har ändelsen *-er* i obestämd form pluralis gäller följande:

- a) de flesta flerstaviga utländska substantiv har accent 1
b) substantiv med om ljud i pluralis har accent 1.

Undantag: sòn — sònèr.

- c) övriga substantiv har i regel accent 2

Exempel: a) kostýmer, restauránger;
b) stáder, böcker;
c) káttèr, fílmèr.

- 6) 4:e och 5:e deklinationerna med ändelsen *-n* eller ingen pluraländelse har samma accent i obestämd form singularis och pluralis.

Exempel: ápplè — ápplèn, kná — knán;
bárn — bárn, bágarè — bágarè, léjòn — léjòn.

- 7) När man lägger till de bestämda pluraländelserna *-a*, *-na* eller *-en* till en pluralform med accent 2, har substantivet fortfarande accent 2, men bitrycket (se Uttal U 3, 1) flyttas till den sista stavelsen.

Exempel: blómmòr — blómmòrnà, húndàr — húndàrnà,
káttèr — káttèrnà, ápplèn — ápplènà,
bágarè — bágarànà, léjòn — léjònèn.

Substantiv med accent 1 i obestämd form pluralis har kvar accent 1 även i bestämd form pluralis.

Exempel: kostýmer — kostýmerna, skór — skórna,
knán — knána, hús — húsen.

Schema över accentfördelningen vid substantiv

Dekl.

1	blómmà rós	-n -en	-òr -òr	-nà -nà
2	gúbbè stól	-n -en	-àr -àr	-nà -nà
3	kostým kátt skó	-en -en -n	-er -èr -r	-na -nà -na
4	ápplè kná	-t -(e)t	-n -n	-à -a
5	bágarè léjòn hús	-n -èt -et	- - -	-nà -èn -en

U 5 VERB

1. Verb, vilkas första stavelse är obetonad, har accent 1.

Exempel: kontrolléar, betálar, förnékar. (Se även Uttal U 7, 4.)

2. Presensformer av enkla verb som slutar på -er har accent 1. (Se även Verb §§ 537 — 539.)

3. Övriga flerstaviga verbformer har accent 2.

Schema över accentfördelningen vid verb

Konj.	Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum	Perf. part.
I.	bádà	bádàr	bádadè	bádàt	bádàd -è
IIa.	stàngà	stànger	stàngdè	stàngt	stàngd -à
IIb.	låsà	låser	lástè	lást	lást -à
III.	tró	trór	tróddè	trótt	tródd -à
IV	skrivà	skríver	skrév	skrivìt	skrivèn -à

Anm.: Perfekt particip, vilkas grundform har accent 2, har i bestämd form och i pluralis fortfarande accent 2 men **bitrycket** flyttas till den **sista stavelsen**.

Exempel: bádàd, bádadè.

U 6 ADJEKTIV

Adjektiven betonar man enligt huvudreglerna. (Se Uttal, U 3.)

Accent 1 förekommer dock alltid i:

1. Adjektiv på -isk.

Exempel: týpisk.

2. Adjektiv på -el och -er i **obestämd form singularis**.

Exempel: énkèl, máger.

3. Komparativformer på -re.

Exempel: hógre.

U 7 Något om accent och betoning i **SAMMANSÄTTNINGAR** och **AVLEDNINGAR**

1. De flesta sammansatta ord har accent 2.

Exempel: hóghùs, járnväg, járnvägsstation, kórtlèk, sýnskådàd, fárdigställa.

2. **Avledda** ord med **obetonade suffix** har accent 2.

Obetonade suffix är bl. a. följande: -aktig, -are, -artad, -bar, -dom, -erska, -faldig, -full, -för, -haftig, -het, -ig, -ing, -ling, -ning, -lek, -lig, -lös, -mässig, -sam, -skap.

Exempel: bágarè, dríckbàr, kàrleksfúll, énhèt, álsklìng.

3. Avledda ord med **betonade suffix** har accent 1.

Betonade suffix är bl. a. följande: -*ant*, -*ent*, -*eri*, -*ion*, -*sion*, -*tion*, -*tet*.

Exempel: *intressánt*, *kompetént*, *statió*n, *kvalitét*.

Anm.: Orden i grupp 3 är låneord.

4. Avledda ord med **obetonade prefix** har accent 1.

Obetonade prefix är bl. a. följande: *be* - och *för* -.

Exempel: *betála* (jämför *tála*, accent 2), *förstå*nd.

5. Avledda ord med **betonade prefix** har accent 2.

Betonade prefix är bl. a. följande: *an* -, *av* -, *er* -, *miss* -, *om* -, *till* -, *under* -, *ut* -, *åter* -, *över* -.

Exempel: *ánt*al, *ú*ndersöka, *ú*ttála, *ó*verröck.

Anm.: Vid ortnamn och familjenamn förekommer både accent 1 och 2. Sammansatta mansnamn har betoning på andra ledet.

Exempel: Lars-Érik, Nils-Óvè, Bengt-Góran.

Kvinnonamn däremot har oftast huvudtryck på första ledet.

Exempel: Ánn-Mariè.

LITTERATUR

- Beckman, Natanael: Svensk språklära för den högre **elementarundervis-**ningen, 9. uppl. 2 tr., 1952
- Beite-Englund m. fl.: Basic Swedish Grammar, 1966
- Björkhagen, Im.: Modern Swedish Grammar, 1965
- Collinder, Björn: Svenska, vårt språks byggnad, 1971
- Durovic, Lubomir: Några svårigheter i svensk grammatik för tjeckisk- och slovakisktalande, 1971
- Elert, Claes-Christian: Allmän och svensk fonetik, 1966
- Elert, Claes-Christian: Morfonematiska typer bland svenska substantiv i Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning, II, 1966
- Elert, Claes-Christian: Ljud och ord i svenskan, 1970
- Englund, Gertie: Några svårigheter i svensk grammatik för fransktalande, 1970
- Hedin, Lars Magnus: Några svårigheter i svensk grammatik för spansktalande, 1971
- Holm, Gösta, red.: Svenskt talspråk, 1967
- Kiefer, Ferenc: Swedish Morphology, 1970
- KVAL (Hammarberg, Björn): Maskinell generering av böjningsformer och identifikation av ordklass i Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning, III, 1966
- Malmberg, Bertil: Uttalsundervisning, 1966
- Mervel, Frans: Några svårigheter i svensk grammatik för ungersktalande, 1971
- Pettersson, Nils-Owe: Några svårigheter i svensk grammatik för japansktalande, 1970
- Saanila, Kai A.: Några svårigheter i svensk grammatik för finsktalande, 1971
- Söderbergh, Ragnhild: Svensk ordbildning (= Skrifter utg. av Nämnden för svensk språkvård 34), 1968
- Teleman, Ulf: Om svenska ord
- Trevisani, Margareta: Några svårigheter i svensk grammatik för italiensktalande, 1970
- Wessén, Elias: Svensk språkhistoria:
II Ordbildningslära, 1958
III Grundlinjer till en historisk syntax, 1956
- Wessén, Elias: Vårt svenska språk, 1968